

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Riskienhallintaprosessikokonaisuus Järvenpään Nuorisokeskukselle syrjäytyvät nuoret huomioiden

Hyytiäinen, Ville

2016 Laurea Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Leppävaara

Riskienhallintaprosessikokonaisuus Järvenpään Nuorisokeskukselle syrjäytyvät nuoret huomioiden

Hyytiäinen Ville
Turvallisuusjohtamisen YAMK
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2016

Hyytiäinen Ville

Riskienhallintaprosessikokonaisuus Järvenpään Nuorisokeskukselle syrjäytyvät nuoret huomioiden

Vuosi 2016 Sivumäärä 130

Tämän laadullisen opinnäytetyön tarkoituksena oli jalkauttaa ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi Järvenpään Nuorisokeskukselle. Riskienhallintaprosessissa tuli huomioida kohderyhmänä syrjäytyvä nuori. Riskienhallintaprosessia tukemaan tuotettiin tarkistusluettelo, joka tukee riskienhallintaprosessin riskien tunnistamisvaihetta.

Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelmänä teemahaastattelua, joka toteutettiin ennakoon valittujen henkilöiden kanssa yksilöhaastatteluina. Haastattelut pohjautuivat ISO31000-standardin mukaiseen riskienhallintaprosessiin ja sen eri vaiheisiin. Riskienhallintaprosessin vaiheissa sovellettiin aivoriihi- ja potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmiä. Riskienhallintaprosessin riskien tunnistusvaiheessa hyödynnettiin riskien tarkistusluettelo. Tarkistusluettelo varten kerättiin riskitekijätietoa syrjäytyviin nuoriin liittyen. Löydetyistä riskitekijöistä muodostettiin riskien osa-aluekokonaisuuksia tarkistusluettelo. Tarkistusluettelon sisällön kattavuus varmistettiin teemahaastatteluiden yhteydessä yhdessä Nuorisokeskuksen haastateltujen kanssa.

Teemahaastatteluiden tulosten perusteella muodostettiin valmis ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi. Opinnäytetyön lopputuotoksena laadittu riskienhallintaprosessi jalkautettiin onnistuneesti Järvenpään Nuorisokeskukselle.

Asiasanat: riski, riskienhallinta, riskienhallintaprosessi, tarkistusluettelo, syrjäytyvä nuori

Hyytiäinen Ville

Risk Management Process for Järvenpää Youth Centre taking marginalized young people into consideration

Year	2016	Pages	130
------	------	-------	-----

The main objective of this qualitative Master's thesis was to deploy the Risk Management Process, which was based on the ISO31000 Standard, for Järvenpää Youth Centre. Marginalized young people were taken as a target group in this Risk Management Process. A Checklist was produced to support the Risk Management Process. The function of the Checklist is to support the identification of the risks.

Theme interviews were used as a research method in this Master's thesis. The interviews were conducted as one-to-one interviews, and the interviewees were selected in advance. The interviews were based on the ISO31000 Standard and its Risk Management Process with various phases in the process. The brainstorm method and the potential problem analysis method were used for the different phases of the Risk Management Process.

The Checklist was exploited to recognize the risks in the identifying phase of the Risk Management Process. The information about the risks concerning the marginalized young people was collected for the Checklist. From the identified risks risk theme entities were created for the Checklist. The coverage of the Checklist was ensured during the individual interviews with the Youth Centre's interviewees.

On the basis of the results of the theme interviews, the Risk Management Process was modified for the use of Järvenpää Youth Centre. The Risk Management Process was in line with the ISO31000 Standard. The final product of the Master's thesis, The Risk Management Process, was successfully deployed to support Järvenpää Youth Centre.

Keywords: Risk, Risk Management, Risk Management Process, Checklist, Marginalized Young People

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Järvenpään kaupunki ja Nuorisokeskus.....	8
3	Syrjäytyvä nuori.....	10
3.1	Syrjäytyvän nuoren määritelmä	10
3.2	Syrjäytyvään nuoreen liittyviä riskitekijöitä	14
4	Riskienhallintaprosessikokonaisuus	30
4.1	Riski.....	31
4.2	Riskienhallinta	31
4.3	Prosessi.....	32
4.4	Riskienhallintaprosessi.....	33
4.4.1	Aivoriihimenetelmä riskienhallintaprosessissa.....	37
4.4.2	Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmä riskienhallintaprosessissa	38
4.4.3	Tarkistusluettelo riskienhallintaprosessissa	40
4.4.4	Riskitekijät tarkistusluettelon osa-aluekokonaisuuksiksi.....	41
5	Teemahaastattelu	41
5.1	Teemana riskienhallintaprosessi	43
5.2	Teemana tarkistusluettelo	44
5.3	Haastateltavien valinta	45
5.4	Haastatteluiden toteuttaminen	47
5.5	Teemahaastatteluiden purkaminen ja analysointi	47
6	Tulokset	49
6.1	Riskienhallintaprosessissa huomioitavaa	49
6.1.1	Moniammatillisuus.....	49
6.1.2	Toimintaympäristö	51
6.1.3	Riskien tunnistaminen	55
6.1.4	Riskien analysointivaihe	58
6.1.5	Toimenpiteet	61
6.1.6	Seuranta	62
6.2	Tarkistusluettelon sisältö ja käytettävyys	63
6.2.1	Tarkistusluettelossa esiintyvät osa-aluekokonaisuus puutteet.....	64
6.2.2	Tarkistusluettelon muutostarpeet	65
7	Johtopäätökset.....	67
7.1	Jatkotutkimusehdotuksia	74
7.1.1	Oikea-aikainen puuttuminen syrjäytymiseen	75
7.1.2	Verkostoanalyysin hyödyntäminen syrjäytymisessä	76
7.2	Tutkimuksen reliabelius ja validius.....	76
	Lähteet.....	81

Taulukot	84
Liitteet	85

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä jalkautetaan ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi Järvenpään Nuorisokeskukseen. Riskienhallintaprosessissa korostuvat syrjäytyvät nuoret kohde-ryhmänä. Riskienhallintaprosessin eri vaiheissa sovelletaan aivoriihimenetelmää sekä potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmää ja tarkistusluetteloä soveltuvilta osin. Tarkoituksena on saada Nuorisokeskuksen yksikön toimintaan riskienhallintaprosessi, jonka avulla tuetaan syrjäytyvän nuoren elämänhallintaa. Nuorisokeskuksen henkilökunta saa käyttöönsä vakiomuotoisen riskienhallintaprosessin ja riskienhallintaprosessin tunnistamisvaihetta tukevan tarkistusluettelon, joka helpottaa riskien tunnistamistyötä riskienhallintaprosessissa.

Notkola ym. (2013, 254-255) linjaavat eduskunnan tarkastusvaliokunnan 1/2013 julkaisussa, että ”Nuorten omassa kehityksessä, perheessä tai muussa elinympäristössä ilmenevä syrjäytymisvaara tulee tunnistaa mahdollisimman varhain.” Syrjäytymisen hallitsemisen kannalta panostuksia tulee tehdä julkisten peruspalveluiden kautta ja kohdistaa niitä vanhempien ja perheiden tukemiseen kotipalvelun, perhetyön ja perheterapian muodoissa. Tarjottavien peruspalveluiden pitäisi perustua lasten ja perheiden tosiasiallisiin tukitarpeisiin. Nuorten palveluissa tulee vahvistaa varhaisen tuen ja reagoinnin toimintatapoja. Toimintatavoista tulee kehittää yksinkertaisia ja arkityössä hyödynnettäviä työkaluja, joilla pystytään tunnistamaan ja seulomaan erityistä tukea tarvitsevat nuoret. Nuorten tarpeissa korostuvat yksilöllinen ohjaus ja räätälöidyt palvelut sekä tukimuodot. Toimintatavoissa tulee myös hyödyntää moniammatillista tiimityötä laajalla osaamisalalla. Notkola ym. (2013, 257) mainitsevat, että lopulliseksi tavoitteeksi on määritelty kyky seurata ja arvioida syrjäytymistä ehkäisevien palveluiden tuloksellisuutta. Kyseistä tavoitetta varten tulee kehittää työkaluja, joiden avulla voidaan seurata nuoren elämäntilanteessa ja -hallinnassa tapahtuneita muutoksia.

Tämän opinnäytetyön tekeminen osuu ajallisesti oikeaan hetkeen, koska valtakunnallisesti on asetettu tahtotila saada syrjäytymistä hallintaan, kuten Notkola ym. asiasta edellä kertoivat. Tässä opinnäytetyössä ei kuitenkaan toteudu valtakunnallisen tahtotilan vaatimus mahdollisimman aikaisesta vaikuttamisesta syrjäytymiseen, koska opinnäytetyö kohdistuu organisaatioon, joka on viimeisiä toimijoita syrjäytyvien nuorten kokonaisprosessissa.

Notkolan ym. (2013, 262) mukaan jo vuonna 2006 on Stakes (1375/005/2006) linjannut aloitteessaan, että ”Kaikki lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavat julkisen vallan vastuulla olevat tuet ja palvelut tulee järjestää niin, että jokainen lapsi ja nuori kohdataan aidosti kokonaisuutena, ja että hänen henkilökohtaiset tarpeensa arvioidaan, niihin vastataan suunnitelmallisesti.” Edellä mainitun lisäksi Stakesin linjaa, että ”Kunnat tulee velvoittaa seuraamaan suunnitelmallisesti ja jatkuvasti kaikkien nuorten kehitystä, etenemistä koulutuksessa ja työllistymistä sekä järjestämään jokaiselle kattavasti vähintään opiskelijahuoltoa vastaavat

palvelut 29. ikävuoteen saakka.” Tällä opinnäytetyöllä tullaan tukemaan kohdeorganisaatiota Stakesin linjausten osalta siinä, että tämä työ mahdollistaa lasten ja nuorten kohtaamisen henkilökohtaisten tarpeiden ja niille tehtävien suunnitelmien kautta, riskienhallinnallisissa rajoituksissa.

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 57) mukaan tiede on kumulatiivista ja tällöin tulee hyödyntää olemassa olevaa tutkimustietoa. Tämän johdosta on tärkeää tutustua valittuun tutkimusaiheeseen liittyviin aiempiin tutkimuksiin. Aiemmistä tutkimuksista selvitetään niiden hyödynnettävyyttä omassa tutkimuksessa.

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään ISO31000-standardin riskienhallintaprosessia. Standardin perusteella luodaan kokonaiskuva riskienhallintaprosessin rakenteesta. Tämän jälkeen riskienhallintaprosessin käytännöntoteutukseen sovelletaan aivoriihi- ja potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmiä sekä tarkistusluetteloja riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheeseen soveltuvilta osin. Riskienhallintaprosessin kokonaisuus on tarkoitus teemahaastatteluiden avulla muokata toimivaksi kokonaisuudeksi Järvenpään Nuorisokeskuksen käyttöön. Näin ollen tämän opinnäytetyön osalta toteutuu tieteen kumulatiivinen ajattelu, jossa aiemmin tuotettua tutkimustietoa hyödynnetään jatkotutkimuksissa.

Opinnäytetyön aihe rajataan käsittelemään ISO31000-standardin mukaisen riskienhallintaprosessin jalkautusta Nuorisokeskuksen toimintaan. Riskienhallintaprosessissa käsitellään syrjäytyviä nuoria kohderyhmänä. Ulkopuolelle rajataan lainsäädännölliset veloitteet, joita yksikön toimintaan kohdistuu. Lisäksi tunnistetuille riskeille ei etsitä korjaavia toimenpiteitä, vaan yksikkö ratkoo riskejä jalkautetulla riskienhallintaprosessilla olemassa olevan toimintatavan mukaisesti.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä ovat, voidaanko ISO31000-standardin mukaista riskienhallintaprosessia soveltaa Järvenpään Nuorisokeskuksen työntekijöiden riskienhallintatyöhön? Mitä haasteita syrjäytyvät nuoret kohderyhmänä asettavat riskienhallintaprosessin vaiheille muun muassa tunnistamisvaiheessa?

2 Järvenpään kaupunki ja Nuorisokeskus

Tässä luvussa kerrotaan lukijalle pintapuoleisesti Järvenpään kaupungista, koska Järvenpään kaupunki ei ole varsinaisesti käsittelyn keskiössä. Nuorisokeskuksen esittelyssä ei ole menty liian syväälle. Tarkoituksen on kertoa Nuorisokeskuksesta opinnäytetyön kannalta tarpeellisilta osin.

Järvenpään kylä on tunnettu jo 1500-luvun puolesta välissä, jolloin Järvenpäässä oli kaksi rakennusten keskittymää (Kyrölä ja Vanhakylä). Rautatie tuli Järvenpäähen 1862 ja samalla Järvenpään läpi kulki tie Hyrylästä Mäntsälään ja aina Hollolaan asti. Nämä yhteydet loivat hyvät toimintaedellytykset liiketoiminnalle ja teollistumiselle. Alueella toimi myös joukko nimekkäitä taiteilijoita. Järvenpään irtaantui itsenäiseksi kauppalaksi Tuusulasta 01.01.1951. Järvenpäästä tuli kaupunki 01.01.1967. Vuoden 2014 lopussa Järvenpäässä oli 40 390 asukasta. Pinta-alallisesti Järvenpään kaupunki on yksi Suomen pienimmistä kunnista. Maapinta-alaa Järvenpäässä on 37,55 km² ja vesialueita 2,39 km². (Järvenpään kaupunki 2015A.)

Järvenpäässä on monenlaisia palveluita ja harrastusmahdollisuuksia lähellä asukkaita. Järvenpään kompaktikoko pinta-alallisesti luo entisestään läheisyyden kokemusta, kun ystävän ja perhe ovat koko ajan lähellä. Järvenpäästä on myös lyhyt matka merkittäviin lähiseudun työ- ja opiskelupaikkakunnille. (Järvenpään kaupunki 2015B.)

Ulkomailla Järvenpää tunnetaan muun muassa Jean Sibeliuksen Ainolasta. Ainolalla on merkittävä rooli suomalaisen identiteetin muodostumisessa. Tänä päivänäkin kulttuuri on osa Järvenpäästä. Tunnetuimpia kulttuuritapahtumia Järvenpäässä ovat musiikitapahtumat Kallio-Kuninkalan Kamarimusiikki, Meidän festivaali sekä Puistoblues. (Järvenpään kaupunki 2015B.)

Järvenpään kaupungin Nuorisokeskus (Nuorisokeskus) tarjoaa palveluohjausta ja etsii haastavissa elämäntilanteissa olevia nuoria keskuksen etsivätoiminnan johdosta. Nuorisokeskus tarjoaa nuorille erilaisia työpajatoimintoja sekä antaa peruskoulun 9. luokan opetusta että mahdollisuuden lisäopetukseen ja numeronkorotukseen. Nuorisokeskuksen toimintoihin sisältyy myös nuorisoneuvolatoimintaa ja sosiaali-, mielenterveys- ja päihdetyötä. (Järvenpään kaupunki 2015C.)

Nuorisokeskuksen etsivänuorisotyö kohtaa haastavissa elämäntilanteissa olevia nuoria ja pyrkii ohjaamaan nuoret saatavilla olevien palveluiden piiriin. Etsivänuorisotyön työntekijät avustavat nuoria palvelu- ja viranomaisverkostoissa. He antavat yksilö- ja ryhmäohjausta, auttavat nuoria opiskelupaikkojen haussa, työkokeiluissa ja työpaikan löytämisessä sekä oppisopimus-käytänteissä. (Järvenpään kaupunki 2015C.)

Nuorisokeskuksen nuorten työpajoilla työskentelee 16-25-vuotiaita järvenpääläisiä nuoria. Työpajoilla on tarkoitus tukea ja auttaa nuoria suunnittelemaan tulevaisuuttaan sekä opiskelu- että työelämässä ja tuetaan sekä autetaan nuoria heidän oman elämänhallinnan osa-alueilla. Nuorisokeskuksessa nuoret pääsevät kokeilemaan myös kädentaitojaan. Kädentaitojen osalta työpajat ovat keskittyneet tekstiili- ja erikoistekniikkatöihin, puu-, remontointi- ja kunnostustöihin, auto- ja pienkonekorjaus- sekä metallitöihin. (Järvenpään kaupunki 2015C.)

3 Syrjäytyvä nuori

Tässä luvussa avataan lukijalle, mitä tarkoitetaan syrjäytyvällä nuorella. Syrjäytyvän nuoren määritelmä ei ole yksioikoinen, joten sitä ei voida määritellä muutamalla lauseella. Lisäksi tässä opinnäytetyössä keskitytään syrjäytyvien nuorten osalta syvällisemmin heihin liittyviin riskitekijöihin.

Ensimmäisessä alaluvussa keskitytään syrjäytyvän nuoren määritelmään, jossa on eroavaisuuksia, jolloin selkeää ja täsmällistä määritelmää on vaikea tehdä. Eduskunnan tarkastusvaliokunta on kuitenkin määritellyt käsitteen, joten tässä opinnäytetyössä sen katsotaan olevan kaikkein lähimpänä valtakunnallista määritelmää, mutta myös yksittäisten teosten kirjoittajien määritelmät huomioidaan.

Toisessa alaluvussa käsitellään syrjäytyvään nuoreen liittyviä riskitekijöitä, joita hyödynnetään myöhemmin, kun niiden perusteella rakennetaan riskien tunnistamisvaiheessa hyödynnettävä tarkistusluettelo. Syrjäytyvään nuoreen liittyvät riskitekijät tullaan kokomaan erilliseen liitteeseen.

3.1 Syrjäytyvän nuoren määritelmä

Notkolan ym. (2013, 242) mukaan syrjäytyneisyydellä tarkoitetaan monilla henkilön elämän osa-alueella esiintyvää huono-osaisuutta, mutta syrjäytyminen voidaan tulkita myös ajallisena kasautuvana prosessina. Syrjäytyneiksi katsotaan ne ihmiset, joiden monivivahteisia elämäntilanteita pidetään poikkeavina suhteessa tavanomaiseksi ajateltuun elämäntilanteeseen. Syrjäytymiskäsitteen yleistyttyä sitä alettiin käyttämään kuvaamaan sosiaalisen huono-osaisuuden henkilöitä. Suomenkieliseen yhteiskuntaan syrjäytymiskäsite rantautui 1980-luvulla työmarkkinoiden muuttuessa epävakaaiksi. Yhteiskuntatiede on käsitellyt syrjäytymiskäsitettä arvolutautuneisuuden kautta. Kriittisempien näkemysten mukaan syrjäytymiskeskustelu yksinkertaistaa kasautuneen huono-osaisuuden muotoja yhden näkemyksen alle ja näin ollen siirtää huomiota pois yleisestä sosiaalisesta eriarvoisuudesta, työttömyydestä ja perheiden ongelmista.

Toisen kriittisen näkemyksen mukaan suomenkielinen syrjäytymiskäsite kohdistuu yksilöön, vaikkakin kysymyksessä usein on syrjäyttäminen, jossa ulkoiset tekijät ovat ensisijaisia ja yksilön omat elämänhallinta mahdollisuudet jäävät niiden varjoon. Yksilötasolla syrjäytyminen ei näin ollen sovi kitkatta laaja-alaisen huono-osaisuuden yleiskäsitteeksi. (Notkola ym. 2013, 242.)

Notkolan ym. (2013, 245) mukaan aikaisemmassa keskustelussa nuorten ongelmien keskiössä olivat vieraantuminen ja huono-osaisuus. Syrjäytymiskäsitteestä tuli keskeinen käsite 1990-luvulla nuorisotutkimuksessa ja -politiikassa. Nuorten syrjäytymisessä huomio kohdistuu usein työllistymiseen ja epävakaan työmarkkinauran seurannaisilmiöihin. Syrjäytymisessä syy-seuraussuhde kulkee putoamisesta ammattiin johtavan koulutuksen kautta sitä seuraavaan työttömyyteen. Syrjäytymisellä tarkoitetaan erityisesti vaaraa ajautua poikkeavalle elämän-uralle, kun puhutaan nuorista. Myös sosiaalisista ongelmista kärsivässä perheessä lapsuus ja nuoruus sekä sen ajan riskikäyttäytyminen yhdistettynä epäonnistuneisiin koulusiirtymisiin, ponnahtavat usein esiin syrjäytymiskeskustelussa. Oppivelvollisuusikäisten katsotaan olevan useimmiten syrjäytymisvaarassa kuin syrjäytyneitä. Nuoren oppivelvollisuus päättyy 16 ikävuoteen. Samalla päättyy kunnan velvollisuus järjestää nuorelle suunnattuja kattavia palveluita, mikäli nuori ei kuulu opiskeluiden kautta opiskeluhuollon piiriin. Myös työsuhteen ulkopuolella oleville nuorille ei ole tarjolla työterveyspalveluita. (Notkola ym. 2013, 245.)

Nuorten polut aikuisiksi kulkevat omia reittejä pitkin. Polkujen suunnat saattavat nopeastikin vaihdella suhteessa hyvinvointiin, koulutukseen ja työllistymiseen. Erään tutkimuksen mukaan kolme viidesosaa pääsi pois syrjäytyneisyydestä, vaikka 5 vuotta aiemmin heidät oli luokiteltu syrjäytyneiksi. Nuorten syrjäytymisjaksojen pituudet eivät kuitenkaan ole automaattisesti vakioita. Yhdellä nuorella elämän aikana tapahtuva syrjäytyminen voi koostua useastakin jaksosta. Näin ollen syrjäytyminen ei ole yksiselitteinen asia ja jokainen syrjäytymisjakso sisältää uudenlaisia haasteita, varsinkin kun yritetään määritellä syrjäytyneiden nuorten todenmukaista lukumäärää. (Notkola ym. 2013, 245.)

Vuonna 2010 Suomessa oli 51 300 kappaletta 15-29-vuotiaita syrjäytyneitä nuoria. Näistä syrjäytyneistä nuorista 18 800 kappaletta oli työttömiä työnhakijoita ja loput 32 500 kappaletta olivat työvoiman ulkopuoleisia henkilöitä. Syrjäytyneen nuoren määritelmä on henkilö, joka ei kuulu työvoimaan, eikä ole opiskelija. Tämän lisäksi hänellä on korkeintaan vain peruskoulu koulutus pohjana. Toisen asteen tutkinnon suorittaneen nuori ei enää määritelmällisesti kuulu syrjäytyneiden nuorten joukkoon. (Myrskylä 2012, 1-2.)

Myrskylän (2012, 2) mukaan syrjäytyminen on ilmiö, joka on usein laaja psyykkisaineellinen ongelmakokonaisuus, jossa nuori putoaa henkisesti yhteiskunnan normaalien käytäntöjen ulkopuolelle tai on kietoutunut päihderiippuvuuksiin ja rikollisuuden eri muotoihin. Työttömäksi ilmoittautuneella syrjäytyneellä nuorella on lähtökohtaisesti paremmat asetelmat elämässä kuin täysin ulkopuolisella. Työttömyysstatuksella syrjäytynyt nuori voi päästä työvoimakoulutukseen tai saada sijoitustöitä. Tehokkaimpana keinona ennalta ehkäistä syrjäytymistä on nostaa syrjäytynyt nuoria takaisin työmarkkinoille ja antaa hänelle koulutusta. Mikäli 15-29 vuotiaat nuoret päätyvät ulkopuolisiksi tai työttömiksi, näistä nuorista neljä viidesosaa ei tule jatkossakaan suorittamaan perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä pidempään nuori pysyy

syrjäytyneenä, sitä pienemmäksi käy todennäköisyys jatkokouluttautumiseen. Peruskoulunsa päättäneistä nuorista, jotka ovat olleet vuoden verran syrjässä, vain kaksi viidesosaa tulee suorittamaan perusastetta korkeamman tutkinnon. Mikäli ulkopuolisuutta jatkuu kolmen vuoden verran, alenee tutkintoja suorittavien nuorten osuus yhteen viidesosaan. Näin ollen väli-vuodet perusasteen ja jatko-opintojen välissä ovat kohtalokkaita. Myrskylä (2012, 3) tekee mielenkiintoisen huomion, että syrjäytyvien nuorten mukaisen statuksen omaavia naisia ei lueta syrjäytyneiksi, mikäli he hoitavat kotona lapsiaan. Tällaisia naisia oli vuonna 2010 8 443 kappaletta (ikäryhmässä 19-29-vuotiaat). Näin ollen syrjäytyneiden nuorten statuksen omaavia henkilöitä on lähemmäs 60 000 henkilöä.

Myrskylä (2012, 2) toteaa, että ensisijainen toimenpide ehkäistä syrjäytymistä on saattaa nuori takaisin työmarkkinoille koulutuksen kautta. Tutkimustiedon valossa 15-29-vuotiaista nuorista neljä viidesosaa jää perusasteen tasoiselle koulutustasolle. Mitä pidempään syrjäytyminen kestää, sitä pienemmäksi jatkokoulutuksen suorittaminen käy. Peruskoulun jälkeen väli-vuoden pitävistä nuorista vain kaksi viidesosaa suorittaa peruskoulua korkeamman tutkinnon. Opiskeluiden keskeytyminen kolmeksi vuodeksi tiputtaa suorittajien määrän enää yhteen viidesosaan.

Syrjäytymisellä tarkoitetaan psyykkisaineellista ongelmakokonaisuutta, jossa henkilö sijoittuu henkisesti yhteiskunnan normaalien toimintamallien ulkopuolelle. Syrjäytymiseen liittyy myös päihitteet ja rikollinen käyttäytyminen. Nuorten kohdalla syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset nuoret henkilöt, keillä on korkeintaan peruskoulu käytynä ja näin ollen muutoin ovat työvoiman ja opiskeluiden osalta ulkopuolisia. Syrjäytymisen ongelmasta kärsivät eniten nuoret miehet. Kaikkein pahin yhtälö syntyy vieraskielisistä miehistä, joilla on korkeintaan perusasteen koulutus. (Myrskylä 2012, 2-3.)

Myrskylä (2012, 3) painottaa, että syrjäytyminen on lähtökohtaisesti nuorten miesten ongelma ja akuuteimmassa syrjäytymistilanteessa ovat ne miehet, jotka ovat vieraskielisiä ja perusasteen koulutuksen varassa. Myrskylän (2012, 4) mukaan syrjäytyneistä nuorista liki yksi neljäsosa on maahanmuuttajataustaisia. Maahanmuuttajamiesten työttömyys- ja ulkopuolisuusriskit ovat lähes kolme kertaa suuremmat kuin kantaväestöön kuuluvilla kouluttamattomilla miehillä. Vieraskielisistä kouluttautumattomista nuorista syrjässä on yksi kolmasosa ja kantaväestöön kuuluvista syrjässä on yksi kahdeksasosa. Näin ollen syrjäytyminen linkittyy maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyviin ongelmiin. Maahanmuuttajanuorten on selkeästi vaikeampaa päästä Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille kuin kantaväestön. Ulkopuolelle jäävät maahanmuuttajataustaiset ovat pääosin nuoria aikuisia, jotka hakevat Suomesta työ- ja/tai opiskelupaikan. Heillä ei pääsääntöisesti ole perhettä tukena, vaan enemmistö heistä elää yksin. Syrjäytymisriskit uhkaavat eniten asunnottomia maahanmuuttajia sekä perheisiin kuuluvia naisia.

Myrskylä (2012, 5) toteaa, että maahanmuuttajaperheen naisten pääsy työmarkkinoille on joko erittäin haastavaa tai he eivät edes pyri työmarkkinoille. Näistä naisista osa jää kotiin kulttuurillisista syistä, vaikka heillä ei olisi edes lapsia. Kulttuurierot kantaväestöön nähden voivat vaikeuttaa vieraskielisten naisten hakeutumista työmarkkinoille tai esimerkiksi työttömiksi työnhakijoiksi. Suomessa alkujaan syntyneillä ulkomaalaistaustaisilla edellä kuvatut vaikeudet ovat pienempiä, koska heillä on luonnollisesti vahvempi kielitaito ja koulutus. Kun huomioidaan maahanmuuttajataustaisten henkilöiden lukumäärän kasvu sekä vieraskielisten nuorten moninkertainen riski syrjäytyä kantaväestöön verrattuna, tulee näiden tahojen osalta syrjäytymistä torjua tehokkaammin kotouttamisella sekä koulutuksen ja työmarkkinoiden piiriin ohjaamisella.

Myrskylä (2012, 5) kuitenkin katsoo, että mikäli syrjäytymisen ajanjakson katsantokannaksi otetaan vuodet 1987-2010, ei nuorten syrjäytyminen ole merkittävästi lisääntynyt. Vuonna 1992 syrjäytyneiden nuorten määrä oli kappalemäärällisesti huipussaan. Tuolloin syrjäytyneitä nuoria oli 88 984 kappaletta, kun vuonna 2010 heitä oli noin 60 000 kappaletta. Tilastojen mukaan syrjäytyvien nuorten määrä ei ole lähtenyt kasvuun, mutta huolestuttavan tilanteesta tekee se, että ikäluokat ovat lähteneet alenemaan. Myrskylä (2012, 6) toteaa, että kun syrjäytyneiden nuorten lukumäärät ovat pysytelleet melko tasaisina, käytännöllisesti katsoen on Suomessa jatkuvasti ikäluokan verran syrjäytyneitä nuoria. Kuitenkin tulee huomioida, että syrjäytyneet nuoret eivät ole vuodesta toiseen samoja henkilöitä.

Myrskylän (2012, 8) näkemyksen mukaan koulutuksen hankkiminen on ehdoton edellytys työelämään pääsulle. Heikosta koulutuksesta on tullut nuorisotyöttömyyden ja muun syrjäytymisen merkittävin tekijä. Näin ollen työttömyyteen tepsivä lääke on koulutus. Noin yksi kahdeksasosa peruskoulun koulutustasolla olevista nuorista on syrjäytyneitä. Kun mukaan laskentaan kaikki 15-29-vuotiaat nuoret, on syrjäytyneiden osuus yksi kahdeskymmenesosa otoksesta.

Myrskylän (2012, 9) mukaan työttömyyden ja ulkopuolisuuden riskit alkavat tulla esiin kantaväestöön luettavilla miehillä ja naisilla, jos opiskeluiden tai työpaikan pariin ei päästä. Näin ollen pelkän peruskoulun läpikäyneistä miehistä yksi viidestä on työtön ja naisistakin joka kuudes. Ulkomaalaistaustan omaavien henkilöiden osalta miehistä joka kolmas ja naisista joka neljäs on työvoiman ulkopuolella tai työttömänä. Yksi selittävä tekijä on, että työmarkkinatukeen on kouluttamattomilla nuorilla hyvin rajoitettu oikeus ja siksi heidän kannattaakin jättäytyä ilmoittautumatta työttömäksi työnhakijaksi. Työvoimahallinnon näkemys on, että nuorten pitäisi ensisijaisesti hakeutua koulutukseen.

Myrskylän (2012, 15) näkemyksen mukaan syrjäytyneiden nuorten joukossa tapahtuu vaihtelua koko ajan. Pysyvän syrjäytymisen leima koskettaa joka kolmatta. Syrjäytyneiden joukosta siirtyy nuoria opiskeluiden ja työelämän piiriin. Useat maahanmuuttajat taas lähtevät Suomesta.

Yksi viidesosa Suomeen muuttaneista muuttaa myöhemmin takaisin joko kotimaahansa tai kolmanteen maahan. Vuoden kuluttua alkuperäinen syrjäytyneiden joukko on supistunut kolmannekseen. Kuitenkin syrjässä olevien nuorten joukko pysyy lukumääräisesti saman suuruisena, koska syrjäytymisestä eroon päässeiden nuorten tilalle tulee liki saman verran uusia nuoria (Myrskylä 2012, 16). Myös Notkola ym. (2013, 249) toteavat, että syrjäytyneiksi luokitelluista nuorista suurin osa kouluttautuu ja työllistyy, joten syrjäytyminen on pääsääntöisesti väliaikaista nuoren elämässä.

Kuorelahden ja Viitasen (1999, 262) mukaan tämän päivän myöhäismodernissa yhteiskunnassa nuorilta odotetaan yhä enenemissä määrin muuttuvien tilanteiden hallintakykyä, joustavuutta ja kykyä toimia moninaisissa ryhmätilanteissa. Näitä vaatimuksia vastaan pelkkä taitojen kartuttaminen koulumaailmassa ei enää ole riittävä toimintamalli. Näin ollen taitojen oppimispaiikka täytyy olla nuoren jokapäiväisessä arkielämässä. Arkielämä on tämän päivän oppimisalusta tiedoille, taidoille, ymmärrykselle ja osallistumiselle.

3.2 Syrjäytyvään nuoreen liittyviä riskitekijöitä

Lämsän (2009, 90) mukaan asumisen osalta asumisen puutteellisuudeksi katsotaan asuin ympäristön rauhattomuus. Rauhattomalla asuinalueella on negatiivisia vaikutuksia lapseen. Näin ollen rauhatonta asuin ympäristöä pidetään lapselle sopimattomana kasvu ympäristönä.

Lämsä (2009, 91) nimeää perheen äideille ja isille riskeiksi alkoholin ja muiden päihteiden käytön, mielenterveysongelmat ja näistä johtuvat lastenhoidon laiminlyönnit sekä yleisen arki-toimintojen avuttomuuden. Lasten joukossa taas esiintyy koulunkäynti- ja päihteidenkäyttö-ongelmia sekä näpistelyä ja muunlaista omaisuusrikollisuutta.

Lämsä (2009, 92) ilmoittaa taloudellisen tukitoiminnon yhdeksi tyypillisimmistä tukimuodoista. Haetulla tuella on hakijataho yrittänyt paikata taloudellista vajetta elämässään. Nuoren kokonaistilanne ja taloudellinen tilanne tulee perata läpi aivan alkajaisiksi. Näin on mahdollista välttää jatkossa ylitsepääsemättömiä ongelmia.

Päivähoidon tarpeellisuus korostuu lasten hoidossa päivähoiton tarpeellisuutta. Päivähoidolla tuetaan muun muassa lapsen kasvatustehtävää. Samalla tarjottavilla kotipalveluilla autetaan sekä ohjataan perhettä arkisissa kodin- ja perhehoitoasioissa. (Lämsä 2009, 93.)

Lämsä (2009, 96) katsoo myös, että nuorten elämässä kaveripiirillä on selkeää vaikutusta. Huonolla kaveripiirillä on heijasteita nuorten ongelmalliseen elämään. Kaveripiirin mahdollisella vaihtamisella voisi päästä ongelmattomampaan olotilaan.

Lämsä (2009, 97) painottaa, että nuorilla on monasti riitoja niin omien vanhempien kuin isä- tai äitipuolien kanssa. Nuorten ja vanhempien välisiin ristiriitoihin liittyviä ongelmia ovat alkoholin käyttöä, omaisuusrikoksiin syyllistäminen tai ikäkauteen sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen. Tehtyjen tutkimusten mukaan edellä mainittuja ongelmia on alkanut ilmaantumaan nuorten elämään heidän ollessa 13-15-vuotiaita.

Lämsän (2009, 98-99) tekemän tutkimuksen mukaan nuorille tarjottu työelämään valmentava tukitoiminto on kaikkein käytetyin tukimuoto. Työelämään valmentaminen toteutetaan työelämään valmentajilla jaksoille. Kyseiseltä ajalta nuori saa myös pientä palkkaa. Samalla myös tuetaan nuoren vapaa-ajan harrastetoimintaa. Yleisenä tukitoimintona on myös ohjaus ja neuvontapalvelut. Nuorisohuolto kohdistaa tukeaan kotoa itsenäistyvän nuoren lisäksi myös hänen vanhempiinsa.

Lämsän (2009, 96, 101, 103, 106, 108-109) mukaan kaikkien nuorten asunnot eivät täytä kunnon tai varustelun osalta yleisesti hyväksyttyä tasoa. Esimerkiksi lämmitys- ja vesijohtojärjestelmissä on puutteita. Enemmistö nuorista asuu kotona vanhempien luona. Osalla nuorista koti on sukulaisten luona, yksityinen tai aravavuokra-asunto. Kolmanneksella nuorista on kotina joko oma asunto tai tukiasunto. Osan nuorten asumismuotona on kaupungin vuokra-asunto. Yhdeksi perheelle tarjottavaksi avuksi on ensi- ja turvakodit. Ensi- ja turvakodeissa vanhemmat saavat olla jälkikasvunsa kanssa ja samalla saada apua esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmiinsa sekä saavat etäisyyttä esimerkiksi perheväkivalta- ja erotilanteissa. Erityisesti 13-17-vuotiaiden nuoren ongelmina on päihdeiden käyttö ja rikollisiin tekoihin syyllistyminen.

Ensi- ja turvakodit mahdollistavat vanhemmille tilaisuuden olla lastensa kanssa. Palvelu mahdollistaa myös avun antamisen vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmille, kun olosuhteet ovat stressittömämmät. Lapsen sijoittaminen esimerkiksi sukulaisperheeseen voi olla yksi vaihtoehto, jos lapsen oma koti ei ole sovelias kasvu ympäristöä. (Lämsä 2009, 92.)

Lämsä (2009, 103, 105-106) katsoo nuoren vanhempien opastamisen raha-asioissa tarpeelliseksi, mikäli perheellä on taloudellisia ongelmia. Lasten vanhemmista yksi kuudesta on psykiatrisen sairaanhoidon piirissä ja samankokoinen määrä käy mielenterveystoimistoissa. Pienosa vanhemmista käy päihdeongelmien takia katkaisuhoidoissa. Syrjäytyneiden nuoren vanhempien avuttomuus konkretisoituu yleisenä elämänhallinnan puuttumisena. Tällöin myös korostuu nuoren elämään tarvittava tukihenkilö, tuki harrastustoiminnalle sekä työelämään valmentamiselle.

Lämsän (2009, 106-108) tutkimuksesta käy ilmi, että toimeentulotukea voidaan antaa nuorelle, joka ei saa riittävästi rahaa ansiotyöstä, yritystoiminnasta tai muista tuloista tai varoista.

Ennen toimeentulotukea on kuitenkin yleisesti käytetty tukimuotona työttömyyspäivärahaa, opintotukea, asumistukea, sairauspäivärahaa tai vanhempainrahaa. Tarkoituksena on palauttaa nuoren toimintakyky.

Lämsä (2009, 108) listaa nuoren asumismuodoiksi itsenäisesti omassa kodissa asujista yksin asijat sekä avo- ja avioliitossa asijat. Muiden luona asuminen toteutuu kavereiden tai vanhempien luona asumisena. Nuoria on sekä jälkikasvua omaavia että lapsettomia henkilöitä.

Lämsän (2009, 110-114) selvityksen mukaan nuoren saama tuki ei aina riitä kattamaan asumisesta syntyviä menoja tai muitakaan välttämättömiä kuluja. Muun muassa opinnot tulee rahoittaa opintotuella tai -lainalla. Nuorten toimeentulotuella rahoitetaan pääasiassa työn ja rahan puutetta. Toimeentulotuen tarve saattaa olla vain kertaluonteinen.

Nuorella esiintyy liiallista alkoholin ja päihteiden käyttöä sekä rikoksiin syyllistymistä, jotka ilmaantuvat nuoren henkilön elämään murrosiästä alkaen. Tällainen käyttäytyminen on usein johtanut kanssakäymisiin poliisin kanssa. Taustalla on myös erotilanteita ja yksinhuoltajuuteen liittyviä ongelmia. (Lämsä 2009, 112-113.)

Lämsän (2009, 117-118) toteaa nuoren elämän olevan riskialttiilla puolella, kun nuoren vanhemmilla on pulaa rahasta, sosiaalisesta tuesta tai muista elämänhallinnanresursseista. Joissain tapauksissa isän päihteiden käyttö ja muut ongelmat, kuten asumisolosuhteet estävät nuoren ja isän välisten tapaamisten järjestämisen. Selvitysten perusteella perheen isä ei välttämättä osallistu taloudelliseen huolenpitoon perheestään, vaan käyttää hankkimansa tulot omiin menoihin.

Lämsän (2009, 120) tutkimuksen mukaan nuorten joukossa on nuoria, jotka eivät tunne tai tiedä käytännöllisesti katsoen mitään omasta taustastaan tai juuristaan. He ovat niin sanottu juurettomia. Tällaisilla rajoittuneilla tiedoilla on vaikutusta siihen, että nuorella ei ole mahdollisuuksia työstä kasvutaustaansa eikä yksin löytää ratkaisuja ikäkauteensa liittyviin kehitystehtäviin. Nuoren minäkuvasta puuttuu tällöin yksi keskeisimmistä tekijöistä, kun nuorella ei ole mahdollisuutta työstä suhdetta vanhempiinsa. Myös jatkuva muuttaminen edistää juurettomuutta.

Toistuva muuttaminen kaupungin tai kunnan sisällä on omiaan luomaan elämänhallintaan ongelmia. Ongelmia on muun muassa maksamattomien vuokrien osalta. Myös perheenjäsenten asuinyhteisössä aiheuttamat häiriöt muodostuvat ongelmiksi. (Lämsä 2009, 121.)

Lämsän (2009, 122-124) mukaan yhteiskunnassa ei keskustella ulkopuolisten kanssa perhesuhteista, raha-asioista tai esimerkiksi päihteiden käytöstä. Myöskään menneisyydestä keskuste-

lua ei pidetä normaalina. Menneisyyden tunteminen voi kuitenkin auttaa selventämään olemassa olevaa ongelmakenttää, prosesseja ja toimintamalleja sekä niiden toistamista eri tilanteissa.

Lämsä (2009, 135) kuvailee elämänhallintaa sellaiseksi tilaksi, jossa yksilö tai perhe ei kuulu sosiaalihuollon piiriin. Kohdatessaan ongelmia on yksilö tai perhe kyennyt itsenäisesti tekemään sille jotain. Oma-aloitteisen tekemisen kautta, he selviävät näistä ongelmista hyödyntäen omia voimavaroja ja lähiyhteisön tukea. Syrjäytymisen kannalta riskit liittyvät elämäntilanteiden muutoksiin, jolloin elämänhallinnan taidot menetetään.

Lämsän (2009, 124-128) selvitysten perusteella toimeentulotukea käytetään ratkaisuna nuorten ongelmiin, vaikka ongelmien taustalla on myös muita elämänhallintaan liittyviä ongelmia kuin rahallisia tekijöitä. Elämänhallinnanongelmat linkittyvät yleisesti rahallisiin puutteisiin. Taloudellista tukea haetaan kattamaan erilaisia menoja, kuten lasten harrastustoimintaa, tukihenkilön tai lomaperheen hakemiseen lapsille tai esimerkiksi itsenäistymisvaiheessa olevalle nuorelle, kun tämä on muuttamassa pois kotoa. Osalla tukia hakevista henkilöistä on selkeä kuva ongelmistaan ja että millaisia palveluita he niihin tarvitsevat. Toimeentulotukea hakevilla henkilöillä on selkeästi nähtävissä vuokratuon ongelmia. Tukia hakeneet henkilöt ovat joutuneet tukia hakiessaan näyttämään tilinauhoja, päivärahapäätöksiä, pankkitilien tilioitteita, laskuja ja muita tositteita, joiden avulla on mahdollista määrittää henkilön toimeentulonormi.

Lämsän (2009, 137) mukaan nuorille opiskelijoille on tyypillistä rahoitusongelmat. He joutuvat rahoittamaan opintojaan opintotuella tai -lainalla ensisijaisena rahoitusmenetelmänä. Mikäli nuori on alle 18-vuotias, on hänellä oikeus saada elatusta vanhemmiltaan.

Lämsä (2009, 142, 144) korostaa, että hetkelliset talousongelmat ovat luonteeltaan yllättäviä tai akuutteja ja sosiaalitoimelta saatavan tuen tarve on lyhytaikainen. Nuoren hetkelliset taloudelliset ongelmat saattavat johtua siitä, että häneltä loppuu tai maksatus viivästyi esimerkiksi opintotuen tai asumistuen osalta. Tällöin nuori joutuu tilanteeseen, jossa hän tarvitsee hetkellisesti rahallista tukea elämässään toimeentulotuen muodossa. Kun muut tulonlähteet nuoren elämässä avautuvat, maksoi nuori saamansa toimeentulotuen takaisin. Näin ollen toimeentulotuki toimii hetkellisenä lainana nuorelle, jotta hän pääsee yli elämässään tapahtuneesta muutoksesta.

Lämsän (2009, 143) mukaan nuoren työttömyysriskiä kasvatti hänen ammattikouluttamattomuus. Tämä taas johti vahvempaan riippuvuuteen jatkuvasta toimeentulotuen tarpeesta. Tapausten käsittely koostui tilanteiden selvittämisistä ja niiden perusteella nuorten ohjaamisesta yhteiskunnan tarjoamien tuki- ja palvelujärjestelmien piiriin.

Lämsä (2009, 145) toteaa, että osalla nuorista on hetkellisiä yksittäisiä ongelmia. Ongelmien taustalla on tapahtunut muutos elämäntilanteissa tai -vaiheissa. Samalla elämänhallinnan resurssit eivät riitä uudessa elämäntilanteessa. Osalla nuorista nämä muutokset näyttävät jäävän pysyvämmiksi olotiloiksi.

Lämsän (2009, 146-149) mukaan nuorelle annettava tuki voi olla kompensatiomuotoista. Tällöin vain täydennetään nuoren voimavaroja. Kyse ei ole siis varsinaisesti asioiden hallitsemattomuudesta tai kyvyttömyydestä. Riittämättömiä voimavaroja tulee täydentää puutteiden osalta tietyissä elämäntilanteissa.

Nuoren toistuvasta taloudellisentarpeesta ei ole enää kyse pelkästään rahan puutteesta. Nuorella on ylipäätään vaikeuksia hoitaa raha-asioita. Näin ollen nuori ei kykene muuttamaan käytössään olevia resursseja hyvinvoinniksi. (Lämsä 2009, 152.)

Lämsä (2009, 152-153) toteaa, että nuoren kanssa tulee keskustella rahankäytöstä, työnhausta, koulutuksesta, päihteidenkäytöstä ja asumisesta. Tarjottavat tuet ovat avohuollon tukia. Avohuollon tuista mainitaan muun muassa taloudellinen tukeminen, kodinhoitoapu, lapsille päivähoidoa, lomaperhe tai harrastustoiminnan tuki.

Lämsän (2009, 153) mielestä selkeämpi riskikäyttäytyminen on omiaan lisäämään ongelmien kasautumista. Tällöin luodaan helposti pohjaa sille, että jatkossa asiat tulevat menemään entistäkin huonommin. Tarvittava tuki on tällöin selvästi kontrolloivampaa.

Lämsä (2009, 154) katsoo kokonaisuuden vakavoituvan riskien kumuloituessa. Tällöin olemassa olevien ongelmien lisäksi mukaan ilmaantuu uusia riskejä riskikäyttäytymisen johdosta. Vakavuudesta tulee vahvempaa, mikäli nuori suhtautuu negatiivisesti annettavaan apuun.

Lämsän (2009, 155) mukaan vakavassa syrjäytymisvaaratapauksessa on syytä kohdistaa seuranta ja kontrollia nuoren perheeseen. Näissä tapauksissa perheen toimintatavat eroavat merkittävästi yleisesti hyvänä pidetyistä perhe-elämän toimintatavoista. Perheissä esiintyy erilaisia sosiaalisia ongelmia, vanhempien päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia, lasten hoitotarpeiden laiminlyöntejä, nuoren päihteiden käyttöä ja muuta rikollista elämäntapaa.

Lämsä (2009, 155-158) korostaa, että perheen elämäntapa eroaa melko selvästi siitä, mitä pidetään normaalina perheen elämäntapana. Normaalin elämäntavan ulkopuolelle tulkitut elämäntavat sisältävät sosiaalisia ongelmia, kuten päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia, lapsenhoidon laiminlyöntiä, perheen nuoren päihteiden käyttöä, rikollista elämäntapaa sekä erilaisia yhdistelmiä edellä mainituista. Muun muassa nuoren väkivaltainen käyttäytyminen voi ääritapauksessa olla nuoren lähipiirissä pelkoa lisäävää.

Lämsä (2009, 156-157) kohdistaisi nuoren elämän seurannan opintoihin, työssäkäyntiin, raha-asioihin ja vapaa-ajanviettoon. Toiminnan osalta tulee ohjata nuorta käyttäytymään kuten normaalina tapana on pidetty hoitaa esimerkiksi raha-asioita, lapsia, kotia ja mitä tahansa asioita elämässä. Tällä toiminnalla tavoitellaan nuoren toiminnan ohjaamista normatiiveihin malleihin.

Lämsä (2009, 158) toteaa, että mitä vakavammaksi talousongelmat menivät, sitä enemmän tulee lisätä kontrollia. Vakavissa tapauksissa pelkkä keskustelu raha-asioiden hoitamisesta ei enää riitä, vaan raha-asioita tulee tarkkailla muun muassa pankkitilien tiliotteiden, laskujen kuittien ja muiden tositteiden kautta. Vain tällä tavalla voidaan yrittää varmistua annettavan taloudellisentuen kohdistumisesta tarkoituksen mukaisesti.

Lämsä (2009, 158) muuttaisi talousasioiden kontrollointia siirtymällä kertasuoritteisista tukien maksamisista kohdistetumpaan tukien maksamisiin. Esimerkiksi ruoka- ja vaateostoksien tarvetta on helpompi hahmottaa, kun taloudellista tukea annetaan pienemmissä määrin ja kohdennetuilla maksusitoumuksilla.

Nuoren ongelmien kasaantuminen ja niiden pitkittyminen, johtaa pahimmillaan hallinnan menettämiseen. Elämönhallinnan menettämisen tilanteessa alkaa nuoren asunnossa olemaan ruokakaapit tyhjinä ja vuokramaksut maksamatta ja myös muita maksamattomia laskuja on erääntynyt. Asunnot ovat puutteellisesti varusteltuja ja huonokuntoisia. Niiden kalustuksen sekä muutoinkin kodin virikkeiden osalta on puutteita. (Lämsä 2009, 160.)

Lämsä (2009, 164) painottaa, että tukia tulee maksaa pienemmissä erissä raha-asioiden hoitamisen opetteluun kannalta. Maksusitoumuksilla tulee korvamerkitä tukia. Haastavammissa tapauksissa tukia ohjataan suoraan nuoren palveluntarjoajalle, kuten esimerkiksi vuokramaksu.

Lämsän (2009, 166-169, 186) näkemyksen mukaan nuori ei aina tiedä, että mistä hakea tukea ongelmiinsa. Asumisen osalta tulee keskustella muita häiritsevistä elämäntavoista ja tätä kautta mahdollisista hädöistä. Keskusteluita tulee myös käydä talouden muonitustilanteesta, mahdollisista vuokratästeistä, erääntyneistä laskuista, vajavaisesti varustelluista ja huonokuntoisista asunnoista sekä kodin kalustuksen ja virikkeiden puuttumisesta.

Lämsän (2009, 187) mukaan tietyt ongelma-alueiksi tunnistetut asuinalueet lisäävät nuoren syrjäytymisriskiä. Ongelma-alueille on tyypillistä, että syrjäytymistä esiintyy siellä normaalia enemmän. Syrjäytyminen nähdään ikään kuin pesiytyvät tietyille asuinalueille.

Lämsä (2009, 198-199) totesi, että pysyvän työpaikan saaminen ei ole realistinen mahdollisuus, mikäli nuorella ei ole ammatillista koulutusta, muodollista pätevyyttä ja työkokemusta. Jo pelkkä työkokemuksen puute vaikeuttaa nuoren työpaikan saanti, koska kilpailu työpaikoista on kovaa. Jo pelkkä ammatillinen koulutus lyhentää nuoren työttömyysjaksoa verrattaessa sitä kouluttautumattomaan nuoreen.

Lämsä (2009, 199-200) toteaaakin, että nuorille on tyypillistä kaivata taloudellista tukea elämänsä tulojen puutteen tai saatavien korvausten riittämättömyyden takia. Lisäksi nuoren kulutus- ja toimintamahdollisuuksia rajoittaa toimeentulotukiköyhyys, jolloin nuoren elämä on jatkuvaa tilapäisyyttä ja tulevaisuus epävarmuutta.

Lämsä (2009, 200-206) korostaa, että heikko työmarkkina-asema on perheessä periytyvää. Näille perheille on tyypillistä, että perhe ei anna tarvittavaa tukea nuorelle elämässä. Perhe-elämässä esiintyvät ongelmat ja tarvittavan tuen saamattomuus, vanhempien työttömyyden, perheen taloudellisten resurssien niukkuuden, perheen sosiaalisen tukiverkoston puutteet, lasten hoitotarpeiden laiminlyönnin ja puutteet kasvatuksessa ovatkin keskeisiä elementtejä syrjäytyneet nuoren määritelmässä. Nuoren saadessa tukea vanhemmiltaan, perheeltään tai suvultaan, hänen yksilölliset selviytymismahdollisuudet elämässä paranevat huomattavasti.

Lämsä (2009, 207-208) määrittelee ydinperheeseen kuuluvan vanhemmat ja heidän lapsensa. Perhe saa tukea tarvittaessa muun muassa omalta verkostoltaan. Mahdollinen tuettomuus kuitenkin kasvattaa perheen haavoittuvuusriskiä. Tuki pitää sisällään terveen ja tasapainoisen kasvun sekä kehityksen mahdollisuuden. Toimivassa ja tuetussa perhekokonaisuudessa nuori saa suojaa perheeltä ja lähiverkostolta. Tällöin nuorella on turvallinen elämäntaitojen oppimisympäristö, joka tukee tätä elämässä tarvittavan tieto- ja taitopääoman kartuttamisesta.

Lämsän (2009, 209) mukaan turvallisessa kasvuympäristössä on nuoren turvallista muuttua eriasteisista riippuvuuksista kohti itsenäisyyttä ja suhteellista riippumattomuutta. Sosiaalisen verkoston tukemattomuus on omiaan johtamaan huono-osaisuuteen. Tuettomuus johtaa myös kohti lopullisempaa yhteiskunnan organisaatioiden tukiriippuvuutta.

Lämsä (2009, 210-214) katsoo, että sellainen nuori, joka omaa heikot vaikutus- ja valintamahdollisuudet omaan elämäänsä, on lähtökohtaisesti ulkopuolisten kontrollin ja toiminnan objekti. Näin nuori ajautuu yhä syvemmälle valvonnan ja kontrollin piiriin kumuloituvien muutosten kautta, jolloin nuori ei ehdi sopeutua niihin. Kun nuori ei pääse olemaan oman elämänsä subjekti, hänen vaihtoehdoksi alkaa keskeytymään oman elämänsä sivustaseuraajan rooli.

Määtän ja Määtän (2015, 22-24) mukaan useilta nuorilta puuttuu läheisiltä ihmisiltä saatava tuki. Varsinkin matalapalkkaisista perheistä tulevat maahanmuuttajalapset saavat heikosti

tukea vanhemmiltaan suomalaisen koulutusjärjestelmän osalta. Osa maahanmuuttajataustaisista nuoristakaan ei saavuta riittäviä valmiuksia oppimiseen peruskoulun osalta. Puutteelliset oppimisvalmiudet vaikeuttavat siirtymistä 2. asteelle. Erityisesti ammattisanaston hallinnassa on puutteita ammattikouluissa, vaikka suomen kieli olisi puheen osalta hallussa.

Määttä ja Määttä (2015, 25) totesivat, että maahanmuuttajataustaisilla nuorilla on kielellisiä vaikeuksia. Vaikeudet johtuvat pitkälti siitä, että heillä on heikot kontaktit kantaväestöön. Tämä on myös omiaan johtamaan yhteiskunnan etniseen eriytymiseen.

Määttä ja Määttä (2015, 26-28) mukaan nuori voi olla keskeyttänyt opintonsa, hänellä voi olla päihde- tai mielenterveysongelmia sekä velkaantumista. Oppivelvollisuuden ohittaneet, peruskoulua käymättömät nuoret ovat käytännöllisesti katsoen ulkona varsinaisesta koulutusjärjestelmästä. Tällöin heidän ainoaksi mahdollisuudeksi jää käydä täydentämässä perusopintojaan.

Määttä ja Määttä (2015, 30) katsovat, että nuoren asioiden käsittely tulee aloittaa kohtaamisella, jossa sanoitetaan tuen tarve. Nuoren kohtaaman ammattilaisen tulee ottaa vastuun asioiden hoitamisen osalta ja luoda tarvittavat kontaktit. Ammattilainen on varsinainen linkki nuoren ja kontaktien välillä. Erityisesti nuorten kanssa toimittaessa tämä vaihe vie aikaa ja vaati todennäköisesti useita tapaamiskertoja. Kohtaamisten kautta ammattilaisella on mahdollisuus saada nuorelle apua, onnistua ohjaamaan hänet järjestötoiminnan piiriin tai vaikkapa psykiatrisen palvelun äärelle. Psykiatrisella tuella tai opintojen osalta asianmukaisella opintosuunnitelmalla on mahdollistavavaikutus välttää esimerkiksi opintojen keskeytys.

Nuorten auttamisen kannalta on tärkeää selvittää ongelmat mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Ongelmien ratkaisussa pyrittiin toimimaan ennalta ehkäisevästi. Osa ongelmista on kuitenkin jo toteutunut, joten korjaaviakin toimenpiteitä tarvitaan. (Määttä ja Määttä 2015, 30.)

Määttä ja Määttä (2015, 28-31) toteavat, että nuoren lähiyhteisö muodostui perheestä, ystäväistä, harrastuspiireistä, seurakunnasta ja järjestöistä. Nuoren lähiyhteisö tarjoaa ennalta ehkäisevää ja hyvinvointia lisäävää toimintaa. Nuoren ja lähiyhteisön välinen kanssakäyminen mahdollistaa heikkojen signaalien havaitsemisen, joiden johdosta avun tarve tunnistetaan nopeastikin ja tarvittaviin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä. Lähiyhteisöiksi mainittiin muun muassa harrastustoimijat ja vapaaehtoistoimijat.

Määttä ja Määttä (2015, 31) katsovat, että kaikenlainen vuorovaikutus nuoren kanssa rakentaa tavoiteltavaa turvaverkkoa nuorelle. Turvaverkko toimii nuoren elämässä ongelmia ennalta

ehkäisevänä. Ennalta ehkäisevä toiminta säästää kustannuksia, kun ongelmat eivät ehdi ajautua ennalta ehkäisystä korjattaviksi.

Nuorten osallistumisen ja yhteiskuntaan kuulumisen perustan muodostavat toimeentuloon riittävä työ, hyvä elinympäristö, hyvät asumisolot, lähipalvelut ja nuorten selviytymistä tukeva sosiaalinen verkosto. Sosiaalisen osallistumisen saralla nuoren tulee kuulua johonkin ryhmään tai yhteisöön, saada sieltä kokemuksia, tuntea yhteisöllisyyttä ja ennen kaikkea olla yhteistoiminnassa toisen nuorten kanssa. Näiden lisäksi nuori tarvitsee käytäntöjä tukevia julkisia palveluita ja tulonsiirtoja. (Määttä ja Määttä 2015, 33.)

Opintoihin ja työhön hakeutumisen edellytyksenä on yleensä asunto. 2. asteen opintojen takia osan nuorista muutti varhain pois kotoa. Tämä aiheuttaa sen, että nuorilla ei ole riittäviä elämän taitoja selvitäkseen arjesta. Puutteita on muun muassa päivärutmeissa, talousasioissa, pankkiasioissa, kodinhoidossa ja sosiaalisissa taidoissa. Nuorilla ei myöskään ole paikkoja, missä näitä taitoja voi harjoitella tai vahvistaa. Ratkaisuksi arjen taitojen opetteluun tarjotaan opetustoiminnan, järjestötoiminnan ja työelämän yhdistämistä arjen taitoja opettavaksi toiminnaksi, jossa yhdistyy opiskelu, harrastetoiminta ja lepo. Oppiaineisiin tulee sulauttaa arjen taitojen oppimista. Vapaa-ajanpaikoissa tulee yhtäläillä yhdistää palvelutarjontaan arjen taitoja sisältäviä asioita kuten keittiö-, siivous- tai pesusuorituksia. (Määttä ja Määttä 2015, 22, 34.)

Määttä ja Määttä (2015, 34) näkemysten perusteella nuoren tarvitsemat palvelut vaativat usein jonottamista ja täten myös kärsivällisyyttä. Näin ollen hänen on helpompi jättäytyä pois palvelun piiristä kuin jäädä odottelemaan sitä. Tällainen valinta johtaa siihen, että nuori jumiutuu pahoinvoinnin kierteeseen ja hän ei pääse eteenpäin elämässään. Jonottamisen sijaan nuorille tulee tarjota non-stop tyylistä palveluita, jotka eivät keskity pelkästään ongelmakeskeisyyteen.

Määttä ja Määttä (2015, 34) kertovat nuorten jakautumiseen eri leireihin vaikuttaneen yhtenä elementtinä nuoren osallisuuteen ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen. Syrjäytyviin nuoriin liittyy kaverittomuus ja yhteisöjen ulkopuolelle jääminen. Näiden nuorten osallistuminen ja osallistumattomuus tai osattomuus näyttävät kasautuvan. Nuorille on tärkeää saada välittäviä aikuisia ympärilleen, jotta he eivät jää yksin. Myös yhteiskunnan ja lähiyhteisön tulee jakaa voimakkaammin valtaa, vastuuta ja osallisuutta nuorille esimerkiksi kontaktien muodossa työelämään.

Palveluverkostoissa luoviakseen nuori tarvitsee rinnalleen avustajan esimerkiksi julkiselta sektorilta tai järjestöstä. Sellaisen avustajan, joka on aidosti läsnä, jotta näiden välille muodostuu aitoa luottamusta. Luottamussuhteen synnyttyä on avustaja avaintekijä jatkoon onnistumi-

sen kannalta. Muun muassa vankien osalta on vastaavasta toiminnasta saatu kannustavia kokemuksia. Vangeille tätä toimintatapaa toteutetaan tuettuna vapautumisen palveluohjauksella. Luottamussuhteen kautta nuori ohjautui automaattisesti ongelmatilanteissa luotettavan avustajan luokse. Luottamus ei ole pelkästään ohjaavaa toimintaa, vaan ohjaustoiminta jalkautetaan käytännön toiminnaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että nuorta viedään palveluiden äärelle ja heitä avustettiin kädestä pitäen. (Määttä ja Määttä 2015, 34.)

Määttä ja Määttä (2015, 35-36) toteavat, että nuorten on vaikea saada apua, koska palvelut ovat siiloutuneita ja monitahoisia. Tällöin myös ammattilaisillakin on vaikeuksia sukkuloida näissä palveluverkostoissa. Nuorten tuskaa palveluverkoston osalta helpotetaan sillä, että ammattilainen kulkee nuoren mukana palveluverkostossa avustaen kokoajan nuorta. Nuori tarvitsee apua muun muassa asumisen, kuntoutumisen ja ammatinvalinnan osalta. Esimerkiksi sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuoren osallisuutta, toimintakykyä ja elämänhallintaa. Palveluiden siirtyminen verkkoon uhkaa eniten niitä nuoria, joilla on jo ongelmia elämänhallinnassa, terveydessä ja toimintakyvyssä.

Ulkopuolisuuden riskiä lisää heikko sosioekonominen asema, terveys- ja sosiaaliongelmien, vanhemmilta saatavan tuen puute sekä rikollinen tausta. Päihde- ja mielenterveysongelmaiset nuoret ovat usein työskentelyn keskiössä. Ongelmana heidän kohdallaan on se, että hoitojen piiriin on vaikea päästä. Psykiatrisia palveluita ei aina tarjota niin kuin tulee. Myös tuetun asumisen järjestämisessä on puutteita. (Määttä ja Määttä 2015, 36.)

Määttä ja Määttä (2015, 36) katsovat, että osa nuorista menettää luottamuksen aikuiseen. Luottamus pula kumpuaa petetyksi tulemisen ja yksin jäämisen kokemuksista. Nuoren vanhemmat ovat usein kyvyttömiä hoitamaan nuorta. Tällöin luottamuksen palauttamiseen lähdetään tarjoamalla nuorelle luotettavaa työntekijää ja joustavia palveluita luottamuksen palauttamiseksi. Onnistuneella toiminnalla nuorelle saadaan petetyksi tulemisen sijaan onnistuneita suorituksia, jotka taas tukevat luottamuksen syntymistä. Auttamisessa tulee kuitenkin huomioida se, että liiallinen auttaminen tukee nuoren avuttomuutta, vaikka alkuperäinen tarkoitus onkin ollut hyvä. Nuoren voimavarat ja tuentarpeet tulee selvittää ensimmäisenä. Tämän jälkeen sovitaan yhdessä siitä, miten asioiden suhteen edettäisiin. Tärkeää on päästä selville nuoren elämän kokonaistilanteesta ja taloudellisesta tilanteesta. Myöskään hänen asumisolonsa ei saa jättää selvittämättä.

Myrskylän (2012, 6) mukaan nuorten ulkopuolisuuden riskiä kohottaa heidän asumistapansa sekä perhetaustansa. Mikäli nuorta tuetaan edes toisen vanhemman toimesta, putoaa hänen riski syrjäytyä alle kolmasosaan verrattuna yksin asuvaan nuoreen. Vieraskielisten nuorten kohdalla vanhemmista saatava tuki ei ole yhtä merkittävä.

Kymmenes syrjäytyneistä nuorista on asunnoton. Syitä heidän asunnottomuuteensa on useita. Kun lain mukaan nuoren huostassa olo päättyy 18 vuoden iässä, ei heille kaikille kyettä järjestämään omaa asuntoa. Nuorista tulee asunnottomia myös silloin, kun aikuisuuden kynnyksellä olevien nuorten koti hajoaa esimerkiksi kuolemantapauksissa, avioeroissa tai päihdeongelmien takia. Osa nuorista jättää kodin oma-aloitteisesti, kun he eivät pysty elämään yhdessä vanhempiensa kanssa. Nuorilla esiintyy myös muunlaisia ongelmia, jotka estävät heitä asumasta kotonaan. (Myrskylä 2012, 7.)

Myrskylä (2012, 7) katsoo, että syrjäytyminen on voimakkaasti periytyvää. Syrjäytyneiden nuorten vanhemmista suunnilleen puolet on itsekin ulkopuolisia tai työttömiä. Lasten syrjäytymisriski on kaikkein korkein juuri vaikeuksiin ajautuneissa perheissä. Perheet, joissa on heikot kotiolot, jättävät lapset selviytymään ilman taloudellista tai muutakaan tukea. Vaikeuksiin ajautuneiden perheiden vanhempien sosioekonomisen aseman lisäksi, syrjäytymiseen vaikuttavat näiden vanhempien koulutuksen taso. (Myrskylä, 2012, 7.)

Myrskylä (2012, 7) toteaa, että syrjäytymisen juuret ulottuivat pitkälle nuorten lapsuuteen ja perheiden sisäisiin ongelmiin. Syrjäytymisen ennalta ehkäisyssä keskeisintä on mahdollisimman varhainen puuttuminen sekä vaikeuksissa olevien perheiden tukeminen. Lähes 17 000:n lapsen ja nuoren kotioloihin liittyy sellaisia kriisejä, joiden johdosta yhteiskunta joutuu ottamaan heidän huolehtimisen yhteiskunnan vastuulle. Merkittävä osa nuorista on huostaan otettuja. Lisäksi yhteiskunnan järjestämässä avohoidossa on liki 80 000 nuorta. Syinä näyttää olevan, ettei nuorilla ole vanhempia ollenkaan tai että vanhempien ongelmat, kuten työttömyys, varattomuus, sairaus, päihderiippuvuus, väkivaltainen käyttäytyminen, hyväksikäyttö tai muu rikollisuus, estävät nuorista huolehtimisen. Myös huostaan ottamisia joudutaan tekemään nuorten elämäntapojen tai masentuneisuuksien takia.

Notkolan ym. (2013, 243) mukaan nuoren vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat sekä yksinhuoltajuus yhdistettynä pitkäkestoiseen toimeentulokitarpeeseen ennustavat jo varhain syrjäytymisvaaraa. Lapsen ikääntyessä oppimisvaikeudet, huono koulumenestys ja lastensuojelun sijaishuollon asiakkuus näyttävät yhtäläillä ennakoivan syrjäytymistä ennen murrosikää. Nuoren kehityksen edetessä negatiiviseen suuntaan, yhteiskunnassa vallitsevien arvojen osalta, avittavina tekijöinä ovat myös perheen ongelmat, vaikeudet oppimisessa ja huono koulumenestys sekä myöhemmin nuoren päihde- ja mielenterveysongelmat sekä ajautuminen rikoksien teille.

Notkola ym. (2013, 244, 247) katsovat, että heikossa sosioekonomisessa asemassa oleville nuorille kumuloituu erilaisia syrjäytymisen riskejä kuten huono-osaisuutta sekä hyvinvointi- ja terveyseroja. Hyvällä yhteiskuntapolitiikalla toisin sanoen lapsi-, perhe-, koulutus- sekä työvoimapolitiikalla voidaan ehkäistä syrjäytymistä ja väestössä tapahtuvaa polarisaatiota. Va-

kaan yhteiskunnan yhtenä tukijalkana on sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen. Erittäin merkittävä riski ajautua pitkäaikaisesti työn ja koulutuksen piirin ulkopuolelle on ammattikouluttautumattomilla miehillä.

Notkola ym. (2013, 245) kertovat, että syrjäytymisen ennalta ehkäisytyötä toteutetaan tarjoamalla nuorille erilaisia palveluita. Tarjottavia palveluita ovat esimerkiksi kotipalvelut, perhetyö, oppilashuolto ja nuorisotyö. Näiden palveluiden avulla pystytään luomaan vahvempi pohja nuorten syrjäytymisen ennalta ehkäisytyölle.

Ulvisen (1998, 86) mukaan perheensä luona asuvan nuoren auttaminen ei riitä, vaan annettava tuki tulee ulottaa perheeseen asti. Lähipiirin tukemisen kautta yritetään saada nuoreen valettua turvallisuutta, koska turvallinen tulevaisuus parantaa nuoren luottamusta itseensä. Näin ollen nuori ei ole irrallinen elementti, vaan osatekijä kokonaisuudessa, perheessä. Kokonaisuuden tukemisella tavoitellaan yhden hyvän luottamussuhteen syntymistä, joka toimii eteenpäin vievänä voimana. Vastavoimana on turvattomuutta luova pelko ja yksinäisyys.

Peruskoulun ja toisen asteen rajapinnalla nuori suunnittelee jatkokoulutustaan, kirkastaa mieleensä mahdollisia valinnanvaihtoehtoja ja tekee lopullisen valinnan tunnistamistaan vaihtoehtoista jatkokoulutuksen osalta. Kaikille nuorille edellä kuvattu toimintamalli ei ole millään tavalla automaatio. Osa nuorista elää maailmassa, jossa oman elämän suunnan painotusten jatkuvan vaihtumisen takia käynnissä on myös jatkuva suunnan haeskelu haparoivin askelein. Toimintakenttä on jotain koulun ja työelämän väliltä kaikkine erilaisine variaatioineen. Tämä toimintakentän laajuus tekee suuntapistettä hakevasta nuoresta moniammatillisen asiantuntijaryhmän yhteisen projekti. (Vehviläinen 2008, 12.)

Koulunsa keskeyttäneen ja syrjäytyvän nuoren elämää leimaa sosiaaliset ongelmat. Näistä ongelmista selkeimpiä ovat työttömyys, asunnottomuus, päihdeongelmat. Syrjäytyneiden nuorten ongelmia ovat tyypillisesti masennus, lyhytjänteisyys, passiivisuus, oikeuksistaan tietämättömyys ja elämänhallinnan taitojen puuttuminen. (Vehviläinen 2008, 12-13.)

Syrjäytyneiden ja koulunsa keskeyttäneiden nuorten taustoissa näkyy heidän vanhempiansa heikko koulutustaso sekä heikko peruskoulumenestys (Vehviläinen 2008, 13). Syrjäytyneillä nuorilla on selkeästi huonompi tietämys omien vanhempien koulutuksesta (Vehviläinen 2008, 15). Syrjäytyneiden nuoren saamasta koulunkäynnin kannustamisen puutteesta ja vanhempien heikosta koulutustasosta nähdään, että syrjäytyneiden nuorten keskustelukumppanit koulunkäynnin osalta löytyvät kouluista. Kavereiden ja vanhempien kanssa ei keskustella tulevista jatkokoulutusvalinnoista. (Vehviläinen 2008, 16.) Vanhempien matala koulutustaso näkyy siinä, että he ylläpitivät perheissä periytyvää kulttuuria, joka suhtautuu kouluun ja koulutukseen välinpitämättömästi (Vehviläinen 2008, 19). Välinpitämättömyys saattaa johtua työläis-

taustaisista perheistä, joissa painotetaan työnteon tärkeyttä ja väheksyttiin koulutusta. Koulutus kyllä nähdään tärkeänä, mutta ennemminkin pakollisena pahana, jotta arvostetumpi ammattitaito voidaan saavuttaa. (Vehviläinen 2008, 20.)

Syrjäytyneelle nuorelle on haastavaa sitoutua pysyvämmiin työn, opiskelun tai esimerkiksi vapaa-ajan saralla. Sitoutumattomuus johtaa toimettomuuteen, ulkopuolisuuteen ja elämänhallinnan menettämiseen. Tehdyt valinnat eivät perustuneet todelliseen sitoutumiseen, joka taas heikentää lopulta pääsyä työmarkkinoille. (Vehviläinen 2008, 21.)

Opiskeluiden keskeyttämisten syitä ovat opiskeluun liittyvät motivaatio-ongelmat, joista aiemmin puhuttiin sanalla luonnehäiriö. Motivaation lähteeksi tunnustetaan esimerkiksi motiivi päästä eroon epäonnistumisen kierteestä, jossa opiskelu tuntui ahdistavalta. Ainoaksi tavaksi päästä siitä eroon nähdään opiskelun keskeyttäminen. (Vehviläinen 2008, 30-31.) Ahdistuneisuutta ruokkii esimerkiksi se, että oppija on ominaisuuksiltaan selkeästi soveliaampi työkeskeiseen oppimiseen, jossa teoriakeskeinen opetus on väistynyt opetusmetodi (Vehviläinen 2008, 32).

Henkilön sosiaalisen pääoman muodostuminen toteutuu sosiaalisten suhteiden kautta. Sosiaalinen pääoma koostuu voimavaroista ja resursseista. Sosiaalisessa verkostossa toimivilla ta-
hoilla on samankaltaisia arvoja ja normeja. Verkostoon kuuluu myös luottamus toisiin. Luottamuksen ja tätä kautta sosiaalisen toiminnan ennustettavuuden kautta syntyy suurempia voimavaroja sekä yhteisön että yksilön käyttöön. (Vehviläinen 2008, 32.) Sosiaalista pääomaa kasvatetaan luottamuksen, yhteisön yhteisten arvojen ja demokraattisen päätöksenteon kautta (Vehviläinen 2008, 33-34).

Nuorten vanhemmilta on kadoksissa vanhempana oleminen. Kun vanhempi ei halua vanhemman roolia, on tällä heijasteita vanhemman suorittamaan kasvatustyöhön. Kun perheen kasvatustyö ja yhteisöllisyys ovat perheiltä kadoksissa, näkyy se myös nuorten osalta elämänhallinnan ongelmina. Elämänhallinnan menetykseen liittyy myös koulutuksen menetys. Vanhemmuuden puute vaikuttaa koulutuksen kautta syrjäytymisriskin kasvamiseen. (Vehviläinen 2008, 33.)

Kuorelahden ja Viitasen (1999, 25) mukaan yksi viidesosa eronneista vanhemmista pitää hyvin vähän yhteyttä toisiinsa erotilanteen jälkeen. Tällöin vanhemmat keskustelevat keskenään rajoitetusti esimerkiksi lasten vierailuiden sopimisesta tai muista käytännönasioista. Nuorten vanhempien välisen yhteydenpidon puute tai jopa toisen osapuolen häiritsevä käyttäytyminen näkyvät nuorten osalta kouluissa normaalia vahvempina häiriökäyttäytymisinä. Mikäli vanhemmat ovat yhteydessä toisiinsa eron jälkeen, ei nuorten käyttäytymisessä havaittu normaalia poikkeavaa häiriökäyttäytymisen määrää.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 25-26) katsovat yhdeksi suureksi tekijäksi nuoren käyttäytymisen osalta perheen selkeiden rajojen puuttumisen. Vaikka vanhemmat asuvat aina välillä saman katon alla, niin mikäli nuori ei koe perhettä tiiviiksi kokonaisuudeksi, vaan mahdollisesti milloin tahansa hajoavaksi, niin tällainen hahmotus luo turvattomuuden tunnetta nuoreen. Turvattomuuden tila syntyy siitä, että nuoren ympärillä leijuu koko ajan epävarmuus siitä, että lähtekö toinen vanhemmista lopullisesti perheyhteisöstä pois. Perheyhteisön jäsenet ovat epätietoisia siitä, että kuka on enää perheenjäsen ja kuka ei ole. Myös perhesysteemin jäsenten tehtävät ja roolit ovat epäselvät. Mitä nuorempi lapsi on vanhempien erotilanteessa, sitä vähäisemmät ovat lapsen suhteet etäällä olevaan vanhempaan. Tällöin lapsella esiintyy selkeästi käytöshäiriöitä.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 26) katsovat, että yksinhuoltaja perheissä on selkeät rajat. Perhe koostui yhdestä aikuisesta ja X määrästä lapsia. Tällöin yksin olevalla vanhemmalla on selkeä päätöksentekijän tehtävä sekä vastuu muusta perheestä ja tämä on omiaan luomaan nuorelle turvallisuuden tunnetta.

Kuorelahden ja Viitasen (1999, 26) mukaan perheyhteisön rajat hämärtyvät silloin, kuin yksin olevan aikuisen elämään ilmaantuu toinen, mahdollinen tuleva puoliso. Perherajoja hämärtää entisestään tilanne, jossa yksin olevalla vanhemmalla on peräjälkeen vaihtuvia puolisoita. Nämä puolisoehdokkaat vievät yksin olevan vanhemman huomiota nuoresta, jolloin nuori oireilee pahaa oloaan ja turvattomuuttaan käyttäytymisen muodossa.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 41) näkevät positiivisten elämäkokemusten ja hyvästä luottamuksesta tulevaisuuteen muodostuvan nuoren yleisen toiveikkuuden. Tärkeää on myös, että nuoren elämä on pysyvien olosuhteiden ympäröimä. Mikäli nuoren kokemukset perustuvat ahdasmielisiin vapautta rajoittavina koettaviin asioihin, subjektiivisen eristyneisyyden tunne voimistuu ja tämän johdosta koetaan sekä henkistä että ruumiillista kärsimystä. Koettua kärsimystä vahvistetaan silloin tällöin myös alkoholin ja huumeiden käytöllä.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 42) toteavat nuorten yhteisöllisyyteen liittyvän musiikin kuuntelun, harrastukset sekä viihtymisen oman ikäistensä tai mielipiteitä yhdistävien alakulttuurien jäsenten seurassa. Kokonaisuuden kannalta tärkeitä elementtejä ovat tasa-arvo, säännöt, ystävyyden tunne, turvallisuus ja rauha. Nuorille on tärkeää tulla nähdyiksi ja arvostetuiksi yhteisöissään. Nuoren sosiaalinen ympäristö vaikuttaa normeillaan siihen, että mitä nuori saa tehdä ja mitä ei. Nuoren oma negatiivinen käytös sosiaalisen yhteisön kannalta saattaa johtaa sosiaalisessa yhteisössä tilanteeseen, jossa nuorelle annetaan yhteisön kannalta merkityksettä tehtäviä tai hänet jätetään kokonaan huomiotta.

Nuorten kokemukset sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen, äänen kuulumattomuuteen ja osallistumattomuuteen liittyvät heidän kokema epätasa-arvo. Konkreettisempina esimerkkeinä mainitaan muun muassa musertava kontrolli lakien muodossa, holhoaminen, muiden sekaantuminen omiin asioihin, muut säännöt, ikäraajat ja ikärajoitteet, velvoitteet, määräykset sekä myös rangaistukset. Edellä mainittuihin asioihin liittyvät instanssit koetaan epäluotettavina ja pysyvyyttä rikkovina toimijoina, joiden takia tulevaisuuden suunnitelmia ei voida rakentaa. (Kuorelahti ja Viitanen 1999, 43.)

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 44) katsovat, että nuoret eivät ole sinnikkäitä ja maltillisia. Heillä on vaikeuksia rajoittaa aggressioitaan ja ilmaista itseään. Nuorilta puuttuu suunnitelmallinen ajattelutapa ja he eivät halua jatkuvuutta. Kontrollon osalta kaikkein vaikeinta on hallita alkoholin ja huumeiden käyttöä sekä lisäksi itsehillintää syömisen osalta. Myös hermostuneisuuden ja välinpitämättömyyden hallinnoinnissa on ongelmia.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 45) toteavat, että nuorilla esiintyy puutteita sosiaalisissa taidoissa, kanssakäymisissä, seurusteluissa ja toisen ihmisen huomioon ottamisessa esimerkiksi kaveripiirissä tai perheessä. Nuorilta puuttuu tuntemus maailman, elämän ja ihmisluonteen osalta. Nuorilla on riski jäädä tuuliajolle, mikä he eivät saa riittävää tukea vanhemmiltaan tai heillä ei ole ketään kenen kanssa neuvotella asioista. Sosiaalisella pohjalla luodaan puitteet vastuunottamiselle. Nuorissa havaitaan selvää ailahtelua hallitsemisesta hallitsemattomuuteen, kun kohdataan muutoksia elämässä tai esimerkiksi raha-asioissa.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 46) jatkavatkin, että nuorten hallitsemattomuuden tila juontaa juurensa siitä, että käyttäytymismallit toimimisesta yhteiskunnassa ovat epäselvät. Yhteiskunnassa toimimisen kannalta nuorilla ei ole riittäviä arkielämän taitoja, joilla saavutetaan itselleen tärkeitä tavoitteita. Sopeutuminen yhteiskuntaan vaikeutuu, koska yhteiskunnan lainalaisuudet ja mekaniikka ovat vieraita. Yhteiskunnan toiminnan kannalta nuorilta puuttuu täsmällisyyttä, hyviä tapoja, vastuuta sekä kyvykkyys toteuttaa olemassa olevia normistoja. Nuorilta puuttuu yhtäläillä näkemykset tulevaan pidemmällä aikavälillä. Nuoret elävät pitkälti tässä ja nyt -hetkeä.

Kuorelahden ja Viitanen (1999, 104) mukaan nuorilla on peruskoulun ja toisen asteen koulun välillä moninaisia tukitarpeita. Yhdellä kymmenesosalla nuorista tukitarpeet näyttävät olevan kasaantuvia. Tukitarpeet näyttävät määräytyvän pitkälti aiemman koulumenestyksen ja kouluaineisiin liittyvien ongelmien kautta. Nuorten vanhemmat vaikuttavat koulumenestykseen. Vanhempien oma koulumenestyminen ja kokemukset heijastelevat nuoreen muun muassa koulussa pärjäämisen tärkeyden kannustamisena. Kokonaisvaltaisen tukemisen tarve on erityisen tärkeää silloin, kun nuori jättäytyy pois koulutusputkesta välittömästi peruskoulun jälkeen.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 244) katsovat syrjäytymiseen liittyvän useita eri elämänosa-alueita. Koulun lisäksi elämäalueita ovat perhesuhteet ja ystäväpiiri, vapaa-aika ja harrastukset. Kuorelahti ja Viitanen (1999, 244) viittaavat teoksessaan Brombergin ja Marttilan selviytykseen (Bromberg ja Marttila 1996. Syrjäytymisen riskitekijöiden esiintyminen Turun ja Porin läänin toisluokkalaisilla luokanopettajien arvioimana, sivut 12-13), jota ei ole saatavissa, että syrjäytymiseen liittyviä riskitekijöitä ovat nuoren itsensä kannalta masentuneisuus, ahdistuneisuus sekä heikko itsetunto. Kouluun liittyviä riskitekijöitä ovat puhe-, lukemis- ja kirjoittamisvaikeudet ja muut oppimisvaikeudet, keskittymisvaikeudet, tietämättömyys omista kyvyistä, päämäärättömyys omassa tekemisessä, onnistuessaan kunnian luovuttaminen muille, epäonnistuessaan muiden syyttäminen. Sosiaalisen sopeutumattomuuden ja ihmissuhteiden osalta riskitekijöitä ovat yksinäisyys ja syrjään vetäytyminen, puutteelliset sosiaaliset taidot, aggressiivisuus muita kohtaan, päihteiden käyttö sekä syllistyminen rikoksiin. Kotitaukustan osalta riskitekijöitä ovat yksinhuoltajuus, työttömyys ja taloudelliset ongelmat, vanhempien muut ongelmat ja vanhempien välinpitämättömyys nuoren koulunkäyntiä kohtaan.

Kuorelahti ja Viitanen (1999, 265) toteavat, että ilman nuoren kokemaa vaikutusvallan subjektiivisuutta, tulee heistä passiivisempia yksilöitä. Asioita ei saa esittää ainoana tosielämän asioina ilman minkäänlaisia vaihtoehtoja ja päätöksenteko valtaa. Tällöin pienetkin kokemukset nimittäin menettävät merkityksensä. Pahimmillaan passiivisuus tukahduttaa luottamuksen nuoren omiin vaikutusmahdollisuuksiin.

Kuorelahden ja Viitasen (1999, 265) kokemuksen mukaan nuorille on tyypillistä naapureita häiritsevä elämäntapa sekä vuokramaksujen laiminlyönti. Näille ongelmille on juurisyyinä kyvyttömyys elää olemassa olevien normien mukaisesti, jotka liittyvät asumisen maailmaan. Asumisen maailmaan liittyy nuorten kannalta oikeuksia sekä vastuita.

Kuorelahden ja Viitasen (1999, 267) mukaan nuoret liikkuvat sellaisissa piireissä, joissa on heidän itsensä kannalta samanhenkisiä ihmisiä. Samanhenkisyydestä kumpuaa taipumus omak-sua sellaisia tietoja ja taitoja, joilla on merkitystä nuorelle itselleen. Ikävissä tapauksissa samanhenkisyyys johtaa olemassa olevien normien rikkomiseen ja sen myötä seuraamusmenette-lyihin.

Koululaiselle ja toisen asteen opiskelijoille on kodin sekä lähipiirin kannustus ja tuki tärkeää. Tämän lisäksi kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön tulee olla toimivaa, sillä opiskelijan kokemukset, annettu positiivinen palaute sekä opintoihin liittyvien vahvuuksien huomioiminen ennalta ehkäisevät merkittävästi poissaoloja sekä käynnissä olevien opintojen keskeytymistä. Muun muassa koetulla tasa-arvolla ja yhdenvertaisuudella on merkittävä positiivinen vaikutus oppilaan psykososiaaliseen hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 33-34.)

Hietanen-Peltola ja Korpilahti (2015, 36-37) katsovat opiskelijoilla olevan tarpeita tukiopetuksen, erityisopettajapalvelun ja muiden opetusjärjestelyiden osalta. Esimerkiksi oppilaan- ja opinto-ohjauksella pystytään tukemaan nuoren oppimista ja tunnistetaan nuorelle itselleen soveltuva opiskelutekniikka. Opiskelutekniikan lisäksi opiskelutaitoihin kuuluu realistista ajan- käytön suunnittelua sekä esiintymistaitoa. Ajankäytönsuunnittelun osalta nuoren on tärkeää hahmottaa sopiva tasapaino opintojen, harrastusten ja mahdollisen työssäkäynnin kesken. Esiintymistä tuetaan erilaisilla puheviestinnän kursseilla sekä terveydenhuollon henkilöstön pitämällä jännittäjäryhmillä.

Ehkäisevällä päihdetyöllä tavoitellaan vähennettävän päihteiden käyttöä, ongelmakäyttöön vaikuttavia elintapojen sekä käytön ja haittojen ilmenemiseen vaikuttavia olosuhteita. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 1§:n mukaan ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan sellaisia toimia, joilla vähennetään päihteiden käyttöä sekä siitä aiheutuvia terveydellisiä, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia haittoja. Päihteiksi luetaan alkoholipitoiset aineet, huumausaineet sekä päihtymistarkoituksessa käytetyt lääkkeet ja muut aineet. Päihteiksi luetaan myös tupakkatuotteet sekä rahapelaaminen. (Hietanen-Peltola & Korpilahti 2015, 36-37.)

Hietanen-Peltola ja Korpilahti (2015, 41) katsovat joukkue- ja ryhmäliikunnasta saatavien etujen hyödynnettävyyttä nuorten osalta. Joukkue- ja ryhmäliikunnan avulla nuorella on hyvät potentiaaliset mahdollisuudet kehittää sosiaalisia taitoja. Samalla nuoret pystyvät luomaan sosiaalisia suhteita ja sosiaalista hyvinvointia sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta.

4 Riskienhallintaprosessikokonaisuus

Tässä luvussa kerrotaan lukijalle opinnäytetyössä käytettävästä käsitteestä riskienhallintaprosessikokonaisuus. Tämän käsitteen kautta selkeytetään lukijalle tämän opinnäytetyön toista kokonaisuutta. Alaluvuissa on pääkäsitettä tukevia alakäsitteitä, joilla esitellään lukijalle pääkäsitettä eri näkökannoilta.

Pääkäsitteen kertominen aloitetaan riski-käsitteellä. Tämän jälkeen mennään laajempaan kokonaisuuteen riskienhallinta-käsitteen kautta. Seuraavaksi käydään läpi prosessi-käsitettä ja tämän jälkeen päästään käsiksi riskienhallintaprosessi-käsitteeseen. Riskienhallintaprosessin eri vaiheissa käytetään soveltuvilta osin aivoriihimenetelmää, potentiaalisten ongelmien analyysiä (POA) ja tarkistusluetteloja. Edellä mainitut kolme käsitettä on avattu alaluvuissa luonnollisena jatkumoina riskienhallintaprosessi-käsitteen jälkeen. Tarkistusluettelon osalta on vielä kuvattu tarkistusluettelon muodostaminen, jossa hyödynnetään pääluvun syrjäytyvä nuori alaluvuissa selvitettyjä syrjäytyvään nuoreen liittyviä riskitekijöitä.

4.1 Riski

Leppäsen (2006, 29-30) mukaan riski-sana pohjautuu latinankieliseen sanaan *risco*, joka tarkoittaa jotain joka leikkaa irti. Riskiin tunnistetaan liittyvän vahingon vaara. Näin ollen riskistä muodostuu lopulta uhka. Täten kuvattuna riski viittaa vahvasti tappioon ja tulevaisuudessa mahdollisesti toteutuviin kustannuksiin. Riskiä ei nähdä tapahtumana, vaan tapahtuman aiheuttamana seurauksena. Riskiin sisältyy myös arvostus. Mikäli jotain riskiä, toisin sanoen sen seurauksia, ei koeta uhkana, ei se myöskään ole riski kokijalle. Vellanin (2007, 14) mukaan riski on uhka tai haavoittuvuus. Riski on menetyksen, vahingoittumisen tai tuhoutumisen mahdollisuus, jolloin uhka toteutuu erityisen haavoittuvuuden kautta.

Riski vaikuttaa epävarmuuden kautta tavoitteisiin. Vaikutus on poikkeama siitä mitä odotettiin. Poikkeama voi olla sekä myönteinen että kielteinen. (Finnish Standards Association 2009a, 13.) Riski on negatiivisen tapahtuman todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmä (Sanastokeskus TSK 2014, 67).

4.2 Riskienhallinta

Organisaatiot kohtaavat niin sisäisiä kuin ulkoisia tekijöitä, jotka saattavat haitata tai estää organisaatiota saavuttamasta asetettuja tavoitteita, suunnitellussa aikataulussa. Näitä tekijöitä kutsutaan riskeiksi. Riskit kohdistuvat kaikkiin organisaation toimintoihin. Riskejä hallitaan tunnistamalla ja analysoimalla niitä sekä arvioimalla vaikuttamisen tarvetta niihin. Tämä kokonaisuus koostuu vahvasta viestinnästä organisaation sidosryhmissä vaihtaen tietoa, seuraamalla ja katselmoimalla tunnistettuja riskejä sekä suorittamalla riskeille tarpeellisia, riittäviä hallintakeinoja. Riskienhallintaa voidaan kohdistaa koko organisaatioon, tietyille alueille tai tasoille, mutta niitä voidaan kohdistaa yhtälailla yksittäisiin tehtäviin, projekteihin tai toimintoihin. (Finnish Standards Associationin 2009a, 7.)

Kokonaisvaltaisessa riskienhallinnassa tarkastellaan pääsääntöisesti strategisten tavoitteiden saavuttamista. Tällöin yritys tunnistaa, miten se voi parhaiten varmistaa näiden tavoitteiden saavuttamisen. Tavoitteet saavutetaan estämällä uhkien ja vaarojen toteutuminen sekä mahdollisuuksien hyödyntäminen. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki 2010, 19.)

Riskienhallinnassa on perinteisesti kyse sekä negatiivisten (vaara tai uhka) tapahtumien että positiivisten (liiketoimintamahdollisuus) tapahtumien tunnistamisesta. Näitä molempia arvioidaan samojen työkalujen avulla. Riskin todennäköisyyttä voidaan yhtälailla käsitellä samalla arviointiasteikolla. Arvioitaessa riskin vaikutusta, se on pääsääntöisesti negatiivinen, eli toteutuessaan riski aiheuttaa yritykselle kustannuksia, pienentää tulosta ja ei näin ollen mahdollista tavoitellun arvonlisäyksen saavuttamista. Positiivinen riski taas tarkoittaa toteutues-

saan, että yrityksen liiketoiminta saavuttaa kasvua tai muuta positiivista kehittymistä. (Ilmonen ym. 2010, 18.)

Riskienhallinnassa pyritään saavuttamaan optimitaso, jossa siihen panostetaan juuri oikeassa suhteessa, olemassa olevia resursseja. Tällä pyritään välttämään kustannuksiltaan ylimitoitettuja suoritteita suhteessa mahdollisesti toteutuviin riskeihin, mutta kuitenkin niin, että merkittäviä riskejä ei jää riskienhallinnan osalta aliarvostetuiksi. Toisin sanoen riskienhallinnan tarkoitus ei ole hallita kaikkia tunnistettuja riskejä samalla tavalla, vaan tunnistaa ne positiiviset ja negatiiviset asiat riskeistä, joihin kannattaa panostaa, koska tarkoituksena on saavuttaa asetetut tavoitteet mahdollisimman pienillä panostuksilla. (Ilmonen ym. 2010, 19.)

4.3 Prosessi

Organisaation toiminnot määrittävät sen prosessit. Prosessien muotoon vaikuttavat niiden tyypit, koot ja kypsyytaso. Määrittelyiden kautta prosessit mukautetaan organisaation erityispiirteisiin ja kokoon. (Finnish Standards Association 2009b, 29.)

Organisaation sekä omat että ulkoistetut prosessit tulee hallita etupainotteisesti vaikuttavuuden ja tehokkuuden osalta. Vain näiden kautta organisaatio saavuttaa asettamansa tavoitteet. Onnistuakseen tavoitteiden saavuttamisessa, tulee organisaation ymmärtää sen prosessien väliset riippuvuudet ja rajoitteet sekä käytettävissä olevien resurssien kokonaisuus. Prosessien välisiä rajapintoja on tarpeellista tarkastella ja kehittää määrääjoin. Prosessien hallitseminen perustuu niiden kokonaisverkoston järjestyksen ja vuorovaikutuksen hallintaan. Tämän takia prosesseja kuvataankin prosessikaavioilla, josta käy ilmi itse prosessit ja niiden rajapinnat. (Finnish Standards Association 2009b, 29.)

Organisaation tavoitteet määrittävät sen, että millaiset prosessit ja toiminnot se tarvitsee tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteissa on kyse jonkin sisäisen tai ulkoisen sidosryhmän tahtotilasta. Organisaation tavoitteet ja prosessit kytkeytyvät toisiinsa organisaation strategian kautta. Strategiaan sisältyy organisaation johtamistoiminta, käytettävissä olevat resurssit, varsinaiset tuotteet ja palvelut, kokonaisuuden seuranta, tarvittavat mittaukset ja katselmoinnit. (Finnish Standards Association 2009b, 29.)

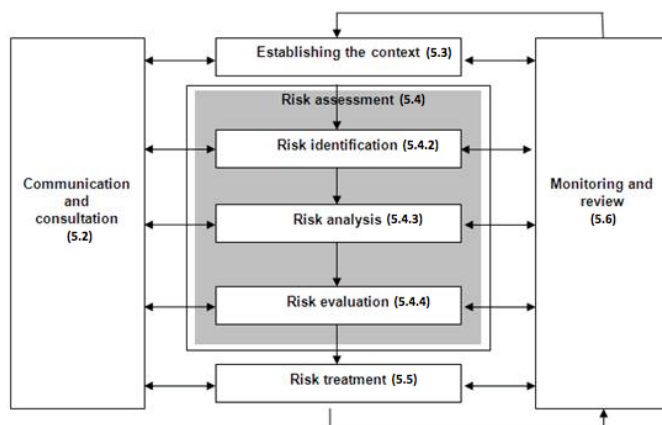
Prosessien suunnittelussa ja hallinnassa otetaan huomioon toimintaympäristön analyysit, markkinaennusteiden kehittyminen, sidosryhmien tahtotila, prosesseille asetetut tavoitteet, toimintaa ohjaavat normistot, strateginen riskienhallinta, panostukset prosesseihin ja yhteistyö prosessin onnistumisen kannalta. Prosessien toiminnassa huomioidaan käytettävissä olevat resurssit tieto-osaaminen, taito-osaaminen, käytettävät prosessin menetelmät sekä vaadittava dokumentaatiotasoa. Prosessien valvonnan osalta huomioidaan mittaaminen, seuranta, pro-

sessien analysointi, prosessien jatkuvuus ja kehittäminen. (Finnish Standards Association 2009b, 31.)

Prosesseille nimetään vastuutaho. Vastuutaho vastaa prosessin toiminnasta ja hänellä on tarvittavat valtuudet käyttää organisaation resursseja prosessin ylläpitoon ja kehittämiseen. Vastuutaho on joko henkilö tai organisaation yksikkö. Vastuutahon valtuudet, roolit ja vastuut tiedostetaan koko organisaatiossa. (Finnish Standards Association 2009b, 31.)

4.4 Riskienhallintaprosessi

Finnish Standards Associationin (2009a, 35) mukaan riskienhallintaprosessi on olennainen osa organisaation johtamista. Riskienhallintaprosessi sisällytetään organisaation käytänteisiin ja kulttuuriin. Riskienhallintaprosessi on liiketoimintaprosessia tukeva.

Taulukko 1: Risk management process (Finnish Standards Association 2009a, 35).

Finnish Standards Associationin (2009a, 35) yllä olevan taulukon (taulukko 1) mukaan viestinnällä ja tiedonvaihdolla (Communication and consultation) tarkoitetaan viestiä ja tietojen vaihtoa sisäisten ja ulkoisten sidosryhmien kanssa kaikkien riskienhallintaprosessiin vaiheiden aikana. Finnish Standards Associationin (2010, 15) mukaan riskin arvioinnin onnistuminen riippuu tehokkaan viestinnän ja tiedonvaihdon toteutumisesta organisaation ja sidosryhmien kesken. Viestinnällä luodaan kuvaa yhteisestä toimintaympäristöstä ja samalla huomioidaan molemmat osapuolet. Viestintä mahdollistaa moniammatillisuuden hyödyntämisen, jolloin riskejä käsitellään useasta eri tulokulmasta, huomioiden osallistujien näkemykset. Samalla ryhmän jäsenet sitoutetaan riskienhallinnallisiin tavoitteisiin, koska kaikki saavat osallistua riskienhallintaprosessiin.

Finnish Standards Associationin (2009a, 37) yllä olevan taulukon (taulukko 1) mukaan toimintaympäristön määrittelyllä (Establishing the context) valitaan toiminnalle tavoitteet, määri-

teltiin riskienhallinnassa huomioon otettavat sisäiset (muun muassa johtaminen ja resurssit) ja ulkoiset (ulkoinen toimintaympäristö) muuttujat, jäljellä olevan riskienhallintaprosessin laajuus ja riskikriteerit. Finnish Standards Associationin (2010, 17) mukaan toimintaympäristön määrittelyllä tunnistetaan perusmuuttujat ja asetetaan rajat sekä kriteerit, jotka linjaavat jatkossa toimintaa riskienhallintaprosessin osalta. Ulkoisen toimintaympäristön osalta tutustutaan toimintaympäristöön, jossa toimitaan, kuten toimintaa rajaavia tekijöitä, organisaation tavoitteisiin vaikuttaviin ulkoisiin tekijöihin ja organisaation toimintaan vaikuttaviin muihin toimijoihin. Sisäisen toimintaympäristön osalta tutustutaan omiin voimavaroihin ja tietotaitoihin, viestintään ja päätöksentekoon, omiin tavoitteisiin ja oman toiminnan vaikutuksiin niiden saavuttamiseen, toimintaperiaatteisiin ja prosesseihin. Riskienhallintaprosessin osalta tutustutaan vastuisiin ja velvollisuuksiin, riskienhallintaprosessin laajuuteen, prosessien ja toimintojen keskinäisiin vaikutuksiin, tarkoituksen mukaiseen riskienarviointimenettelyyn ja käytettäviin riskikriteereihin sekä tarpeellisiin toimenpiteisiin ja mahdollisiin lisäselvityksiin. Riskikriteeristö voi perustua seuraus-, tavoite-, todennäköisyys- tai tasoperusteisuuteen. Sillä on tarkoitus määritellä hyväksyttävät ja toimenpiteitä vaativat riskit.

Finnish Standards Associationin (2009a, 41) yllä olevan taulukon (taulukko 1) mukaan riskien arviointi (Risk assessment) on kokonaisvaltaista riskin arviointiprosessia. Riskin arviointi koostuu riskin tunnistamisesta (Risk identification), riskianalysoimisesta (Risk analysis) ja riskin merkityksen arvioinnista (Risk evaluation). Finnish Standards Associationin (2010, 19) mukaan riskin arviointi on kokonaisprosessi, joka koostuu riskin tunnistamisesta, riskianalysoinnista ja riskin merkityksen arvioinnista. Arviointia suoritetaan millä tahansa organisaation tasolla, projekteissa tai yksittäisissä toiminnoissa. Riippuen toimintaympäristöstä, riskien arviointiin voi käyttää erilaisia riskien arviointityökaluja ja -tekniikoita. Käytännötasolla riskin arvioinnilla tarkoitetaan ymmärtämistä, syitä, seurauksia ja todennäköisyyksiä. Liitteessä on riskin arviointilomake (liite 1).

Finnish Standards Associationin (2009a, 43) yllä olevan taulukon (taulukko 1) mukaan riskien käsittely (Risk treatment) on riskin muokkaamista valitulla tai valituilla toimenpiteillä. Finnish Standards Associationin (2010, 19) mukaan riskin käsittelyvaiheessa vaikutetaan joko riskin esiintymistodennäköisyyteen, seurauksiin tai molempiin valituilla toimenpiteillä. Toimenpiteen valinnan jälkeen arvioidaan sen riittävyttä ja tarvittaessa suoritettiin lisätoimenpiteitä, jotta asetettu riskitaso saavutetaan.

Finnish Standards Associationin (2009a, 47) yllä olevan taulukon (taulukko 1) mukaan seurannalla ja katselmoinnilla (Monitoring and review) seurataan ja katselmoidaan tehtyjen toimenpiteiden tehokkuutta. Finnish Standards Associationin (2010, 19) mukaan seurannalla ja katselmoinnilla pidetään yllä tilannekuvaa riskien hallinnassa pysymisen osalta. Tällöin riskit ei-

vät lähtökohtaisesti pääse yllättämään, kun toimintaympäristö on arviointihetken mukainen ja tehdyt toimenpiteet edelleen oikeanlaisia.

Riskienhallinta on prosessi, jossa pyrittiin tunnistamaan yrityksen liiketoimintaa uhkaavia riskejä ja hallitsemaan niitä epävarmuuksien ja todennäköisyyksien kautta. Toinen tapa hahmottaa riskienhallintaa on ymmärtää se poikkeamien hallintana. Riskienhallintatyön rajaavana tekijänä pidetään sitä, että vain suurimpiin ja merkityksellisimpiin riskeihin reagoidaan ja niitä pyritään hallitsemaan. Yrityksen liiketoiminnan kannalta merkityksettömien riskien käsittely rampauttaa riskienhallintatoiminnan, mutta nämä riskit tulee tiedostaa. (Leppälä 2006, 119-120.) Riskienhallinta nähdään myös liiketoimintamahdollisuuksien arvioimisena. Tällöin arvioidaan yrityksen liiketoimintamahdollisuuksia tulevaisuudessa, joita ei ole vielä arviointihetkellä käytössä yrityksessä. (Hopkin 2012, 180.)

Riskienhallintatyö, poikkeamien hallinta, on prosessi, joka koostuu riskien/poikkeamien tunnistamisesta, analysoimisesta ja arvioimisesta sekä riskin käsittelyn, hallinnan ja rahoitustoimenpiteiden kontrolloinnista. Perinteisesti riskienhallinta on vahinkoriskien tunnistamista, mutta samalla käsitellään mahdollisuusriskejä, riskejä, joiden kautta yritys hankkii kilpailuetua kilpailijoihinsa nähden. (Leppälä 2006, 121-123.) Riskinotto onnistuu, kun saatavat hyödyt ovat suuremmat kuin riskin ottamatta jättämisen valinnalla olisi ollut saadut hyödyt (Hopkin 2012, 177).

Yleisimpinä riskientunnistamismenetelminä ovat tarkistusluettelot ja kyselyt sekä aivoriihien käyttäminen riskienhallintatyöryhmissä. Tarkistusluettelot ja kyselyt ovat yksinkertaisia ja nopeita tekniikoita. Haittana on niiden kontekstin rajautuminen liian vahvasti, jolloin merkittäviä riskejä saattaa jäädä tunnistamatta. Riskejä tunnistetaan myös asetettujen tavoitteiden näkökulmasta sekä toimintojen avainriippuvuuksista. Avainriippuvuuksia ovat tekijät, jotka mahdollistavat yrityksen onnistumisen liiketoiminnassaan. Kysymyksen esitettynä yritys tutkii toimintojaan, mikä heikentää avainriippuvuuksien toteutumista, mikä aiheuttaa epävarmuutta avainriippuvuuksien osalta tai mikä toiminto parantaa avainriippuvuuksia? Työryhmyöskentely riskienhallintamenetelmänä on kaikkein yleisin tapa työskennellä. Aivoriihityöskentely työryhmissä mahdollistaa näkemysten ja mielipiteiden esittelyn, kun käsitellään merkittäviä riskejä. Aivoriihityöskentelyn haittana on se, että kokeneemmat ja alantuntevan henkilöt saattavat dominoida ryhmää ja sen mielipiteitä. (Hopkin 2012, 141-142.)

Tunnistetuista riskeistä arvioidaan vain sellaiset riskit, jotka merkittävästi vaikuttavat yrityksen toimintaan ja niiden toteutuminen on riittävän todennäköistä. Yrityksen toimintaan vaikuttaville riskeille on luonnollista ja perusteltua suorittaa riskienhallintatoimenpiteitä. Arviointiprosessia varten yritykseen rakennetaan riskien arviointijärjestelmä ja periaatteet. Arvioidtavat riskit arvioidaan todennäköisyyden ja seurausten vakavuuden perusteella. Todennäköi-

syttä arvioidaan jakamalla riskit esimerkiksi kolmeen luokkaan: epätodennäköinen, mahdollinen ja todennäköinen. Seuraavaksi samat riskit arvioidaan seurausten vakavuuden mukaan. Seurausten vakavuuden osalta riskit voidaan arvioida jakamalla riskit esimerkiksi kolmeen luokkaan: vähäiset, haitalliset ja vakavat. (Leppälä 2006, 123-127.) Riskienarviointi toteutetaan samalla periaatteella läpi koko yritystoiminnan (Hopkin 2012, 142). Alla olevassa taulukossa (taulukko 2) on Suomen Yrittäjien (2015) esimerkki riskien todennäköisyyksien ja seurausten ristiintaulukoinnista edellä kerrotun mukaisesti.

Todennäköisyys	Seuraukset		
	Vähäiset	Haitalliset	Vakavat
Epätodennäköinen	1. Merkityksetön riski	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski
Mahdollinen	2. Vähäinen riski	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski
Todennäköinen	3. Kohtalainen riski	4. Merkittävä riski	5. Sietämätön riski

Taulukko 2: Riskien arviointi todennäköisyyden ja seurausten perusteella (Suomen Yrittäjät 2015).

Kun riskit on arvioitu todennäköisyyksien ja seurausten vakavuuksien mukaisesti, luokitellaan riskit esimerkiksi merkityksettömiin riskeihin, vähäisiin riskeihin, kohtalaisiin riskeihin, merkittäviin riskeihin ja sietämättömiin riskeihin todennäköisyyden ja seurausten vakavuuden perusteella ristiintaulukoinnin mukaisesti (Leppälä 2006, 127). Epätodennäköiset ja vaikutuksiltaan vähäiset riskit hyväksytään. Mahdolliset ja haitalliset riskit vaativat joitain ratkaisuita ennen kuin ne hyväksytään. Todennäköiset ja vaikutuksiltaan vakavia riskejä ei siedetä. Kun käsiteltyjä riskejä aletaan kumuloida yhteen, niin päästään tarkastelemaan yleistä yrityksen riskialtistumista ja tekemään tämän pohjalta päätöksiä kokonaisuuksien osalta, vertaamalla niitä yrityksen riskinottohalukkuuteen. (Hopkin 2012, 149.)

Riskien luokittelun avulla päästään luomaan hallintakeinoja riskeille. Tarkoituksena on, että suuremman riskiluokituksen saaneita riskejä pyritään erilaisilla hallintatoimenpiteillä saamaan siirrettyä pienemmän riskiluokan riskeiksi. Tavoitteeksi asetetaan riskien siirtäminen pienimpään riskiluokkaan. Hallintatoimenpiteillä pyritään vaikuttamaan riskin toteutumisen todennäköisyyteen ja seurausten vakavuuden pienentämiseen. (Leppälä 2006, 129.) Jos kyseessä on yrityksen ydintehtävästä, johon kohdistuu sietämätön riski, tällöin tullaan tilanteeseen, jossa kyseessä oleva riski on hyväksyttävä, koska muutoin ei ole yrityksellä toimintaakaan, jos sitä ei olla valmiita ottamaan. Tällaisille sietämättömille riskeille, jotka on pakko hyväksyä, asetetaan vahvemmat valvonta ja hallintatoimintamallit. (Hopkin 2012, 166.)

4.4.1 Aivoriihimenetelmä riskienhallintaprosessissa

Aivoriihimenetelmä mahdollistaa käsittelijäryhmässä vapaan keskustelun riskien tunnistamistilanteessa. Aivoriihimenetelmässä tarkoituksena on, että ryhmän jäsenten ajatukset ja lausunnot ruokkivat muiden ryhmänjäsenten mielikuvitusta riskienhallintaprosessin riskien tunnistamistilanteessa. Tehokkaan keskustelun edistäminen on yksi edellytys aivoriihimenetelmän onnistumiselle. Periaatteena on, että ryhmä ruokkii jäseniensä kautta itseään luovalla tavalla. Vetäjä ohjaa ryhmän toimintaa, kohdistamalla ryhmän huomiota aina välillä epäolennaisista asioista olennaisiin sekä tunnistamaan ja dokumentoimaan keskustelun yhteydessä pintaan nousseita tärkeitä huomioita käsiteltävästä asiasta. (Finnish Standards Association 2010, 49.)

Aivoriihimenetelmää käytetään riskienhallintaprosessissa toisten riskienhallintamenetelmien kanssa tai sitten itsenäisenä menetelmänä. Aivoriihimenetelmän tulokulma on mielikuvittellinen ajatustyö ja sitä hyödynnetään missä tahansa riskienhallintaprosessin vaiheessa. Tällöin asioista keskustellaan yleisellä tasolla, mutta tarvittaessa yksityiskohtaisellakin tasolla. Mielikuvitus on kuitenkin tämän menetelmän avaintekijä. Parhaiten aivoriihimenetelmä soveltuu sellaisten uusien asioiden käsittelyyn, joista ei ole kunnolla aikaisempaa kokemusta tai niiden ratkaisemiseksi tarvitaan uudenlaisia ratkaisuita. Menetelmä koostuu ihmisistä, joilla on riittävä tietämys arvioitavasta asiasta. (Finnish Standards Association 2010, 49.)

Finnish Standards Associationin (2010, 49) mukaan aivoriihimenetelmä on prosessina joko muodollinen tai epämuodollinen. Muodolliselle aivoriihimenetelmälle on ominaista, että työryhmän asiantuntijat valmistautuvat etukäteen tulevaan käsittelyyn. Toiminnalle asetetaan selkeä tarkoitus ja tulos, johon sisällytetään keinot ideoiden arvioimiseksi. Aivoriihimenetelmän epämuodollinen tilaisuus on melko suunnittelematon ja ponnistaa eteenpäin puhtaasti asiapohjalta. Aivoriihimenetelmän muodollisesta toteutusmallista erotetaan selkeitä vaiheita. Ennen kokousta aivoriihimenetelmän työryhmävetäjä tuottaa tilaisuutta varten valmiita kysymyslistoja ja muita herätteitä. Jokaiselle tilaisuudelle asetetaan etukäteen tavoitteet ja tilaisuudessa työryhmää ohjaavat käsittelysäännöt käydään läpi. Vetäjän johdattamana tilaisuutta viedään ohjatusti eteenpäin ja jokaisessa vaiheessa työryhmän jäsenet miettivät rajattuun aihealueeseen liittyviä asioita. Ideoiden heittäminen on työryhmässä avointa ja yhtään ideaa ei jäädä tunnistamista enempää käsittelemään, koska tällöin aivoriihimenetelmän idea luovasta mielikuvituksen käytöstä ei pääse toteutumaan. Kaikki ideat päätyvät paperille, ilman minkäänlaista kritiikkiä tai kommentointia. Vetäjä tarkkailee ryhmän pysymistä rajatulla käsittelyalueella ja tarvittaessa ohjaa työryhmän kulkua, mikäli se harhaantuu rajatun käsittelyalueen ulkopuolelle. Kun käsittelyalue saavuttaa ideoiden puolesta saturaatiopisteen, siirytään käsittelyssä seuraavan rajatun alueen käsittelyyn. Tunnistettuja ideakokonaisuuksia käsitellään myöhemmin idea kerrallaan esimerkiksi riskienarviointilomakkeella (liite 4).

4.4.2 Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmä riskienhallintaprosessissa

Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmään koostuu useista eri vaiheista, ja se laaditaan työryhmätyöskentelynä. Käsiteltävän kohteen koko vaikuttaa siihen, että suoritettaanko käsittelyä useammassakin erässä. Käsittelyyn ryhtymiselle on ensi arvoisen tärkeää, että se nauttii organisaation johdon tukea ja näin ollen työlle annetaan riittävät resurssit onnistuakseen. POA on jaoteltu seuraaviin vaiheisiin: uhkien ja vaarojen tunnistaminen aivoriihessä, uhkien ja vaarojen arviointi, toimenpide-ehdotusten kehittäminen ja analyysiraportointi. (Valtiovarainministeriö 2009.)

Riskienhallintaprosessissa riskien tunnistamisvaihe vaatii käsitteijältään avointa mieltä ja yhteistyötä eri ammattiryhmien edustajilta. Käsittelytilaisuuksien tulee olla tehokkaita ja riskien luovaan ideointiin fokuoitetuuta työryhmätyöskentelyä. POA on tähän tarkoitukseen sopiva työkalu. POA:iin sisältyy kyky tunnistaa hyvin riskejä. (Vuori 1998, 1.)

POA:n työryhmä koostuu henkilöistä, keillä on riittävä substanssiosaaminen käsiteltävästä kokonaisuudesta. Työryhmän koon tulee olla alle 5 henkilöä. Työryhmän yksi henkilö ottaa työryhmän vetääkseen. Työryhmäkäsittelyt toteutetaan sellaisessa tilassa, joka mahdollistaa työryhmän keskittymisen asioiden käsittelyyn. Yksinkertaisimmillaan käsittelyssä lähdetään liikkeelle kynällä ja tyhjällä paperilla. (Vuori 1998, 1.) POA:n työryhmään valittavilla jäsenillä tulee olla riittävä ymmärrys tarkasteltavasta kohteesta, kyky keskustella asioista rakentavassa hengessä ja heillä tulee myös olla aikaa työryhmässä toimimiseen. Analysoitaessa erittäin spesifiä kohdetta, voi olla tarpeen kutsua kohteen erityisasiantuntija yksittäisiin työryhmäkokouksiin vahvistamaan riskien tunnistamisen onnistumista. Analyysin onnistumisen kannalta ei kuitenkaan ole välttämätön, että työryhmän vetäjä on myös käsiteltävän asian asiantuntija. Hänen tulee kuitenkin olla vähintään POA:n asiantuntija. Organisaation ulkopuolisen vetäjän käyttäminen on suositeltavaa, koska tällöin työpaikkasokeus ei pääse haittaamaan käsittelytyötä. (Valtiovarainministeriö 2009.)

POA:n työryhmän käsittelypalaveri aloitetaan käymällä läpi tilaisuuden tavoite. Tavoitteena on vähintään tunnistaa riskien olemassa olo, mutta myös analysoida tunnistettuja riskejä tarkemmin ja ideoida niille hallintakeinoja. Tarkastelun rajaukset käydään myös läpi, jotta työryhmällä on yhteneväinen kuva käsittelyn laajuudesta. Näiden lisäksi palaverin toteuttamisen periaatteet käydään läpi. Periaatteina on, että lähtökohtaisesti puhutaan asioista ja ilmiöistä, eikä suoranaisesti ihmisistä. Energiaa ei haaskata syyttelyyn, eikä turhanpäiväiseen selittelyyn. Tarkoituksena on käsitellä riskejä ja ongelmia avoimesti löytäen niille hallintakeinoja. Avoimuuteen kuuluu erikoistenkin asioiden ideointi. Avoimuutta ei romuteta suppeamielisyydellä, koska kaikkien työryhmän jäsenten panosta tarvitaan. Ne riskit, joita ei tunnisteta, ei myöskään hallita. (Vuori 1998, 1.) Ennen riskien tunnistamisen aloittamista, tutustutaan käsi-

teltävään kohteeseen, mikäli kohde ei ole jo entuudestaan tuttu työryhmälle. Tarkastelukohde saadaan jakaa käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaisiin kokonaisuuksiin. Tällöin jaettuina kokonaisuuksia käsitellään kutakin vuorollaan. (Valtiovarainministeriö 2009.)

Koko käsittelyprosessista erotetaan kaksi selkeää kokonaisuutta. Ensimmäisessä kokonaisuudessa tunnistetaan ongelmia sekä uhkia ja nämä molemmat järjestellään ja luokitellaan. Tunnistamisvaiheessa ei arvostella esiin tulleita riskejä. (Valtiovarainministeriö 2009.) Tunnistamisvaiheessa työryhmä käsittelee kokonaisuutta aihepiiri kerrallaan. Käsittelyä ohjataan avainsanoilla, avainsana kerrallaan, joiden kautta tunnistetaan mahdollisimman monta riskiä. (Vuori 1998, 1-2.)

Jokainen työryhmänjäsen kirjoittaa paperilapulle kolme riskiä, jotka tulevat mieleen. Tässä vaiheessa muistutetaan työryhmää, että mielen tulee olla avoin ja vääriä riskejä ei ole olemassa. Kun paperilapulle kirjoitetaan kolme riskiä, siirretään oma lappu seuraavalle henkilölle ja samalla saadaan vastakkaiselta puolelta uusi lappu itselle. Uusille paperilapuille kirjoitetaan uudet kolme riskiä aiemman kolmen lisäksi. Tällä tavalla jatketaan, kunnes jokainen paperilappu käy jokaisella työryhmänjäsenellä. Mikäli tunnistamiskäsittelyn aikana tunnistetaan riski, joka ei suoranaisesti liity sillä hetkellä käsiteltävään kokonaisuuteen, tulee tämä riski siitä huolimatta kirjata muistiin. Käsittelytilaisuuden jälkeen työryhmänvetäjä kokoaa yhteen kaikki tunnistetut riskit paperilapuilta ja ryhmittelee ne soveltuvalla tavalla. (Vuori 1998, 1-2; Valtiovarainministeriö 2009.)

Jälkimmäisellä käsittelykerralla työryhmä käy tunnistetut riskit läpi tehdyn luokittelun mukaisesti. Läpikäyntiin kuuluu olennaisena osa riskien käsittely esimerkiksi seuraavien kysymysten kautta. Miksi asia on riski? Onko se todellinen riski? Mitkä ovat riskin syyt? Mitä siitä voi seurata? Tässä vaiheessa käsittelyä tunnistetaan edelleen uusia riskejä. Keskustelun yhteydessä arvioidaan riskien merkittävyyttä. Merkittävyydeltään riskit jaetaan kolmeen luokkaan. Ensimmäiseen luokkaan kuuluu ne riskit, joissa riskit ovat käsittelykohteen osalta erittäin pieniä ja merkityksettömiä. Toiseen luokkaan kuuluvat ne riskit, joissa riskit ovat merkittäviä, mutta hallinnassa. Kolmanteen luokkaan kuuluvat ne riskit, joissa riskit ovat merkittäviä ja vaativat toimenpiteitä. Kaikki käsittelyvaiheet dokumentoidaan lomakkeella. (Vuori 1998, 2.) Riskit luokitellaan seuraaviin kolmeen luokkaan. Jatkokäsittelyä vaativat uhat, olemassa olevat hoidetut uhat ja merkityksettömät uhat. (Valtiovarainministeriö 2009.)

Jatkokäsitteltävistä riskeistä arvioidaan niiden syitä ja seurauksia sekä määritellään riskiluvut todennäköisyyksien ja seurausten mukaisesti (Valtiovarainministeriö 2009). Käsittelyyn otetaan kolmannen luokan riskit, joita ovat merkittävyyden vaativat toimenpiteitä. Nämä riskit arvioidaan ensin todennäköisyyden mukaan esimerkiksi kolmella kriteerillä, jotka ovat vähäinen, kohtalainen ja merkittävä. Tämän jälkeen samat riskit arvioidaan seurausten perusteella

kolmella kriteerillä vähäinen, kohtalainen ja merkittävä. Näin on saatu valmiiksi riskien arviointivaihe. (Vuori 1998, 2.)

Viimeisenä vaiheena suunnitellaan käytännön toimenpiteet riskeille. Ensimmäisenä toimenpiteenä yritetään välttää tai poistaa riski, mutta jos se ei ole mahdollista, vaikutetaan riskiin sitä pienentävällä toimenpiteellä tai siirretään se kokonaan pois. Riskien käsittelyä jatketaan edellä kerrotun mukaisesti niin, että käsittely aloitetaan suuruudeltaan suurimmista riskeistä. Toimenpiteiden ohella riskeille määritellään vastuuhenkilö ja toimenpide-ehdotukset aikataulutetaan. Viimeisessä vaiheessa tulee huomioida, että kaikille riskeille ei pystytä tekemään vaikuttavampia toimenpiteitä, koska joitain riskejä on pakko hyväksyä. (Vuori 1998, 2.) Ensin arvioidaan tehtyjä suojaustoimenpiteitä ja tämän jälkeen määritellään tarvittaessa uusia toimenpiteitä riskien hyväksyttävyyksien mukaisesti (Valtiovarainministeriö 2009).

Raportissa tulee käsittelyvaiheet riskeittäin tehdä niin, että niistä voidaan jälkikäteenkin todeta, mitä on tehty, miten on tehty, työryhmän jäsenet sekä keskeisimmät tulokset ja jatko-suunnitelmat. Riittävän syvällisellä raportilla pystytään, seuraavalla kierroksella, helposti tarkastelemaan saavutettua olotilaa ja jatkamaan siitä eteenpäin. (Valtiovarainministeriö 2009.)

4.4.3 Tarkistusluettelo riskienhallintaprosessissa

Tarkistusluettelo on luettelo vaaroista, riskeistä tai riskeille luotujen hallintakeinojen puutteista. Tarkistusluettelo syntyy kokemusperusteisesti aikaisempien riskiarvioiden ja vikaantumistapausten johdosta, ja sitä täydennetään jatkossa riskien osalta tarvittavilta osin. (Finnish Standards Association 2010, 55.)

Tarkistusluettelo liitetään osaksi toista riskienarviointimenetelmää. Tarkistusluettelolla täydennetään ja tuetaan toista riskienarviointimenetelmää. Näin varmistetaan parempi riskien läpikäynti. Kaikki ennestään tunnetut riskit käydään läpi, mutta tilaa jätetään myös ennestään tunnistamattomille riskeille. Aikaisemman kokemuksen perusteella laaditun tarkistusluettelon tulee vastata käsiteltävää asiaa. (Finnish Standards Association 2010, 55.)

Tarkistusluetteloä käytetään niin, että riskientunnistamisen osalta määritellään käsittelyn laajuus. Tämän jälkeen valitaan aikaisemman kokemuksen perusteella käsittelyyn sopiva riskien tarkistusluettelo, joka käydään läpi ja samalla valmistaudutaan tarvittaessa päivittämään sitä uusilla tunnistetuilla riskeillä. Tämän jälkeen työryhmä käy tarkistusluettelon kanssa käsiteltävän asian luettelon aihealue kerrallaan läpi. Tavoitteena on tunnistaa olemassa olevan tarkistusluettelon avulla riskejä, mutta samalla tunnistaa tarkistusluettelon ulkopuoleisiakin riskejä, jotka lisätään käsittelyn jälkeen tarkistusluetteloön. (Finnish Standards Association 2010, 55.)

4.4.4 Riskitekijät tarkistusluettelon osa-aluekokonaisuuksiksi

Kanasen (2014, 107-108) mukaan koodauksella selkeytetään ja tiivistetään muodostunutta aineistoa. Koodauksessa on kyse luokittelusta, jolla suoritetaan yksinkertaistuksia eli kognitiivisia kartoja. Tavoitteena on löytää aineistosta ulottuvuuksia ja käsitteiden kerroksia. Liikkeelle lähdetään raaka-aineistosta, joka sisältää paljon yksittäisiä koodeja. Näistä koodeista muodostetaan samaa tarkoittavien koodien osalta osa-aluekokonaisuuksia ja jokaiselle osa-aluekokonaisuudelle annetaan koodinimi. Tämän jälkeen noustiin tasoa ylemmäs ja aiemmin muodostetuista osa-aluekokonaisuuksista yhdistetään jälleen suurempia kokonaisuuksia. Lopulta muodostuva ylin taso pitää sisällään koko aineiston. Koodausjärjestelmässä lähdetään liikkeelle ennako-oletuksista, jolloin aineiston muodostamiseen vaikuttaa teoriasta johdetut käsitteet. Koodausjärjestelmä toteutetaan pelkästään aineistolähtöisesti ilman ennako-oletuksia.

Luvussa syrjäytyvä nuori olevat riskitekijät on koottu erilliseen liitteeseen (liite 2). Tämän liitteen (liite 2) perusteella on yhdistetty samanlaiset riskitekijät yhdeksi osa-aluekokonaisuudeksi uuteen liitteeseen (liite 3). Näin on saatu tuotettua useita osa-aluekokonaisuuksia. Yhteneväiset osa-aluekokonaisuudet on koottu yhteen niitä yhdistävän teemaosa-alueen alle. Kaikkiaan teemaosa-alueita muodostui viisi kappaletta. Teemaosa-alueita olivat arvioitava henkilö itse, arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri, arvioitavan henkilön talous, arvioitavan henkilön asunto ja asuminen sekä arvioitavan henkilön vapaa-aika.

5 Teemahaastattelu

Tässä luvussa esitellään tämän työn tutkimusmenetelmä. Ensin kerrotaan tutkimusmenetelmään liittyvistä elementeistä teoriasolla. Tämän jälkeen näihin pohjautuen kerrotaan tutkimusmenetelmän käytännöntoteutustapa.

Kananen (2014, 22) toteaa kvalitatiivisen tutkimuksen olevan usein deskriptiivistä eli kuvailevaa, jossa ilmiötä käydään läpi tekstien ja kuvien avulla. Aineiston keruu tapahtuu kirjallisuuslähteistä tai haastatteluista. Kanasen (2014, 77-78) mukaan aineiston keruu on yhtäläinen muiden kvalitatiivisten tutkimusten aineiston keruun osalta. Käsillä oleva ongelma määrittää pitkälti tiedonkeruumenetelmät ja tietolähteet. Tiedonkeruumenetelmiksi luetellaan havainnoinnin, haastattelut, kirjalliset lähteet sekä kyselyt. Eskola ja Suoranta (1998, 87) jaottelevat haastattelut strukturoituihin haastatteluihin, puolistrukturoituihin haastatteluihin, teemahaastatteluihin ja avoimiin haastatteluihin. Haastattelumuotoina voidaan käyttää syvähaastattelua, yksilöhaastattelua ja ryhmähaastattelua. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 48) mukaan teemahaastattelun etuna on sen vapaus soveltaa sekä kvantitatiiviseen että kvalitatiivi-

seen tutkimukseen. Teemahaastattelulle ei ole asetettu määrällisiä haastattelukertatavoitteita, ja haastattelut voivat olla joko pintapuoleisia tai hyvinkin yksityiskohtiin meneviä. Teemahaastattelulle on ominaista, että se suoritetaan keskeisten, ennalta päätettyjen, teemojen varassa. Teemahaastattelu mahdollistaa tutkimuksen siirtymisen tutkijakeskeisyydestä haastattelijakeskeisyyteen. Teemahaastattelu mahdollistaa käsiteltävän ilmiön tarkastelemisen haastateltavien oman tulkinnan ja merkitysten kautta. Merkitysten syntymiselle on ominaista, että ne syntyvät vuorovaikutuksessa.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin tutkimusmenetelmänä haastattelua. Haastattelun toteuttavaksi valittiin teemahaastattelu kvalitatiivisesta näkökulmasta. Ennen haastatteluita kerätystä kirjallisesta aineistosta muodostettiin haastatteluiden teemat. Teemahaastatteluilla oli tarkoitus sekä kerätyn tiedon varmentamiseen että uuden tiedon keruuseen.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997, 194) mukaan tutkimusmenetelmäksi valitaan haastattelumenetelmä, jos suunniteltua tutkimusaluetta ei ole aikaisemmin kartoitettu, joten alue on tuntematon. Tällöin on etukäteen vaikea tietää vastausten suuntia. Haastateltava saattaa alkaa kertoa aiheesta selkeästi laajemmin kuin haastattelija pystyy ennalta oletamaan. Haastattelun aikana halutaan keskustelun kautta selvittää annettuja vastauksia. Kesken haastattelun saattaa olla tarpeellista syventää haastateltavan kertomia asioita. Tällöin on mahdollisuus esittää lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 137) mukaan haastattelija voi haastattelun aikana tiivistää ja tulkita haastateltavan kuvausta. Tällöin haastattelija kertoo oman tulkintansa haastateltavan kertomasta. Haastateltavalla on mahdollisuus vahvistaa tai hylätä haastattelijan esittämä tukinta tai tiivistys. Näin voidaan jatkaa siihen asti, kunnes saavutetaan oikea tulkinta kerrotusta. Tällaista haastattelu menetelmää kutsutaan itseään korjaavaksi haastatteluksi.

Tässä opinnäytetyössä haastateltaville annettiin mahdollisuus kertoa asioista laajemminkin kuin tutkija oli alun perin ajatellut. Haastatteluiden aikana oli tutkijan mahdollista tehdä tarkentavia kysymyksiä, mikäli se koettiin tarpeelliseksi. Haastattelut toteutettiin itseään korjaavina haastatteluina, jolloin haastateltavan kertoman jälkeen tehtiin tulkinta eli yhteenvehto kerrotusta.

Hirsjärven ym. (1997, 197) mukaan teemahaastattelu muoto kulkee lomake- ja avoimen haastattelun välissä. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet tiedostetaan, mutta kysymysten esittämismuotoa ja järjestystä ei ole päätetty. Teemahaastattelu ei ole pelkästään kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmä, vaan sitä käytetään yhtäläillä kvantitatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 66-67) mukaan teemahaastattelun runko ei sisällä yksityiskohtaisia kysymysluetteloita, vaan teema-alueuuttelon. Teema-alueet on johdettu teoreettisista pääkäsitteisiin liittyvistä alakäsitteistä tai -luokista.

Alakäsitteille tai -luokille on ominaista, että ne ovat pelkistettyjä ja iskusanamaisia luetteloita. Kaikki haastattelukysymykset kohdistetaan teemanhaastattelun aikana näiden alakäsitteiden sisältöön. Iskusanat toimivat muistilistana haastattelijalle ja näin ollen ohjaavat käytävää haastattelutilannetta. Haastateltava toimii samalla teemojen käsittelyn osalta tarkentajana. Teemojen perusteella tutkija tekee päätöksensä siitä, että miten syvällisesti mitäkin teemaa alakäsitteineen tai -luokkineen on tarkoitus selvittää.

Tämän opinnäytetyön teemahaastatteluiden rakenne jaettiin kahteen teema-alueeseen (riskienhallintaprosessi ja tarkistusluettelo) ja niiden sisällä oleviin alaluokkiin sekä teemaosa-alueisiin. Nämä määritelmät perustuivat aiemmin hankittuihin ja luokiteltuihin teoriatietoihin. Teemahaastattelussa kaikki kysymykset kohdistettiin teema-alueisiin ja niiden alaluokkiin sekä teemaosa-alueisiin. Haastateltavat saivat kertoa oman tulkinnan ja merkityksen kokonaisuudesta. Haastattelija teki päätöksen haastatteluiden aikana siitä, miten syvällisesti teema-alueita ja niiden alaluokkia käsitellään.

5.1 Teemana riskienhallintaprosessi

Ensimmäisenä teema-alueena oli ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi, joka jaettiin standardin mukaisiin vaiheisiin eli alaluokkiin. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Communication and consultation -osuutta käsiteltiin teemahaastattelussa moniammatillisuus-alaluokan kautta. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Establishing the context -osuutta käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvän toimintaympäristö-alaluokan kautta. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Risk assessment -osuuden Risk identification -osiota käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvän riskien tunnistaminen -alaluokan kautta, jossa sovellettiin aivoriihimenetelmän, POA:n riskien tunnistamisvaiheita ja tarkistusluetteloita. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Risk assessment -osuuden Risk analysis -osiota käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvän riskin analysointi -alaluokan kautta, jossa sovellettiin POA:n riskien merkittävyyden ja syiden sekä seurausten vaiheita. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Risk assessment -osuuden Risk evaluation -osiota käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvien riskien suuruus -alaluokan kautta, jossa sovellettiin POA:n riskien analysointia riskiluvun, todennäköisyyksien ja seurausten ristiintaulukoinnin vaihetta. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Risk treatment -osuutta käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvien riskien toimenpiteet -alaluokan kautta, jossa sovellettiin POA:n riskeihin liittyvää toimenpidevaihetta. Riskienhallintaprosessiin liittyvää Monitoring and review -osuutta käsiteltiin teemahaastattelussa syrjäytyvään nuoreen liittyvien riskien seuranta -alaluokan kautta. Edellä luetellut vaiheet on kuvattu alla olevassa taulukossa (taulukko 3).

Teema-alue	Alaluokka	Soveltaminen
Riskienhallintaprosessi		
	Communication and consultation => moniammatillisuus	
	Establishing the context => toimintaympäristö	
	Risk assessment -osuuden Risk identification => Riskien tunnistaminen	Aivoriihimenetelmä ja POA, riskien tunnistaminen
	Risk assessment -osuuden Risk analysis => Riskien analysointi	POA, riskien merkittävyys ja syyt sekä seuraukset
	Risk assessment -osuuden Risk evaluation => Riskien merkityksellisyys	POA, riskien analysointi riskiluku, todennäköisyyksien ja seurausten ristiintaulukointi
	Risk treatment => Riskien toimenpiteet	POA, riskeihin liittyvä toimenpidevaihe
	Monitoring and review => Riskien seuranta	

Taulukko 3: Teema-alue riskienhallintaprosessi, alaluokat ja sovellettavat menetelmät.

Teemahaastatteluita varten erilliseen liitteeseen (liite 4) lisättiin edellä kuvattu teema-alue kokonaisuutena. Teemahaastattelulla selvitettiin riskienhallintaprosessin vaiheiden soveltuvaa toteuttamistapaa. Riskienhallintaprosessissa huomioitiin syrjäytyvät nuoret kohderyhmänä.

5.2 Teemana tarkistusluettelo

Toisena teema-alueena oli ISO31010-standardin mukainen tarkistusluettelo. Tämä teema-alue jaettiin viiteen teemaosa-alueeseen. Näitä teemaosa-alueita oli arvioitava henkilö itse, arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri, arvioitavan henkilön talous, arvioitavan henkilön asunto ja asuminen sekä arvioitavan henkilön vapaa-aika. Teemaosa-alueet sisälsivät useita osa-aluekokonaisuuksia, jotka muodostettiin yhteneväisistä riskitekijöistä aiemmin kerrotun mukaisesti. Edellä luetellut teemaosa-alueet on selvennetty alla olevassa taulukossa (taulukko 4).

Teema-alue	Teemaosa-alue	Osa-aluekokonaisuus
Tarkistusluettelo		
	Arvioitava henkilö itse	Useita osa-aluekokonaisuuksia
	Arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri	Useita osa-aluekokonaisuuksia

	Arvioitavan henkilön talous	Useita osa-aluekokonaisuuksia
	Arvioitavan henkilön asunto ja asuminen	Useita osa-aluekokonaisuuksia
	Arvioitavan henkilön vapaa-aika	Useita osa-aluekokonaisuuksia

Taulukko 4: Teema-alue, teemaosa-alueet ja osa-aluekokonaisuus -malli.

Tarkistusluettelon (liite 3) teema-alueiden osalta varmistettiin haastatteluilla, että riskitekijöistä muodostetut osa-aluekokonaisuudet olivat kattavia. Samalla varmistettiin osa-aluekokonaisuuksien asianmukaisuutta sekä mahdollisia puutteita että korjaustarpeita. Teemahaastattelua ei rajattu koskemaan pelkästään osa-aluekokonaisuuksia, vaan yhtälailla tarkistusluettelon osalta voitiin keskustella osa-aluekokonaisuuksiin sisältyvien yksittäisten riskitekijöiden asianmukaisuudesta sekä mahdollista puutteista että korjaustarpeista.

Hirsjärven ym. (1997, 171) mukaan tutkija kerää aineistoa ilman, että on tehnyt ennakoita päätöksiä tai rajoituksia aineiston kappalemäärästä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistosta ei tehdä päätelmiä. Ajatelma on, että kun tutkitaan yhtä tapausta tarkasti, löydettiin lopulta myös se, mikä on tapauksessa merkittävää ja toistuu usein tarkasteltaessa tapausta yleisemmällä tasolla. Kanasen (2014, 22) mukaan ajatuksena on käydä lähteitä niin paljon läpi, että uutta tietoa ei enää löydy, vaan lähteet alkavat toistamaan aiemmin läpikäytyjä lähteitä. Tällöin aineiston katsotaan olevan riittävä. Tämän toteutusmallin mukaan tietoa on rajallinen määrä, ja joka on lopulta riittävän merkittävä lopputuloksen kannalta. Saturatio-ajattelun mukainen aineistonhankintatapa näyttää käytännössä osoittautuneen koetelluksi keinoksi määrittää aineiston määrää. (Hirsjärvi ym. 1997, 171.) Kananen (2014, 48-49) toteaa myös, että saturatio-menetelmää voidaan soveltaa sekä informanttien että asiasisältöisten aineistojen osalta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään riittävyteen, kylläisyyteen, saturatioon asti.

Tarkistusluettelon teemaosa-alueiden osa-aluekokonaisuuksien kattavuus varmistettiin saturatiopisteen osalta teemahaastatteluilla. Teemahaastatteluiden aikana haastateltavat saivat tutustua rauhassa tarkistusluetteluun (liite 3).

5.3 Haastateltavien valinta

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 59) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa puhutaan harkinnanvaraisesta näytteestä, kun tavoitteena on tapahtuman syvällisempi ymmärtäminen, lisätietojen saaminen paikallisesta ilmiöstä tai tapahtumaan liittyvän uuden teoreettisen näkökulman etsiminen. Tapahtuman kannalta vakuuttavat tiedot voidaan saada muutamaa henkilöä haastatteleamalla. Vilkan (2015, 135) mukaan haastateltavan valinnassa lähdetään liikkeelle siitä,

mitä ollaan tutkimassa. Haastateltava valitaan joko teeman tai asiantuntemuksen perusteella. Haastateltavalla tulee olla kokemusta käsiteltävästä asiasta. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 57) mukaan tutkimuksen suunnitteluun sisältyy haastateltavien lukumäärän määrittäminen ja miten näihin henkilöihin saadaan yhteys sekä missä haastattelut tullaan pitämään.

Tähän opinnäytetyöhön valittiin kolme henkilöä haastateltaviksi ennalta käytyihin keskusteluihin perustuen Nuorisokeskuksen päällikön kanssa. Kaikki haastateltavat valittiin asiantuntemuksensa perusteella haastateltaviksi. Yhteystiedot haastateltaviin saatiin Nuorisokeskuksen päälliköltä ja haastatteluajat varattiin yhteistyössä haastateltavien kanssa. Haastatteluiden pitopaikat sovittiin myös haastatteluajan varaamisen yhteydessä.

Vilka (2015, 131) katsoo, että teemahaastatteluilla mennään liian suoraviivaisesti tutkittavaan asiaan. Tällöin ei selvitetä riittävän tarkasti haastateltavan kokemuksia tai käsityksiä tutkitavasta asiasta. Postikyselylle on tyypillistä, että siinä selvitetään haastateltavan koulutus, ikä, sukupuoli ja ammattiasema. Teemahaastattelussa haastateltavan taustatietojen tulee olla tutkimusongelmalähtöisiä. Vilka (2015, 131-132) painottaakin, että teemahaastattelussa voidaan laajemmin pyytää haastateltavaa kuvailemaan taustojaan. Taustojen selvittäminen voi tapahtua esimerkiksi haastateltavan itsensä kertomana haastattelutilanteessa. Muiksi kysyttäviksi taustatiedoiksi esitellään esimerkiksi koulutus- ja työhistoria, perhetausta, urakehitys tämän hetkisessä työssä sekä aiheeseen liittyvä harrastuneisuus.

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin haastateltavien taustoja haastattelutilanteessa heidän itsensä kertomina. Samalla selvitettiin haastateltavien asema Nuorisokeskuksessa, koulutus ja työkokemus alalta, jotta varmistuttiin heidän riittävästä ammatillisuudesta. Haastatteluissa selvitettävät asia löytyvät erillisestä liitteestä (liite 4).

Vilkan (2015, 133) mukaan haastattelutilaan on hyvä tutustua ennakkoon ja tarvittaessa suunniteltua haastattelutilaa on hyvä vaihtaa toiseen. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu, että se on aika-, paikka- ja tilannesidonnaista. Täten tutkija ottaa kirjoittamassaan tekstissä kantaa ajan, paikan ja haastattelutilanteen vaikutuksiin itse haastattelun laatuun ja kokonaisuuden kykyyn vastata tutkimusongelmaan, tutkimuskysymyksiin ja asetettuihin tavoitteisiin.

Haastattelupaikat olivat tutkijalle entuudestaan tutut aiempien arviointityötehtävien johdosta. Haastattelupaikkoihin ei tutustuttu ennakolta. Haastattelutilanteiden osalta otettiin kantaa aika-, paikka- ja tilannesidonnaisuuksien vaikutuksiin haastatteluiden osalta. Erilliseen liitteeseen (liite 4) on koottu kaikki edellä mainitut asiat.

5.4 Haastatteluiden toteuttaminen

Vilka (2015, 132-133) toteaa, että ennen haastattelua voidaan antaa haastateltavalle lyhyt tiivistelmä tutkimuksesta. Haastattelutilanteessa haastateltavaa pyydetään kuvailemaa se, että miten tämä ymmärtää haastatteluun liittyvät avainsanat ja miten ne liittyvät tämän työtehtäviin. Tutkijan näkemys avainsanoista voi erota merkittävästikin haastateltavan näkemyksestä. Haastattelijan tulee olla perehtynyt aihepiiriin, tutkimusongelmaan ja asetettuihin tavoitteisiin sekä käytettävään metodiin. Lisäksi haastatteluiden tavoitteet tulee olla selvillä. Haastattelutilanteita voi myös harjoitella etukäteen, jotta haastattelijan jännitys ei häiritse itse haastattelua.

Haastattelutilanteissa kerrottiin lyhyesti tästä opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista. Tämän jälkeen käytiin läpi teemahaastattelun sisältö (liite 4). Sisällön osalta aluksi käytiin läpi, mitä käsiteltävällä asialla tarkoitettiin kirjallisuuslähteiden näkökulmasta. Kun haastateltavalle muodostui kuva käsiteltävästä asiasta, jatkettiin haastattelua käsiteltävästä asiasta haastateltavan tulkinnan mukaisesti. Kun käsiteltävästä asiasta käytiin läpi teoriakirjallisuuden näkemys sekä haastateltavan tulkinta, kertasi tutkija lopuksi muodostuneen käsityksensä haastateltavan kanssa, jotta mahdolliset väärinkäsitykset saatiin poistettua. Haastattelutilanteita ei harjoiteltu ennakoon, koska tutkija ei kokenut minkäänlaista jännitystä haastatteluiden pitämisestä.

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 75) mukaan tehtävän haastattelun tallentaminen jollakin menetelmällä on tärkeää. Reportterinauhuri todetaan yhdeksi toimivaksi välineeksi, mutta myös muutkin tallennuslaitteet sopivat haastattelun tallentamiseen. Videonauhurin käyttö voi tulla kysymykseen, jos se koetaan tarpeelliseksi.

Tämän opinnäytetyön teemahaastattelut nauhoitettiin. Teemahaastattelut nauhoitettiin reportterinauhurilla. Nauhoituksen tarkoituksena oli saada haastattelut talteen, jotta niihin voitiin palata myöhemmin.

5.5 Teemahaastatteluiden purkaminen ja analysointi

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 135) mukaan mikäli haastatteluaineistoa ei ole haastatteluvaiheen aikana purettu ja tarkasteltu, on siihen ryhdyttävä välittömästi haastatteluvaiheen jälkeen. Hirsjärven ym. (1997, 210) mukaan nauhoitettu haastatteluaineisto tulee kirjoittaa puhtaaksi. Tätä kutsutaan litteroinniksi. Litterointi voidaan toteuttaa koko haastatteluaineiston osalta tai vain käytettyjen teema-alueiden sisällön mukaisesti. Litteroinnin tarkkuuden päättää jokainen tutkija itse, koska yksiselitteisiä ohjeita tarkkuudesta ei ole. Litterointia helpottaa, mikäli tutkija tietää, että minkälaista analysointia tullaan haastatteluaineiston

osalta tekemään. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 135) mukaan litterointi voidaan tehdä valikoiden esimerkiksi vain haastateltavan puheesta. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 135) täydentävät, että mikäli haastatteluaineistoa ei litteroida sanasta sanaan, on muiden menetelmien osalta itse tutkija paras mahdollinen litteroitsija, koska hän tuntee aineiston, tunnistaa teema-alueet helposti nauhoitteista ja pystyy näin ollen suhteuttamaan litterointitarpeen oikeaksi.

Tässä opinnäytetyössä suoritettiin litterointi haastatteluvaiheen aikana. Tällöin haastattelu oli tutkijalla mahdollisimman tuoreena mielessä. Koska opinnäytetyön sisältö ja ajatus olivat tuttuja tutkijalle, suoritettiin litterointi ainoastaan haastateltavien puheista, jotka olivat haastatteluiden teemojen sisällön kannalta merkityksellisiä. Teemojen sisällöstä on aiemmin kerrottu alaluvuissa teemana riskienhallintaprosessi ja teemana tarkistusluettelo.

Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 147) mukaan analysointiin kuuluu olennaisena osana aineiston luokittelu. Luokittelu yksinkertaistaa ja tiivistää haastatteluaineistoa ja luo pohjan tulevalle tulkinnalle. Luokittelun kautta jäsentyy tutkittava tapaus ja samalla mahdollistuu haastatteluaineiston eri osien keskinäinen vertailu. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 147) jatkavatkin, että analyysin lopullinen tavoite ei ole aineiston luokittelu muodostuneisiin luokkiin, vaan kyseessä on välivaihe analyysin rakentumiseen. Tämän jälkeen luokkien osalta yritetään löytää yhdenmukaisuuksia tai samankaltaisuuksia, jotta niitä voidaan yhdistää. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 148-149) toteavat, että aineiston luokittelua voidaan helpottaa muun muassa aineiston itsensä avulla. Kun luokittelutapa on päätetty, järjestellään aineisto luokittelun mukaisesti.

Tässä opinnäytetyössä perustana oleva teoria-aineisto määritteli käytettävät luokittelut, koska kyseessä oli soveltavaa tutkimusta. Teoria-aineistoon perustuvista teema-alueista ja niiden alaluokista on kerrottu aiemmin. Näin ollen ei ollut tarpeenmukaista tehdä uusia luokitteluita, koska tällöin opinnäytetyön rakenne olisi pirstaloitunut.

Hirsjärven ym. (1997, 214) mukaan tutkimustyö ei ole vielä valmis analyysivaiheen valmistuttua. Tämän jälkeen on tarkoitus laatia synteesejä. Synteeseissä yhdistyvät tutkimustyön pääseikat ja vastaukset asetettuihin ongelmiin. Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 143) mukaan synteeseissä tuotetaan kokonaiskuvaa ja esitetään tutkittavaa tapausta uudesta perspektiivistä.

Tämän opinnäytetyön tulokset-luvussa on tarkoitus luoda kokonaiskuva siitä, miltä kirjallisuusaineisto ja haastatteluiden tulokset näyttävät rinnakkain. Tulokset-luvussa esitetään vain haastatteluissa esiin nousseita merkittäviä vastauksia kirjalliseen aineistoon perustuvien teema-alueiden mukaisesti. Näin on tarkoitus tarjota lukijalle mahdollisuus tutustua kokonaisuuteen pienissä osissa.

6 Tulokset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön teemahaastatteluiden tulokset tarpeellisilta osin. Muutoin teemahaastatteluiden tulokset ovat nähtävissä kokonaisuudessaan erillisessä liitteessä (liite 5). Ensimmäisenä palautellaan lukijalle mieliin tutkimuskysymykset sekä se, mitä kysymysten avulla oli tarkoitus saavuttaa, jotta lukijan on helpompaa tutustua opinnäytetyön tuloksiin. Tämän jälkeen haastatteluiden tulokset on kerrottu alalukuihin jaoteltuina. Haastateltavat ovat esitellyt erillisessä liitteessä (liite 6).

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä olivat: Voidaanko ISO31000-standardin mukaista riskienhallintaprosessia soveltaa Järvenpään Nuorisokeskuksen työntekijöiden riskienhallintatyöhön? Mitä haasteita syrjäytyvät nuoret kohderyhmänä asettavat riskienhallintaprosessin vaiheille?

Alalukujen rakenteella pyritään helpottamaan lukijaa hahmottamaan tulosten keskeinen sisältö. Alalukujen alussa on lyhyesti muistutettu lukijalle mieleen, että mitä kyseisestä aiheesta on sanottu kirjallisuuslähteissä. Tämän perään on lisätty teemahaastatteluissa käytettyjen teema-alueiden mukaisten alaluokkien tai teemaosa-alueiden tulokset.

6.1 Riskienhallintaprosessissa huomioitavaa

Teemahaastattelun ensimmäisenä teema oli riskienhallintaprosessi. Haastattelussa riskienhallintaprosessi-teema jaoteltiin riskienhallintaprosessin mukaisiin vaiheisiin, toisin sanoen alaluokkiin. Näitä alaluokkia olivat moniammatillisuus, toimintaympäristö, riskien tunnistaminen, riskien analysointi, riskien merkitykset, toimenpiteet ja seuranta (taulukko 3).

6.1.1 Moniammatillisuus

ISO31000-standardin ajatuksena on, että sisäiset ja ulkoiset sidosryhmät vaihtavat keskenään tietoja ja viestejä (Finnish Standards Association 2009b, 35). ISO31010-standardin mukaan viestinnässä huomioidaan osallistujien näkemykset (Finnish Standards Association 2010, 15). Aivoriihimenetelmässä ryhmä ruokkii itse itseään jänsiensä kautta (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:ssä työskennellään useiden tahojen kanssa yhteistyössä (Vuori 1998, 1).

Venholan (2016) mukaan syrjäytyvän nuoren tunnistaminen on useiden toimijoiden tietojen yhdistämisen tulosta. Syrjäytyneellä nuorella on voi olla haastateltavan mukaan paljonkin viranomaiskontakteja. Näiden tahojen kautta voidaan lähteä tutustumaan syrjäytyneen nuoren elämään ja siihen vaikuttaviin tekijöihin.

Ojalan (2016) mukaan syrjäytyvän nuoren asioiden käsittelyssä on tärkeää tehdä työtä moniammatillisesti. Moniammatillisuudesta on hyötyä, kun työskennellään ryhmänä. Moniammatillista tietämystä pystytään hyödyntämään työtehtävissä, kun työskennellään samassa rakennuksessa. ”Osasta nuorista on jo ennakkoon tietoa etsivänuorisotyön työntekijöillä”, kertoo Ojala, jolloin moniammatillista tietämystä pystytään hyödyntämään työtehtävissä.

Sauraman (2016) mukaan Nuorisokeskus on moniammatillinen työpajayksikkö, jossa työskennellään moniammatillisesti, ja jossa on yhdessä rakennuksessa nuoren työllisyyttä kohentamassa keskeiset moniammatilliset tahot. Moniammatillisuus mahdollistaa nuoren asioiden tarkkailun tehokkaammin. Tehokkuus paranee entisestään, jos moniammatilliset toimijat tapaavat keskenään useita kertoja työpäivän tai -viikon aikana. Tällaisen vaihtoehdon mallissa täytyy moniammatillisten tahojen työskennellä samassa rakennuksessa ja samassa kerroksessa. Tehokkuus syntyy myös siitä, että nuorelle pystytään tarjoamaan tapaamiset eri toimijoiden kanssa, lyhyillä siirtymisillä, yhden rakennuksen sisällä.

ISO31000-standardin riskienhallintaprosessin ydinryhmän lisäksi voi riskienhallintaprosessin eri vaiheissa olla tarvetta hyödyntää hetkellisesti myös muita tahoja (Finnish Standards Association 2009b, 35). ISO31010-standardin mukaan riskien arvioinnissa hyödynnetään ulkoisia sidosryhmiä (Finnish Standards Association 2010, 15). Aivoriihimenetelmä ei erottele tarkemmin sisäisiä tai ulkoisia ryhmiä. POA:ssä tunnistetaan epämääräisesti useat tahot (Finnish Standards Association 2010, 49).

Venholan (2016) mukaan ulkopuoleisena viranomaisena ovat muun muassa poliisit. Terveystenhuollon saralta voi olla sosiaalitoimi, päihde- ja mielenterveyspalveluita tarjoavat tahot sekä oppilasterveyden huolto. Koulumaailman osalta ulkopuoleisia tahoja ovat esimerkiksi kuraattorit, opinto-ohjaajat ja koulupsykologit.

Ojalan (2016) mukaan muita tahoja olisi etsivänuorisotyön tekijät, palveluohjaajat, sosiaaliohjaajat. Nuorisokeskuksen ulkopuolelta on myös käytettävissä asiantuntijoita esimerkiksi aikuissosiaalityön tekijöitä, TYP-tiimi sekä TE-hallinto.

Saurama (2016) summaa, että moniammatillisen ryhmän tulisi koostua ainakin Nuorisokeskuksen ohjaamon palveluohjaajasta, etsivänuorisotyöstä, sosiaalityöstä, koko terveydenhuollon yksiköstä, keskeisimpinä työpajat ja erityisluokka, toisin sanoen jatkoluokka sekä TE-toimistosta. Ulkopuoleisista viranomaisista mukana ovat esimerkiksi velkaneuvontayksiköt, sairaalat, kuntoutus- ja hoitolaitokset, asuntotoimistot sekä paikalliset yrittäjät ja elinkeinoelämän edustajat.

ISO31000-standardin mukaan sidosryhmät työskentelevät yhdessä (Finnish Standards Association 2009b, 35). ISO31010-standardin mukaan yhteisiin tavoitteisiin motivoituminen on tärkeää (Finnish Standards Association 2010, 15). POA:n mukaan käsittelytilaisuuksissa kerrataan tilaisuuden tavoitteet läpi (Vuori 1998, 1).

Sauraman (2016) näkemyksen mukaan moniammatillisessa työskentelyssä työntekijöiden henkilökohtaiset tavoitteet perustuvat ammatilliseen substanssiosaamiseen. Riittävään substanssiosaamisen ymmärtämiseen päästään jokaisen toimijan perustehtävien ymmärtämisellä. Riittävä ymmärtäminen saavutetaan neljän tekijän kautta. Ensimmäisenä tekijänä on toimijan oman perustehtävän ymmärtäminen. Toinen tekijä on toisten toimijoiden perustehtävien ymmärtäminen. Näiden kahden tekijän kautta pystytään tehostamaan toimintaa, koska päällekkäistä työskentelyä pystytään vähentämään, kun ongelmien ilmaantuessa tunnistetaan suoraan vastuullinen ammattilainen. Kolmantena tekijänä on ammattilaisten välisen tiedonsiirron ja kommunikoinnin suunnittelu sekä kehittäminen. Viimeisenä tekijänä on moniammatillisen ryhmän koulutustarpeiden tunnistaminen, jotta ryhmän ammattitaito ja osaaminen pysyvät ajan tasalla.

ISO31000-standardi toteaa riskienhallintaprosessiin liittyvän sisäisiä ja ulkoisia sidosryhmiä (Finnish Standards Association 2009b, 35). ISO31010-standardi tunnistaa riskien käsittelyn tapahtuvan osallistujien kautta (Finnish Standards Association 2010, 15). Aivoriihimenetelmä tunnistaa työskentelyn koostuvan useasta eri toimijasta (Finnish Standards Association 2010, 49). Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmä määritteli työryhmän kooksi alle viisi henkilöä (Vuori 1998, 1).

Ojalan (2016) näkemys on, että moniammatillisen ryhmän henkilömäärä tapaamisessa on yhden ja kolmen henkilön välillä. 5 henkilöä yhdessä käsittelytilaisuudessa on aivan maksimihenkilömäärä. Suhteella yksi nuori ja neljä työntekijää on liikaa henkilöitä käsittelytilaisuuteen.

Sauraman (2016) mukaan moniammatillisen ryhmän koostumus riippuu paljolti nuoren palvelutarpeen segmentoinnista. Jos nuorella on vähän palvelun tarvetta, voi tällöin riittää muutamien tahon työpanos esimerkiksi nuoren urasuunnittelun muodossa. Mitä heikkokuntoisempi nuori on, sitä enemmän viranomaisia tarvitaan hänen asioiden hoitamiseen.

6.1.2 Toimintaympäristö

ISO31000-standardin mukaan ulkoisen toimintaympäristön osalta tulee tutustua toiminnassa huomioon otettaviin tekijöitä (Finnish Standards Association 2009b, 37). ISO31010-standardin mukaan asetetaan rajaukset (Finnish Standards Association 2010, 17). Aivoriihimenetelmän

mukaan toiminnalle tehdään tarvittavat rajaukset (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:n mukaan toiminnalle asetetaan rajaukset (Vuori 1998, 1).

Saurama (2016) kertoo, että ennen kuin moniammatillisten tahojen hyödynnettävyyteen päästään, on tärkeää selvittää nuoren palvelun tarve. Ammatilliset tahot näkevät syrjäytyvän nuoren jokseenkin eri tavalla. Esimerkiksi sosiaalityö ja etsivänuorisotyö näkevät nuoren monikompleksisena vyyhtinä ja pitkäkestoisena prosessina, mikäli nuori aiotaan vielä saada mukaan yhteiskunnan toimintaan. Sauraman (2016) mukaan hän, ohjaamon palveluohjaaja sekä työvoimaviranomaiset näkevät ongelman vain koulutuksen ulkopuolelle jäämisenä. Tällöin eri toimijoilla näkemys syrjäytyvästä nuoresta perustuu pitkälti siihen, että millaisten syrjäytyvän nuoren riskitekijöiden kanssa he ovat tekemisissä.

ISO31000-standardin mukaan ulkoisen toimintaympäristön osalta tutustutaan toimintaan vaikuttaviin muihin toimintoihin (Finnish Standards Association 2009b, 37). ISO31010-standardin mukaan tutustutaan toimintaan vaikuttaviin sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin (Finnish Standards Association 2010, 17). Aivoriihimenetelmä mukaan tulevaan käsittelyyn valmistaudutaan etukäteen (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:n mukaan tutustutaan tulevaan käsittelyyn (Valtiovarainministeriö 2009).

Venhola (2016) kertoo, että käytettävissä olevat tiedot ovat luonnollisesti viranomaisten näkemyksiä tapauksesta. Viranomaisten näkemykset ovat yleensä saatavissa lausuntona paperisessa muodossa. Viranomaisilta saatavia lausuntoja ja muita tietolähteitä ei tule käydä läpi liian syvästi. Venholan (2016) mukaan viranomaisten lausunnot ovat ihmisten kirjoittamia, yksipuoleisia näkemyksiä, toisin sanoen yhden ihmisen tulkintaa asiasta. Varsinaisena tietolähteenä tulee käyttää nuorta itseään. On tunnistettava asioita, joita nuori haluaisi itse muuttaa tai mistä hän on muutoin huolestunut.

Ojalan (2016) mainitsee, että pääasiassa nuoreen päästään tutustumaan paperisten asiakirjojen muodossa. Välillä voidaan myös soittaa nuorelle puhelimella ja tätä kautta tunnustella ilmapiiriä tulevaa käsittelytilaisuutta varten. Heikoimmillaan nuoresta on saatavissa nimi ja sosiaaliturvatunnus. Tällöin työskentely aloitetaan palvelutarvekartoituksella, jossa on jaoteltu kaikki elämän osa-alueet. Osa-alueita ovat mitä tehdään päivisin, koulutus- ja työhistoria, perhetilanne, asuminen, päihde ja mielenterveys, velka. Liikkeelle lähdetään arjesta ja päivärhythmistä, läheisistä ihmisistä ja perheestä kohti vaikeampia osa-alueisiin.

ISO31000-standardi määrittää huomioon otettavat sisäiset muuttujat (Finnish Standards Association 2009b, 37). ISO31010-standardin mukaan perehdytään oman toiminnan vaikutuksiin tavoitteiden saavuttamiseksi (Finnish Standards Association 2010, 17). Aivoriihimenetelmän mukaan tilaisuuteen voidaan mennä suunnitelmallisesti tai suunnittelematta (Finnish Stan-

dards Association 2010, 49). POA:n mukaan kohde voitiin jakaa käsittelyn osalta tarkoituksen mukaisiin osiin (Valtiovarainministeriö 2009).

Ojala (2016) sanoo, että työskentelyyn voidaan lähteä suunnitelmallisesti tai suunnittelematta. Tämä pohjautuu puhtaasti nuoresta saataviin tietoihin. Mikäli käsittelytilaisuutta varten on hyvin niukasti pohjatietoa, niin tätä ei nähdä ongelmana. Tilaisuuksia valmistellaan sen verran kuin on tietoja käytettävissä. Näin ollen tilaisuus voi olla valmistelematon tai valmisteltu.

Ojalan (2016) mukaan käsittelytilaisuus on kokonaisuuden kannalta aina pilkottu aihealuekokonaisuuksiin. Mikäli nuoresta on niukasti käytettävissä tietoja, käyttää Ojala kokemuksen kautta tärkeiksi havaittuja aihealuekokonaisuuksia. Aihealuekokonaisuuksiin päästään käymällä nuoren asioita läpi palvelutarvekartoituksen kautta.

Saurama (2016) painottaa, että lähtökohta käsittelytilaisuuden osalta on, että niihin valmistaututaan etukäteen. Valmistautumiseen sisältyy esimerkiksi kysymyslistojen hyödyntäminen. Mutta koska moniammatillisen ryhmän jäsenet pääsääntöisesti työskentelevät samassa rakennuksessa, pystytään valmistautumistyötä tekemään yhtälailla keskustelemalla tulevasta tilaisuudesta. Valmistautumista tapahtuu erilaisissa variaatioissa.

”Toimintaympäristön määrittely on pitkälti nuoren tilanteen peilaamista nelitasoisen palvelutarvekartoituksen kautta”, kertoo Saurama (2016). Kaikkein helpoimmalla ensimmäisellä tasolla nuorelle riittää pelkästään ohjaus- ja neuvontatyö. Tällöin nuorelle kerrotaan esimerkiksi yhteis- tai oppilaitoshakujen ajankohdista, vapautuneista oppisopimuspaikoista tai vapaista palkkatyöpaikoista. Näin saadaan nuori ohjautumaan eteenpäin ilman suurempia riskitekijöitä. (Saurama 2016.)

Toisen tason osalta Saurama (2016) mainitsee, että nuorelta puuttuu toisen asteen tutkinto eli perusasteen jälkeinen koulutus. Nuorella ei ole ihmeellisempiä terveydellisiä, taloudellisia tai muita isompia huolia, jotka voisivat estää nuorta pääsemästä työmarkkinoille. Ainoana puutteena on koulutus. Nykyaikana on erittäin vähän enää tarjolla työtä kouluttautumattomille henkilöille, joten koulutukseen ohjaaminen on kaikkein tärkeintä. Syrjäytyvään nuoreen liittyvät usein myös oppimisvaikeudet, ja nämä estävät perinteisen tutkintotavan suorittamisen. Yksilöllisten opintopolkujen kautta - esimerkiksi oppisopimus - nuoren on mahdollista saavuttaa tutkinto. Toisen segmentin nuori on usein kädentaituri.

Sauraman (2016) mukaan kolmannen tason nuorella saattaa olla toisen asteen tutkinto tai sitä ei ole, mutta hänellä on jokin tukitoimi, joka siivittää ja hallitsee hänen prosessiaan. Usein tällainen tukitoimi on päihde ja mielenterveys, terveys, asunnottomuus, omantaloudenhallin-

nan vaikeudet jne. Tällöin tukitoimi määrittää ja ohjaa nuorta elämänpolullaan ja nuorella on muun muassa elämänhallinnan ongelmia. Myös sosiaalisissa taidoissa on puutteita. Tämän segmentin nuorelle on tyypillistä, että hän kuntoutuu hyvin, mutta kuntoutumiseen tarvitaan moniammatillista ryhmää, sekä samalla uraohjausta ja työpajoilla työ- tai opiskeluelämän valmiuksien hankkimista.

Neljännän tason nuori on Sauraman (2016) kuvauksen mukaan niin sanottu etuusasiakas. Neljännän tason nuorista näyttäisi työelämään kuntoutuvan puolet ryhmästä. Neljännän tason nuorelle on tyypillistä moniongelmallisuus. Ääriesimerkkejä ovat kaksisuuntaiset mielialahäiriöt, skitsofreniat, mahdollisesti kulttuurinsa vankina oleminen kuten romanitaustainen henkilö, rikollisjärjestön jäsen jne. Lähtötilanteessa neljännän tason nuori on kaukana työmarkkinoista, mutta pitkäkestoisen, laadukkaan ja kokonaisvaltaisen ohjauksen kautta puolet selviää työmarkkinoille. Tässä kerrottua jaottelua käyttää haastateltava muun muassa työpajayhdistys sekä työ- ja elinkeinotoimisto.

ISO31000-standardin mukaan toiminnalle valitaan tavoitteet (Finnish Standards Association 2009b, 37). ISO31010-standardin mukaan tutustutaan tavoitteisiin vaikuttaviin ulkoisiin tekijöihin (Finnish Standards Association 2010, 17). Aivoriihimenetelmän mukaan toiminnalle asetetaan tavoite (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:n mukaan tilaisuuksilla on asetettavat tavoitteet (Vuori 1998, 1).

Venhola (2016) asettaa ensimmäisiksi tavoitteiksi riittävän luottamuksen tason saavuttamisen moniammatillisen ryhmän ja nuoren välille. Luottamus saavutetaan silloin, kun nuori kokee tapaamisen edistävän hänen asioitaan. Samalla nuoren tulee tuntea itsensä hyväksytyksi juuri sellaisena kuin hän on. Hänen tulee myös kokea, että asioille ollaan tekemässä jotain konkreettista.

Venhola (2016) kuvaa yhdeksi tavoitteeksi myös saada nuori itse hahmottamaan ongelmia aiheuttavat tekijät elämässään. Kun nuori kykenee hahmottamaan ongelmatekijöitä, alkaa hän muuttamaan käyttäytymistään positiivisempaan suuntaan. Käyttäytymisen suunnanmuutoksen johdosta päästään tavoittelemaan asetettuja tavoitteita. Tavoiteasetannassa tulee kuitenkin huomioida nuoren itsensä hyväksymät tavoitteet. Ensimmäisiä aitoja haluja muutokseen ovat ylittää nuoren vapaaehtoinen osallistuminen toimintaan.

Venholan (2016) huomauttaa, että nuoren ongelmien selvittäminen ei ole ongelmakeskeistä, vaan tapahtuvien asioiden seurausten läpikäyntiä. Tänä päivänä nuorelle annettava apu on liian ongelmakeskeistä, vaikka ongelmien sijaan pitäisi selvittää minkä takia ongelma on ilmaantunut nuoren elämään. Mikä tekijä selittää nähtävää ongelmaa.

Ojalan (2016) mukaan tapaamisille on aina asetettu jokin tavoite ja moniammatillisten tahojen henkilökohtaiset tavoitteet kumpuavat ammatillisen substanssiosaamisen kautta. Käsitteilytilaisuuksien tavoitteet määritellään aina tilaisuuksien alkajaisiksi. Nuorelle kerrotaan aina miksi hänet on kutsuttu tilaisuuteen tai miksi tavataan. Nuoren asioiden suhteen tehdään aina selkeä tavoiteasetanta. Nuorelle tunnistettujen tavoitteiden kautta lähdetään käsittelemään hänen asioitaan. Tavoite määräytyy pelkästään nuoren lähtötilanteen perusteella. Nuoren ensimmäinen tavoite on voi olla hyvinkin pieni. Esimerkiksi tiettyyn kellonaikaan herääminen ja säännölliseen päivärytmiin oppiminen. Suuremmat tavoitteet voivat olla esimerkiksi ammattikoulututkinnon suorittaminen vuoden päästä. Tavoitteen määrittelyssä voi kulua puolikin vuotta, ennen kuin pienäkään tavoitetta voidaan asettaa. Tavoiteasetannan löytämisestä haastateltava mainitsee tapauksen, jossa oikean syyn tunnistamiseen meni 3 vuotta, kunnes se tunnistettiin.

Sauraman (2016) mukaan tilaisuudelle määritellään yhteinen tavoite esimerkiksi riskien tunnistaminen. Moniammatillisessa ryhmässä jokaiselle työntekijälle asetetaan henkilökohtaiset tavoitteet oman työtehtävän kautta. Mikäli nuorelle ei onnistuta löytämään nuoresta itsensä kumpuavaa tahtotilaa, joka motivoi häntä jatkamaan kohti lopullista tavoitetta, on tällöin melko hyödytöntä vain laittaa nuorta johonkin koulutusohjelmaan, johon nuori ei tunne minkäänlaista intohimoa.

6.1.3 Riskien tunnistaminen

ISO31000-standardin riskienhallintaprosessin mukaan tunnistetaan riskejä (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardin mukaan riskejä tunnistetaan ja tähän tunnistamistyöhön voidaan käyttää riskien arviointityökaluja ja -tekniikoita (Finnish Standards Association 2010, 19). Aivoriihimenetelmässä tunnistamisvaiheessa tunnistettuja riskejä ei saa kritisoida tai kommentoida (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:ssä ei käytetä energiaa syyttelyyn tai selittelyyn, eikä arvostella tunnistettuja riskejä (Vuori 1998, 1).

Ojala (2016) kertoo, että käsitteilytilaisuudessa edetään aina objektiivisesti eli asiaperusteisesti. Lähtökohta on, että tunnistetuista riskeistä ei jäädä riitelemään. Käytännössä kiistelemättömyyden periaate ei toteudu, vaan silloin tällöin jäädään nuoren ja työntekijän kesken keskustelemaan näkemyseroista koskien jotain tiettyä riskiä. Erityiseksi ongelma-alueeksi mainitaan nuorten raha-asioiden käsittelyn. Näissä tilanteissa korostuvat ihmisen käsittelytaidot, jotta jumiutuneesta tilanteesta päästään eteenpäin.

ISO31000-standardin mukaan riskejä tunnistetaan (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardi tarkentaa, että riskejä tunnistetaan ja tähän tunnistamistyöhön voidaan käyttää riskien arviointityökaluja ja -tekniikoita (Finnish Standards Association 2010, 19). Ai-

avoriuhimenetelmässä tilaisuuden vetäjä kohdistaa käsittelyn harhautumisen takaisin olennaiseen asiaan (Finnish Standards Association 2010, 49). POA:ssä kokonaisuus on jaettu tarkoituksen mukaisiin kokonaisuuksiin (Valtiovarainministeriö 2009).

Ojala (2016) toteaa, että nuoren asioiden käsittely yhteisissä tapaamisissa on tärkeää. Tapaamisissa ei myöskään rajata asioiden käsittelyä esimerkiksi kieltämällä käsittelemästä jonkin tietyn aihealueen asioita. Mikäli kesken kaiken nuori ottaa esiin käsiteltävän kokonaisuuden ulkopuolella olevan asian, niin asian käsittelylle annetaan yhtälailla mahdollisuus ja sitä lähdetään työstämään. Nuorta on kokoajan seurattava jaksamisensa näkökulmasta. Mikäli aihealueiden käsittely käy liian raskaaksi, täytyy miettiä mahdollista tapaamisen jatkamista jonain toisena ajankohtana.

Tapaamisen alussa tulee nuorelle Ojalan (2016) mukaan kertoa miksi hänet on kutsuttu tapaamiseen tai miksi tavataan. ”Liikkeelle lähdetään keskustelemalla yleisesti päivän polttavista asioista”, kertoo Ojala (2016). Tavoitteena on tutustua nuoreen ihmiseen. Tutustumisen kautta jatketaan kohti riskien tunnistamista helpoilla kysymyksillä. (Ojala 2016.)

Venholan (2016) näkemyksen mukaan nuorelle tehdään aloitus helpoksi antamalla nuoren kertoa mahdollisista riskitekijöistä elämässään. Tunnistettujen subjektiivisesti riskitekijöiden kautta käsittelytilaisuutta jatketaan niin, että kysymyksiin yritetään löytää näihin subjektiivisiin riskeihin todellisia ongelmatekijöitä.

ISO31000-standardin mukaan riskejä tunnistetaan riskienhallintaprosessissa (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardin vie riskienhallintaprosessia lähemmäksi käyttöä, jolloin riskejä tunnistetaan riskien arviointityökaluilla ja -tekniikoilla (Finnish Standards Association 2010, 19). Aivoriuhimenetelmä on riskien tunnistamistyökalu (Finnish Standards Association 2010, 49). POA on riskien tunnistamiseen tarkoitettu työkalu (Valtiovarainministeriö 2009). Leppälän (2006, 121-123) mukaan riskienhallintaan kuuluu myös mahdollisuusriskien tunnistaminen.

Ongelmatekijöiden tunnistaminen Venholan (2016) mielestä voi olla yllättävänkin aikaa vievää. Tunnistamisvaiheessa saatetaan pysyä pitkään aika. Ongelmien taustalla olevat todelliset ongelmatekijät ovat kuitenkin niitä, joiden kautta päästään eteenpäin kokonaisuuden kannalta.

Ojala (2016) on havainnut, että joidenkin nuorten kanssa joudutaan liikkumaan pitkäänkin riskien tunnistamisen sekä syiden ja seurausten käsittelyvaiheissa. Eteenpäin lähdetään jonkin riskin perusteella ja käsitellään siihen liittyviä syitä ja seurauksia. Lopulta voidaan kuitenkin

joutua palaamaan takaisin tunnistamisvaiheeseen ja lähtemään uudelleen liikkeelle uuden tunnistetun riskin kautta.

Sauraman (2016) mukaan käsittelytilaisuudessa lähdetään vahvuuksien kautta rakentamaan urasuunnittelua ja siinä samalla tehdään korjaavia toimenpiteitä haasteille ja ongelmille. Tunnistamisessa huomioidaan nuoren vahvuudet ja tahtotilat, joita hyödynnetään kokonaisprosessissa. ”Nuoren vahvuuksien ja tahtotilojen kautta pystytään löytämään motivaatiolähteitä, jotka muutetaan toiminnaksi”, sanoo Saurama (2016). Kasvatustieteissä puhutaan käsitteestä emansipaatio. Emansipaatiossa nuori tunnistaa itse itsessään korjattavia asioita sekä omia vahvuuksia ja alkaa prosessoimaan tätä kokonaisuutta mielessään. Työntekijöiden tehtävä on kulkea nuoren rinnalla ja antaa ohjausta tarvittavissa määrin nuorelle. (Saurama 2016.)

Ojalan (2016) mukaan pelkkien riskien sijaan voisi olla hyvä tunnistaa nuoren vahvoja puolia, joilla on mahdollista parantaa nuoren motivaatiotasoa. Nuorelle on tyypillistä, että hän ei tunnista omia vahvuuksiaan. Hiukan toisenlaista toimintamallia on kokeiltu, jossa nuori on ollut kuuntelemassa, kun hänestä keskustellaan moniammatillisesti. Näin koitettiin saada aikaiseksi enemmän vaikuttavuutta asioiden hoidossa. Tällä kertaa tällainen menetelmä oli ollut onnistunut kokemus.

Venholan (2016) mukaan tunnistettujen subjektiivisten riskien jälkeen liikkeelle lähdetään lähes poikkeuksetta nuoren henkilöverkoston kautta. Niistä ihmisistä, jotka jollain tavalla liittyvät nuoren elämään. Käytännössä nuoren elämästä aletaan piirtämään konkreettista verkostokarttaa henkilöiden osalta. Kartassa on nuori sijoitetaan keskelle kaikkea. Ihmisverkoston piirtämisen avulla on helppo konkretisoida nuorelle elämänsä ihmiset ja nuoren on havaittu hahmottavan elämänsä kokonaisuutta paremmin ihmisverkostopiirroksen avulla. Sitä mukaan, kun nuoren verkostoon alkaa hahmottumaan ihmisiä, pystytään samalla kertomaan näihin ihmisiin ja verkostoon liittyviä elämäntarinoita. Verkoston ihmiset koostuvat tavallisista ihmisistä ja yhtäläillä muun muassa viranomaistahoista. Ihmisverkostopiirros on samalla yhdenlainen kuvaus nuoren elämänhistoriasta. Ihmisverkostopiirroksessa ihmisiä kuvataan erilaisilla symboleilla ja ihmisten välistä vuorovaikutusta kuvataan myös symboleilla. Ihmisverkostopiirroksen koko on omiaan kertomaan nuoren elämään liittyvistä tekijöistä. Muun muassa yhdeksi käsiteltäväksi asiaksi haastateltava mainitsee tarkistusluettelossa (liite 3) mainittavan asumisasiat. Ihmisverkostopiirroksessa esiin nousevista asioista tehdään johdattelevia kysymyksiä siihen, että keiden kanssa on mahdollisesti oltu tekemisissä.

Venholan (2016) mukaan riskien läpikäynti käsittää muun muassa tarkistusluettelon (liite 3) läpikäyntiä. Läpikäynti ei kuitenkaan ole tarkistusluettelon (liite 3) mukaisen siiloutuneen jaotellun mukaista. Läpikäynti koostuu yksittäisistä kokonaisuuksista.

Ojalan (2016) mukaan riskien tunnistamisen osalta voidaan tunnistaa pelkästään riskejä, mutta yhtäläillä voidaan alkaa käsittelemään tunnistettuja riskejä syvällisemminkin. Esimerkiksi nuorelle saatetaan varata riskien tunnistamistilanteessa tapaamisaika toisen viranomaisen kanssa, jos se nähdään tarpeelliseksi. Mutta ei ole myöskään epätavallista, että riskin tunnistaminen riittää ja toimenpiteisiin palataan myöhemmin. Mikäli riskejä tunnistetaan useita, on tällöin pakkokin tehdä niistä lista ja myöhemmin palata tekemään niille toimenpiteitä. Tällöin tunnistetut riskit jäävät alustavasti tunnistamisen tasolle.

Sauraman (2016) mukaan riskin tunnistamisvaiheessa lähdetään tunnistettuja riskejä pääsääntöisesti korjaamaan. Korjaaminen tapahtuu moniammatillisen ryhmän toimesta. Kuitenkaan ei ole poissuljettua, että tunnistettuja riskejä käsiteltäisiin vasta jatkotilaisuuksissa.

Aivoriihitekniikka on menetelmä, jota tällä hetkellä käytetään, kertoo Ojala (2016). Hänen mukaan menettelytapa on avoin ja sillä ei ole suurempia rajoitteita. Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmälle tyypillinen kolmen riskin kerääminen paperilapulle voisi olla mielenkiintoinen tapa kokeilla uutta toimintamallia riskien tunnistamisvaiheeseen. Haastateltava ottaisi aluksi kokeilumielessä nuoren mukaan kirjaamaan paperilapulle kolmea riskiä kukin vuorollaan. Paperilappujen ja nuoren käyttämistä kokonaisuudessa ei nähdä huonona yhdistelemänä, koska käsittelytilaisuuksissa muutoinkin verbaalisesti keskustellaan nuoreen liittyvistä riskeistä. Ammatillaisen täytyy kuitenkin olla sen verran varuillaan, että aivan kaikki riskejä ei ehkä kannata laittaa paperille nuoren luettavaksi. Näin avoimen menettelytavan kannalta olisi hyvä suorittaa asiakaskohtaista valintaa, eli kaikille nuorille ei sovi näin avoin ja läpinäkyvä toimintatapa. Pelkässä moniammatillisessa käsittelytilanteessa ilman nuorta kolmen riskin kirjaaminen paperilapulle olisi oiva tapa viedä käsittelytilaisuutta eteenpäin. Ainakin tätä kannattaisi kokeilla.

Ojala (2016) korostaa, että tunnistamisvaiheessa olisi tärkeää motivoida nuoria jatkamaan aktiivisesti tapaamista eteenpäin. Nuoren aktiivinen ote tulee näin ollen mahdollistamaan tulevaisuuteen hahmotellun positiivisen tavoitteen saavuttamisen. Nuorta motivoidaan myös kertomalla, että hänen passivoituessa tulevaisuuteen hahmoteltu positiivinen tavoite jää saavuttamatta.

6.1.4 Riskien analysointivaihe

ISO31000-standardin mukaan riskienhallinta koostuu riskien analysoinnista (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardin mukaan riskienarvioinnilla tarkoitetaan muun muassa ymmärtämistä, syitä, seurauksia ja todennäköisyyksiä (Finnish Standards Association 2010, 19). Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmän mukaan riskien tunnistamisen jäl-

keen on tunnistetuille riskeille tehty karkea luokittelu sen osalta, että ovatko ne oikeasti toimenpiteitä vaativia riskejä vai vain hyvä tiedostaa niiden olemassa olo (Vuori 1998, 2).

Riskien merkittävyyden arvioinnille Sauraman (2016) mukaan on tarvetta. Käytännössä merkittävyyden arviointia kyllä tapahtuu osana prosessia, mutta se ei ole selkeä prosessivaihe, vaan taustalla tapahtuva toiminto. Merkittävyyden arviointi perustuu pitkälti työntekijän hankkimaan ammatilliseen kokemukseen, jolloin arviointia tapahtuu jatkuvasti taustalla.

ISO31000-standardin mukaan riskienhallintaprosessissa analysoidaan riskejä (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardin mukaan riskienarvioinnilla tarkoitetaan syitä ja seurauksia (Finnish Standards Association 2010, 19). Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmällä arvioidaan tunnistettujen riskien syitä ja pahimpia seurauksia (Valtiovarainministeriö 2009).

Venholan (2016) kertoo, että tunnistettujen riskien syyt ja seuraukset käydään läpi sekä suunnitellaan tehtävät toimenpiteet riskin osalta. Riskien arviointilomakkeen (liite 1) syykohta on avaintekijä riskien analysointivaiheessa. Nuorelle on tyypillistä, että hän ei pysty hahmottamaan tapausten taustalla olevia syitä. Osa nuorista on itse löytänyt omasta mielestään toimivan hoitomekanismin ongelmiinsa. Itse tunnistettu hoitomekanismi voi olla erityisenkin paha käyttäytymistapa, joka johtaa entistä pahempiin seurauksiin. Näin ollen juurisyyn löytäminen ongelmille on avaintekijä onnistuneiden ratkaisuiden löytymiselle ja tässä auttaa nimenomaan nuoren historian läpikäynti. Esimerkiksi on tapauksia, jossa huumeiden käytöllä on omatoimisesti hoidettu jotain ongelmaa, mutta huumeidenkäyttö onkin johtanut päihdeongelmiin ja talousvaikeuksiin. Eli oikeiden syiden löytymisen ja toimenpidesuoritusten kautta löydetään myös ratkaisuja.

Riskien syitä ja seurauksia yritetään Ojalan (2016) kertoman mukaan saada aukeamaan puhumalla. Haastateltava toteaa haastattelun mukaisen tulokulman olevan uudenlainen, eikä hän ole aikaisemmin ajatellut asioita tältä kantilta. Uudenlainen tulokulma johtuu siitä, että nuoren asioita ei ole tarkoituksen mukaista käsitellä riskiperusteisesti, kuten on aikaisemmin jo käynyt ilmi. Syy-seuraus-suhteiden läpikäynti on tärkeää nuoren ymmärryksen kannalta.

Tunnistettujen riskien syistä ja seurauksista keskustellaan Sauraman (2016) mukaan moniammatillisesti. Yhtenä keskustelufoorumina toimii muun muassa asiakasriihi. Keskusteluiden tavoitteena on luonnollisesti ratkaisujen löytäminen.

ISO31000-standardi toteaa, että riskienhallintaprosessissa analysoidaan riskejä (Finnish Standards Association 2009b, 41). ISO31010-standardin mukaan riskienarvioinnilla tarkoitetaan seurauksia ja todennäköisyyksiä (Finnish Standards Association 2010, 19). Potentiaalisten on-

gelmien analyysi -menetelmän mukaan riskienhallintaprosessissa tunnistettujen riskien priorisoinnin avulla saadaan riskit järjestettyä tärkeysjärjestykseen. Menetelmässä esitetään priorisointi toteutettavan ristiintaulukoimalla todennäköisyydet ja seuraukset. (Valtiovarainministeriö 2009.)

Ojala (2016) kertoo, että tunnistettujen riskien merkittävyyden arviointi (ei riskiä, hallinnassa oleva riski, hallitsematon riski) on silloin käyttökelpoinen työskentelyvaihe riskienhallintaprosessissa, kun riskejä tunnistetaan useita. Tällaisessa tilanteessa on helpompi hahmottaa sitä, että mistä riskistä on hyvä lähteä liikkeelle. Tällöin on helpompi löytää riski, johon pystyttäisiin vaikuttamaan kaikkein tehokkaimmin. Käsitteilytilaisuudessa karkeaa luokittelua tehdään, mutta yleensä se tapahtuu asiantuntijan osalta automaationa, eikä sitä suoriteta selkeänä vaiheena kokonaisprosessissa. Haastattelun edetessä haastateltava toteaa, että riskin merkittävyyden arvioinnissa on tarkemmin ottaen kyse riskien priorisoinnista toisiin riskeihin nähden, eikä pelkästään yksittäisen riskien merkittävyyden arvioinnista.

Talous- ja raha-asiat Ojala (2016) nimeää asioiksi, jotka rasittavat eniten nuorta. Näiden kautta päästää käsittelemään muita asioita. Mikäli nuoren raha-asioita ei ensin hoideta kuntoon, ei myöskään muita asioita päästä hoitamaan. Nuorelle tulee rauhassa selittää, miten rahakuviot menevät. Tärkeää on saada nuori ymmärtämään rahakuvioiden kulku. Haastateltava kertoo esimerkin käytännön tilanteesta. Raha-asioiden osalta nuorelle tulee postissa päätöspaperi, joka sisältää neljä sivua lakitekstiä, laskelmia, jolloin asiakirja on hyvin hämmentävä nuorelle. Nuoren saattaa olla vaikea hahmottaa, että miten esimerkiksi 3 kuukautta sitten saatu raha voi vaikuttaa tähän päivään. Riskien priorisointiin tarvittavaa riskilukua ei määritellä todennäköisyydet * seuraukset -periaatteella, vaan ennemminkin elämänperustarpeiden kautta. Ammattilaisilla tällaista priorisointia tapahtuu automaationa kokemuksen kautta. Riskien priorisoinnissa voidaan hyödyntää periaatetta, jossa täytyy ensin olla elämänperustarpeet hallinnassa ennen kuin voidaan lähteä ratkomaan muita ongelmia. Perustarpeina Ojala (2016) mainitsee ”ruuan, lämmön ja katon pään päälle, joku osoite, mistä lähdetään jatkamaan elämää eteenpäin.” Perustarpeet muistuttavat Maslow’n tarvehierarkian periaatteita. Ilman perustarpeiden olemassa oloa, ei myöskään voi olla henkisiä pääomia. Riskien priorisoinnissa auttaa usein, että minkä riskin nuori kokee suurimmaksi ongelmaksi. Esimerkiksi haastateltava mainitsee, että jos nuori herää joka aamu eri osoitteesta, niin tällöin koulunkäynti on vaikeaa. Myös täysin hallitsematon päihteiden käyttö ei mahdollista oman asunnon säilyttämistä pidemmän päälle. (Ojala 2016.)

Riskien priorisoinnille on Sauraman (2016) näkemyksen mukaan tarvetta. Haastattelutilanteessa näytetty vaihtoehto todennäköisyydet (3 vaihtoehtoa) * seuraukset (3 vaihtoehtoa) oli haastateltavan mielestä kohtalaisen yksinkertaiset ja näyttivät helpolta. Kiireen ja suuren työvolyymin hetkellä kaivataan tällaista yksinkertaista tapaa priorisoida riskejä.

6.1.5 Toimenpiteet

ISO31000-standardin mukaan riskejä käsitellään valitulla tai valituilla toimenpiteillä (Finnish Standards Association 2009b, 43). ISO31010-standardin mukaan tarkoitus on vaikuttaa toimenpiteillä riskin esiintymistodennäköisyyteen, seurauksiin tai molempiin (Finnish Standards Association 2010, 19). Potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmä listasi toimenpiteiksi riskin poistamisen, välttämisen, pienentämisen tai siirtämisen. Tarkoituksena oli aloittaa toimenpiteiden suorittaminen kaikkein vakavimmista riskeistä (Vuori 1998, 2.) Lisäksi myös jäljelle jäänyttä riskiä piti arvioida lisätoimenpiteiden tarpeen osalta (Valtiovarainministeriö 2009). Lopuksi toimenpiteiden suorittamiseen kuului niiden vastuutus ja aikataulutus jollekin henkilölle (Vuori 1998, 2).

Venholan (2016) kuvaa, kuinka riskeille suoritetaan toimenpiteitä, kun niitä on käsitelty riittävällä tasolla, vaikka ei tiedettäisi, ollaanko käsittelemässä ongelmien perimmäisiä syitä. Mikäli näyttää siltä, että sillä hetkellä valitut toimenpiteet eivät tuota tuloksia, aletaan ongelman osalta tunnistamaan toista, sitä paremmin selittävää riskitekijää. Näin on mahdollista, että ongelman käsittelyn kuluessa ja tapauksen osalta ymmärryksen kasvaessa, myös riskitekijät vaihtuvat paremmin tapausta selittäviin riskeihin.

Ojalan (2016) painottaa, että toimenpidevaiheen ensimmäinen tärkeä tekijä on työntekijän ja nuoren välille tarvittava molemmin puolinen luottamus. Luottamus syntyy siitä, että työntekijä huolehtii nuoren asioista ja asiat tulevat hoidettua. Sosiaalityö on muun muassa korjaavia suoritteita ja taloudellisia ratkaisuja. Edellisten lisäksi tehdään myös ennalta ehkäiseviä suoritteita. Näissä yhteyksissä käsitellään myös riskiin johtavia syitä.

Korjaustoimenpiteet voidaan Sauraman (2016) mielestä toteuttaa nuoren henkilökohtaisella ohjaustyöllä, luottamuksen ilmapiirissä. Yhtälailla nuoren työskentelyn yhteydessä työpajoilla tapahtuu korjaavia toimenpiteitä. Esimerkiksi elämänhallinnan taitojen puutteita saadaan korjattua työpajojen varsinaisten opetusten yhteydessä ikään kuin lisäsaavutuksina. Esimerkki tällaisesta lisäsaavutuksesta on muun muassa sosiaalistaitojen oppiminen. Korjaavia toimenpiteitä lähdetään toteuttamaan aina ratkaisuperusteisesti.

Saurama (2016) lisää, että korjaaviin toimenpiteisiin haetaan ratkaisuita sekä oman henkilökunnan toiminnan kautta että ulkopuoleisten yhteistyökumppanien kautta. Toimenpidevaiheessa on tärkeää ylläpitää nuoren itsensä tunnistamaa, mutta realistista tahtotilaa tai unelmaa. Siinä samassa tehdään ongelmia korjaavia toimenpiteitä. Tahtotilojen osalta täytyy olla tarkkana, että joskus nuorella saattaa olla epärealistisia tahtotiloja ja tällöin työntekijöiden tehtävänä on olla rehellinen nuorta kohtaan tahtotilojen tavoitteellisuuksien osalta. Työnteki-

jöiden tavoitteena on olla sosiokulttuurisia innostajia, jolloin nuorta kannustetaan tekemään töitä omalla mukavuusalueella mahdollisimman paljon.

Toimenpiteiden osalta Sauraman (2016) mielestä jälkiriskin hallintaa tarvitaan esimerkiksi siinä vaiheessa, kun nuori on ensin identifioitu johonkin palvelutarvekartoituksen neljästä tasosta. Tämän jälkeen nuoren osalta tavoitellaan seuraavaa tasoa. Eli jälkiriskiä yritetään hallita tasoissa painottuvien riskien kautta.

6.1.6 Seuranta

ISO31000-standardin mukaan seurannalla on tarkoitus valvoa toimenpiteiden tehokkuutta (Finnish Standards Association 2009b, 47). ISO31010-standardin mukaan seurannalla pidetään yllä tilannekuvaa riskien toimenpiteiden osalta. Hallinnassa olevat riskit eivät pääse yllättämään, kun arviointihetki vastaa edelleen nykyistä toimintaympäristöä ja suoritettujen riskien hallintatoimenpiteet ovat edelleen asianmukaisia. (Finnish Standards Association 2010, 19.)

Seurannan osalta Ojala (2016) summaa tavoitetilan olevan, että kaikille nuorille pystyttäisiin soittamaan tietyin väliajoin proaktiivisesti, vaikka nuoresta ei mitään kuuluisikaan. Nykyinen työmäärä ei enää salli kaikkien nuorten myöhäisempää seuraamista. Tällä hetkellä nuoresta kuullaan jonkin verkoston kautta tai nuori ottaa itse yhteyttä sosiaaliviranomaisiin. Kaupunkina Järvenpään on vielä pieni ja olemassa olevat verkostot toimivat toistaiseksi niin, että aina joku tuntee tai tietää. Seuranta toiminta on muuttunut proaktiivisesta toiminnasta reaktiiviseksi toiminnaksi. ”Joitain riskinuria seuran proaktiivisesti. Syy on se, että heidän aktiivisempi seuraaminen on viime kädessä helpompaa ja halvempaa.”, mainitsee Ojala (2016.) Proaktiivisempi nuorten seuraaminen vähentäisi jatkossa työmäärää, koska tällöin pystyttäisiin panostamaan enemmän ennalta ehkäisevään työskentelyyn (Ojala 2016).

Kun nuori on saanut Sauraman (2016) näkemyksen mukaan elämänsä riittävältä osin hallintaan ja pystyy elämään itsenäisesti (toisin sanoen hän on poistunut Nuorisokeskuksen asiakkuuden piiristä), ollaan häneen yhteydessä 6 kuukauden kuluttua seurantamielessä. Tämän jälkeen nuoreen ollaan vielä yhteydessä, kun on kulunut 12 kuukautta asiakkuuden päättymisestä. Näin ollen seuranta tapahtuu 6 kuukauden välein kaksi kertaa.

Seurantaan liittyvä yhteys luodaan Sauraman (2016) kertoman mukaan normaaleilla yhteydenpitovälineillä. Yhteyttä voidaan ottaa muun muassa Facebookin, sähköpostin, puhelimen tai jonkin muun soveltuvan viestivälineen avulla. Yhteydenotossa selvitetään pääasiassa miten nuorella menee elämässä, missä hän on sillä hetkellä ja kysellään muutoinkin sen hetkisestä elämäntilanteesta.

Sauraman (2016) summaa, ettei seurantavaihe ole osoittanut 6 tai 12 kuukauden osalta mitään vakavia yllätyksiä. Tällä hetkellä nuori on tarvittaessa päässyt palaamaan takaisin asiakkuuden piiriin, mikäli pieniäkään impulsseja on havaittu siitä, että asiat alkaisivat jälleen etenemään huonompaan suuntaan. ”Tällä hetkellä jälkiseuranta tuottaa pelkästään positiivisia tuloksia tai sitten sellaisia tuloksia, että nuoreen ei saada yhteyttä”, toteaa Saurama (2016). Seurannan paradoksi on siinä, mikäli nuori vaihtaa asuinkuntaan, hän ei enää ole Järvenpään kaupungin Nuorisokeskuksen asiakkuuden piirissä. Nuorisokeskus tarjoaa palveluitaan vain järvenpääläisille nuorille. (Saurama 2016.)

6.2 Tarkistusluettelon sisältö ja käytettävyys

Teemahaastattelun teema-alue tarkistusluettelo (liite 3) oli jaoteltu useampaa teemaosa-alueeseen. Näitä teemaosa-alueita olivat arvioitava henkilö itse, arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri, arvioitavan henkilön talous, arvioitavan henkilön asunto ja asuminen ja arvioitavan henkilön vapaa-aika. Nämä teemaosa-alueet taas sisälsivät useita osa-aluekokonaisuuksia.

ISO31010-standardin mukaan tarkistusluettelo on luettelo vaaroista, riskeistä tai näitä varten luotujen hallintakeinojen puutteista. Tarkistusluettelolla tuetaan toista riskienarviointitekniikkaan, jolloin varmistetaan paremmasta riskien läpikäynnistä. Tarkistusluettelo syntyy ja muokkaantuu sisällöllisesti aikaisempien riskiarvioiden ja vikaantumistapausten johdosta kokemusperusteisesti. (Finnish Standards Association 2010, 55.)

Tarkistusluettelo (liite 3) on Venholan (2016) mukaan selkeä. Tarkistusluettelossa (liite 3) on huomioitu hyvin seuraukset. Tarkistusluettelon (liite 3) seurauksista on helposti johdettavissa ongelmatekijät.

Ojalan (2016) näkee myös, että kirjallisen aineiston perusteella löydetyistä riskitekijöistä muodostetut tarkistusluettelon (liite 3) osa-aluekokonaisuudet ovat totuudenmukaisia. Ne ovat osa-aluekokonaisuuksia, joita käytetään aktiivisesti käsittelytilaisuuksissa. Muodostetussa tarkistusluettelossa (liite 3) on yhtäläinen jaottelu haastattelutilaisuuksissa käytettyihin asioiden jaotteluihin nähden. Tarkistusluettelon (liite 3) ongelmana on sen ongelmakeskeisyys, koska tilaisuuksia käsitellään mahdollisuuksien ja myönteisyyden kautta. Tarkistusluettelo (liite 3) on kuitenkin oikein hyvä kysymyspatteristo. Siitä käy selkeästi ilmi, että mitä kaikkea täytyisi ottaa huomioon käsittelytilaisuudessa.

Tarkistusluettelon (liite 3) viisi teemaosa-alueita ovat Sauraman (2016) mielestä ne kaikkein tärkeimmät kokonaisuuden kannalta. Saurama korostaa tarkistusluettelon (liite 3) olevan erittäin kattava. Tarkistusluettelossa (liite 3) on pääasiassa kaikki yleisesti esiintyvät ongelmat,

mutta osa näistä ongelmista on sellaisia, että nuoren kulkeman elämänpolun saapuessa Nuorisokeskukseen, ei mitään enää ole tehtävissä. Näin ollen tällaiset osa-aluekokonaisuudet voisi poistaa tarkistusluettelosta (liite 3). Kaikki tarkistusluettelon (liite 3) osa-aluekokonaisuudet kuitenkin näkyvät Nuorisokeskuksen nuorten elämässä.

Tarkistusluetteloa (liite 3) ei Venholan (2016) mielestä saa näyttää nuorelle, koska se aiheuttaa varmasti ahdistusta nuorelle. Haastateltava ei koskaan käyttäisi tarkistusluetteloa (liite 3) itse näkyvästi käsittelytilanteessa, koska nuori voi kokea merkittävää ahdistusta luettelon muuttavuuden takia. Tarkistusluettelo (liite 3) voisi olla käsittelytilanteessa tausta-aineistona, mutta niin, että nuori kokee tilaisuuden puhtaasti keskustelutilaisuutena, jolloin sen osa-aluekokonaisuudet tulevat käytyä luontevasti läpi tarvittavilta osin. Näin ollen nuori ei saa itse poimia tarkistusluettelosta (liite 3) tunnistamiaan riskejä. Tarkistusluettelon (liite 3) tulee olla työntekijän hallinnassa ja tiedossa, jotta tiedetään minkä tyyppisiä riskejä nuoreen liittyy. Mikäli työntekijä ei tiedä, esimerkiksi vähäisen työkokemuksen takia, niin tarkistusluettelo (liite 3) on hyvä aputyökalu. Tarkistusluettelo (liite 3) on hyvä, mutta luettelon sisältö tulee saada työntekijän selkärankaan, jotta se tulee nuoren asioiden käsittelytilanteessa jouhevasti ja ammattimaisesti käytyä läpi.

Ojala (2016) näkee, että uudelle työntekijälle tarkistusluettelo (liite 3) on hyvä. Tarkistusluettelon (liite 3) avulla uuden työntekijän on helppo ymmärtää, että miten laajasti asiat vaikuttavat toisiinsa. Tarkistusluettelon (liite 3) avulla uuden työntekijänä on helpompi ottaa kokonaisuutta hallintaan, eikä asioiden hahmottamiseen mene niin paljon aikaa kuin ilman sitä. Lopullisena tavoitteena on, että kasvaessa ammattilaiseksi, tarkistusluettelo (liite 3) tulee luonnostaan selkärangasta käsittelytilaisuuksissa. Tarkistusluettelo (liite 3) myös pienentää käsittelytilaisuudessa työntekijän unohtamisen mahdollisuuksia osa-aluekokonaisuuksien osalta. Tarkistusluetteloa (liite 3) ei tietenkään voida lukea avoimesti nuoren edessä. Tarkistusluettelon (liite 3) vasenta saraketta tulisi hyödyntää käsittelytilaisuudessa keskustelua ohjaavana polkuna. Vasensarake toimii samalla käsiteltävää asiaa rajoittavana tekijänä.

6.2.1 Tarkistusluettelossa esiintyvät osa-aluekokonaisuus puutteet

Saurama (2016) havaitsee, että tarkistusluettelosta (liite 3) näyttäisi puuttuvat sellainen osa-aluekokonaisuus kuin nuoret ovat kulttuurinsa vankeja. Esimerkki tällaisista nuorista on roma-nitaustaiset nuoret. Kulttuuri rajoittaa sekä asettaa vahvoja normeja, jotka saattavat estää nuorta työllistymästä.

Sauraman (2016) mukaan toinen esimerkki on vahvasti islaminuskoinen nainen. Yhdessä tapauksessa jouduttiin kaikki keskustelut ja kysymykset esittämään islaminuskoiselle naiselle hä-

nen miehensä kautta. Uraohjaus oli erittäin haastavaa tässä tapauksessa, koska kaikki kerrottu, joka koski naista, kerrottiin miehen kertomana ja miehen itsensä sanomana.

Sauraman (2016) kolmannen esimerkin mukaan rikollisjärjestöihin kuuluviin nuoriin liittyy yhtäläillä vahvaa kulttuurillisuuden vankeutta. Näille nuorille on haastavaa löytää muun muassa työpaikkaa, koska yritysmaailma vierastaa rikollisjärjestöihin jollain asteella kytkeytyviä nuoria. Heidät nähdään riskitekijöinä. Myös tietynlaiset käyttäytymisnormistot aiheuttavat ongelmia yritysmaailmassa. Esimerkiksi nuoren taustasta johtuvista käyttäytymisnormeista johtuen, nuori voi joutua keskeyttämään työnteon ja soittamaan tai vastaamaan tiettyihin puhelinnumeroihin milloin tahansa. Yritysmaailmassa vierastetaan myös esteettisiä asioita kuten näkyviä tatuointeja, jne.

Viimeisenä esimerkkinä Sauraman (2016) mukaan poliittinen aatemaailma voi asettaa nuoren aatteensa vangiksi. Esimerkiksi melko vähäisiäkin haasteita omaava nuori oli kerran ilmoittanut, että hän ei aio tehdä päivääkään töitä kapitalistille. Kulttuuriensa vankien kohdalla yleensä aika ja osaaminen eivät riitä ratkaisemaan ongelmia, koska ne ovat juurtuneet niin syvälle nuoren elämään. Näistä kuitenkin poikkeuksen tekee rikollistaustaa omaavat henkilöt. Heidän osalta muutoksia on saatu aikaiseksi.

6.2.2 Tarkistusluettelon muutostarpeet

Alla olevaan taulukkoon (taulukko 5) on kirjattu haastatteluiden perusteella ilmi tulleet muutostarpeet tarkistusluetteloon (liite 3). Vasemmanpuoleisessa sarakkeessa on teemaosa-alue. Teemaosa-alueita oli viisi kappaletta tarkistusluettelossa (liite 3). Tämän jälkeen taulukossa on osa-aluekokonaisuuksia (liite 3), joihin on teemahaastatteluiden mukaan ollut tarvetta tehdä muutoksia. Seuraavaksi on ilmoitettu kirjallisuuslähteisiin perustuva riskitekijöiden lukumäärä (liite 1), joiden perusteella osa-aluekokonaisuus on muodostettu. Lopuksi on esitetty muutostarvenäkemys haastatteluiden perusteella.

Teema-osa-alue	Osa-aluekokonaisuus (liite 3)	Riskitekijöiden määrä (liite 2)	Muutostarpeet
Arvioitava henkilö itse	Luonteenpiirre	8 viittausta	Tarkistusluettelon (liite 3) osa-aluekokonaisuus luonteenpiirre, johon on sisällytetty riskit nuori ei ole sinikäs, nuori ei ole maltillinen, nuoret eivät ole täsmällisiä, kiinnitti Venholaan (2016) huomiota. Teemaosa-alueessa ihmetystä Venholassa herätti myös riski nuori on ylensyöjä. Jos nuori sanoo olevansa laiska,

			<p>niin se ei todellisuudessa pidä paikkaansa, vaan tällöin nuori välttelee jotain. Luontaisesti ihminen ei ole laiska. Nuori saattaa esimerkiksi vetäytyä jostain sellaisesta, joka pelottaa häntä tai jossa nuori pelkää epäonnistuvansa. Teemaosa-alue luonteenpiirteessä pitäisi olla ennemminkin kyse temperamentista. Ikääntyessä ihminen oppii hillitsemään temperamentiaan, joka näkyy hänen luonteenpiirteessään. Teemaosa-alueen Luonteenpiirteet voisi poistaa kokonaan pois tarkistusluettelosta (liite 3). Tarkoituksena on löytää asioita, joissa nuoret ovat hyviä ja vahvoja. Toteamalla olevansa laiska ei ole vastaus varsinaisiin syihin, vaan syyllä on olemassa selittävämpi syytekijä. Muita vastaavia sanoja ovat huono ja epäonnistunut.</p>
Arvioitava henkilö itse	Seksuaalinen käyttäytyminen	1 viittaus	<p>Seksuaalisen käyttäytymisen kohdalla tulisi Venholan (2016) mielestä puhua seksuaalisesta identiteetistä. Seksuaaliseen identiteettiin liittyy muun muassa homoseksuaalisuus ja mahdollisesti sen peittelystä syntyneet ongelmat. Maanisuuteen saattaa liittyä seksuaalisia ylilyöntejä, kumppanit vaihtuvat tiuhaan ja ei välitetä itsestään. Seksuaaliset identiteettikysymykset nousevat esiin, kun työskennellään nuorten kanssa. Nuoret kokevat, että he eivät kelpaa tai että he ovat vääränlaisia. Hyväksyntää haetaan kokeiluiden kautta.</p>
Arvioitava henkilö itse	Omat yhteiskunnalliset oikeudet	3 viittausta	<p>Ojalan (2016) mukaan tarkistusluettelon osa-aluekokonaisuus nuori on tietämätön oikeuksistaan on todellisuutta. Yhtäläillä nuori voi olla haluton omiin oikeuksiinsa. Tarkistusluetteloon (liite 3) tulisi lisätä tähän osa-aluekokonaisuuteen riskitekijöiksi nuoren negatiivinen asenne viranomaisia kohtaan sekä nuoren halu jäädä yhteistyön ulkopuolelle. Nuori ei edes halua tulla yhteiskunnan tarjoamien palveluiden äärelle. Nuori kokee pelkoa ja epäuskoa palveluita kohtaan.</p>
Arvioitava henkilö itse	Vastuullisuus	4 viittausta	<p>Riskitekijäksi ehdotettiin lisättävän nuori joutuu ottamaan liikaa vastuuta elämässään</p>
Arvioitava henkilö	Oppiainevaikeudet	6 viittausta	<p>Oppimisvaikeuksien osalta Järvenpään nuorisokeskuksessa käytetään Venholan (2016) kertoman mukaan</p>

lö itse			omaa tunnustuslistaa, jossa on 22 kysymystä. Lukemiseen liittyen selvitetään lukemisen nopeutta, vieraiden sanojen lukemisen hankaluutta, luetun tekstin muistamisen vaikeutta sekä mahdollista lukemisen välttelyä. Seuraavaksi selvitetään vieraiden kieltenoppimisen vaikeutta, oikeinkirjoitusta, päässälas-kutaitoa, puheenseuraamisen vaikeutta isossa ryhmässä, kykyä lausua pitkiä sanoja. Sitten selvitetään kykyä ottaa vastaan puhelinviestejä sekä välittää niitä, keskeytysten vaikutusta toiminnan jatkamiseen, erehtymistä päivämäärien ja kellonaikojen osalta, hallitsetko kuukausien järjestyksen ja osaatko luetella kuukaudet sekä etu- että takaperin. Tämän jälkeen kysytään kykyä muistaa puhelinnumeroita, alttiutta huolimattomuusvirheille, kykyä täyttää lomakkeita, vaikeuksia muistaa ihmisten nimiä. Viimeinen kysymyspatteristo selvittää kertotaulun oppimista koulussa, käsitteiden oikea ja vasen sekoittamisen mahdollisuutta, kyky ilmaista asioita kirjallisesti sekä kartan lukutaito tai suunnistaminen uudessa paikassa.
Arvioitava henkilön asunto ja asuminen	Irtaimiston laatu	3 viittausta	Venholan (2016) mukaan riskitekijä nuoren kodista puuttuu virikkeitä on mielenkiintoinen. Ennemmin virikkeiden olemassa olo on omiaan sitomaan nuoria kotioloihin. Tällöin vetäydytään herkemmin syrjään, eikä saada tarvittavia ihmiskontakteja.

Taulukko 5: Tarkistusluettelon (liite 3) muutostarpeet teemahaastatteluiden perusteella.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön johtopäätökset. Johtopäätöksissä on summattu kirjallisuuslähteissä ja tuloksissa esitetyt argumentit muodostaen riskienhallintaprosessikonaisuuden - toimintamallin - vaihe vaiheelta, jota Nuorisokeskus voi hyödyntää toiminnassaan. Ensimmäisenä todetaan johtopäätökset päätavoitteiden osalta. Tämän jälkeen riskienhallintaprosessin alaluokat ja riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheessa hyödynnettävän tarkistusluettelon teemaosa-alueiden sekä osa-aluekokonaisuuksien johtopäätökset käydään läpi.

Nuorisokeskukseen jalkautettavassa riskienhallintaprosessissa onnistuttiin soveltamaan ISO31000-standardin mukaista riskienhallintaprosessia. Kohderyhmä syrjäytyvät nuoret asetti

riskienhallintaprosessin eri vaiheiden läpiviennille haasteita. Nämä haasteet olivat kuitenkin ratkaistavissa.

Riskienhallintaprosessin ensimmäisessä vaiheessa lähdetään liikkeelle (taulukko 1; taulukko 3) moniammatillisuudesta. Riskienhallintaprosessin moniammatillisen ryhmän kokoonpano perustuu syrjäytyvän nuoren palvelutarvekartoituksen tason mukaiseen segmentointiin. Näin ollen moniammatillisen ryhmän kokoonpano vaihtelee muutamasta tahosta aina suurempaan toimijajoukkoon. (Finnish Standards Associationia 2009b, 35; Venhola 2016; Ojala 2016; Saurama 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin ydinryhmä kootaan nuoren palvelutarpeen mukaisesti etsivänuorisotyön työntekijästä, ohjaamon palveluohjaajasta, sosiaaliohjaajasta, henkilöstä terveydenhuollon yksiköstä, työntekijöistä työpajoilta sekä erityisluokalta ja työntekijästä TE-toimistolta. Riskienhallintaprosessin ydinryhmää voidaan täydentää tarvittavilta osin muilla asiantuntijoilla, missä tahansa riskienhallintaprosessin vaiheessa. Muita asiantuntijoita ovat esimerkiksi poliisi, aikuissosiaalityön tekijöitä, TYP-tiimi, velkaneuvontayksiköt, sairaalat, kuntoutus- ja hoitolaitokset, asuntotoimistot sekä paikalliset yrittäjät ja elinkeinoelämän edustajat, sosiaalitoimi, päihde- ja mielenterveyspalveluita tarjoavat tahot sekä oppilasterveyden huollon ja koulumaailman osalta kuraattori, opinto-ohjaaja ja psykologi. (Venhola 2016; Ojala 2016; Saurama 2016.)

Moniammatillisten toimijoiden päällekkäiset työtehtävät selvitetään ja karsitaan minimiin tehokkuuden parantamiseksi. Riskienhallintaprosessin tehokkuutta parannetaan moniammatillisten tahojen keskinäisillä tapaamisilla säännöllisesti vähintään viikoittain, mielellään päivittäin, jotta tarvittava tietojenvaihto on mahdollista ja vaihdettavat tiedot ovat ajantasaisia. Järjestetyissä tapaamisissa moniammatillisten tahojen ja syrjäytyneen nuoren kesken, nuoren asioita käsitellään moniammatillisuuteen perustuvien ratkaisuiden kautta. Moniammatillisten tahojen toimintaan kuuluu myös moniammatillisen ryhmän suorituskyvyn arviointi ajanmukaisessa toimintaympäristössä. (Finnish Standards Association 2009b, 35; Venhola 2016, Ojala 2016; Saurama 2016)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessissa syrjäytyvän nuoren toimintaympäristöä (taulukko 1) lähdetään selvittämään Nuorisokeskuksessa käytössä olevalla syrjäytyvän nuoren palvelutarvekartoituksella. Palvelutarvekartoituksessa syrjäytyvä nuori määrittellään neljän tason kautta. Palvelutarvekartoituksessa hyödynnetään tarvittavilta osin käytettävissä olevia, muiden tahojen tuottamia, tietoja nuoresta, joita on saatavilla sekä nuorelta itseltään saatavia tietoja (Finnish Standards Associationin 2010, 17; Venhola 2016; Ojala 2016; Saurama 2016.) Moniammatillinen ryhmä tutustuu syrjäytyvään nuoreen käytettävissä olevien tietojen avulla. Tutustumisen tehdään ensisijaisesti oman ammatillisen substanssin näkökulmasta. Tämän jäl-

keen ammatilliset näkökulmat pyritään yhteensovittamaan toimivaksi kokonaisuudeksi. Yhteensovittamiseen sisältyy yhteisymmärrys siitä, että kuka tahon, alkuvalmisteluiden tuloksien perusteella, toimii tapaamisessa päävetäjänä ja lähtee käsittelemään syrjäytyvän nuoren asioita oman substanssinsa kautta ensimmäisessä tapaamisessa. Ryhmän muiden jäsenten tehtävänä on tukea tapaamisen päävetäjää oman substanssinsa kautta. (Finnish Standards Association 2009b, 37; Venhola 2016; Ojala 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheessa (taulukko 1; taulukko 3) asioita käsitellään objektiivisesti ja avoimesti. Peruseriaatteena on, että tunnistetuista riskeistä ei jääda kiistelemään. Käsiteltävien asioiden osalta ei tehdä minkäänlaisia rajauksia, pois lukiin tarvittavat aihealueen rajaukset. Syrjäytyvän nuoren itsensä kertomat, käsiteltävän aihealueen ulkopuolelta tulevat, yllättävät keskustelun aiheet huomioidaan yhtäläillä tapaamisissa. Tapaamisissa tarkkaillaan syrjäytyvän nuoren kyky jatkaa tapaamista. Tarvittaessa tapaaminen päätetään jouhevasti, mikäli nuoren kyky käsitellä asioita heikentyy merkittävästi. Tällöin asioiden käsittelyä jatketaan toisella kertaa. (Vuori 1998, 1; Ojala 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheessa, koskien syrjäytyvää nuorta, asioiden käsittelyn yhteydessä hyödynnetään käytettävissä olevia sekä sisäisiä että ulkoisia sidosryhmiä. Tapaamisissa mukana olevat moniammatilliset toimijat muodostavat sisäisen sidosryhmän, jonka laaja-alaista osaamista ryhmä hyödyntää. Tapaamisten yhteydessä hyödynnetään yhtäläillä ulkoisten sidosryhmien osaamista, mikäli siitä katsotaan olevan hyötyä. Yhteydenotot tehdään soveltuvalla kommunikointivälineellä. (Finnish Standards Associationin 2009b, 35; Venhola 2016; Ojala 2016.)

Riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheen tapaamiset aloitetaan keskustelemalla hyvin yleisellä tasolla helppoista ajankohtaisista asioista, jotta osapuolet tutustuvat rauhassa toisiinsa. Tapaamisen ilmapiirin rentoutuessa käydään syrjäytyvän nuoren kanssa alkuvaiheessa läpi, että miksi hänet on kutsuttu tapaamiseen. Riskienhallintaprosessin kannalta on tärkeää, että syrjäytyvälle nuorelle luodaan ymmärrys siitä, että yhteisissä tapaamisissa kaikki osapuolet hyväksyvät toisensa juuri sellaisina kuin ovat. Tapaamisilla on tarkoitus edistää syrjäytyvän nuoren asioita yhteistyössä sekä saada aikaiseksi konkreettisia parannuksia hänen elämäänsä. (Venhola 2016; Ojala 2016.)

Kun riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheen etenemisen kannalta on saavutettu sitä tukeva ilmapiiri, aloitetaan syrjäytyvään nuoreen vaikuttavien riskitekijöiden tunnistaminen hänelle suunnatuilla helpoilla kysymyksillä. Nuorelle annetaan välitön tilaisuus itse kertoa elämänsä vaikuttavista riskitekijöistä. Nuoren kertomien subjektiivisten riskitekijöiden kautta lähdetään selkeiden kysymysten avulla etenemään kohti objektiivisesti tunnistettuja riskitekijöitä samalla hyödyntäen ammatillisista lähtökodista yhteensovitettua toimintamallia. Ris-

kienhallintaprosessin tunnistamisvaiheeseen kuuluu tarkistusluettelon (liite 7) hyödyntäminen tarvittavilta osin. Tarkistusluettelosta (liite 7) hyödynnetään vasemmanpuoleista saraketta riskien tunnistamisessa. (Venhola 2016; Ojala 2016.)

Syrjäytyvän nuoren palvelutarvekartoituksen perusteella tasoilla yksi ja kaksi, riskienhallintaprosessin tapaamisissa, käsitellään syrjäytyvän nuoren vahvuuksia moniammatillisen ryhmän toimesta ja samalla yritetään saada syrjäytyvä nuori tunnistamaan omia vahvuuksia itsessään. Nuoren tunnistamien vahvuuksien kautta rakennetaan hänelle tulevaisuuden urapolkua. Moniammatillisen ryhmän jäsenten tehtävä on ammatillisen substanssinsa avulla mahdollistaa nuorelle suunnitellun urapolun toteutuminen, tekemällä urapolun toteutumista tukevia korjaavia toimenpiteitä. (Leppälän 2006, 121-123; Saurama 2016.)

Syrjäytyvän nuoren palvelutarvekartoituksen perusteella tasoilla kolme ja neljä, riskienhallintaprosessin tapaamisissa, käsitellään riskialueita moniammatillisen ryhmän toimesta ja osallistetaan syrjäytyvää nuorta käsittelemään itseään koskevia asioita. Nuorta osallistavan käsitelytelyn tavoitteena on saada nuori hahmottamaan elämässään ongelmia aiheuttavia tekijöitä, jotta tilanteen parantumisen kannalta tarvittavat käyttäytymistapojen muutokset saadaan lähtemään nuoresta itsestään. Kun nuori tunnistaa itsessään tarpeen muuttaa käyttäytymistään, asetetaan nuoren elämälle sitä mukaan uusia tavoitteita. Nuoren elämälle asetettavat uudet tavoitteet ovat aina nuoren itsensä hyväksymiä. Uusien tavoitteiden suuruuden tulee perustua nuoren lähtötilanteeseen. Asetettavien tavoitteiden tulee olla realistisia ja syrjäytyvän nuoren tavoitettavissa. Tapaamisten aikana nuorta motivoidaan jatkamaan nuorelle yhdessä asetettuja tavoitteita kohti. Nuorta muistutetaan hänen aktiivisen toiminnan mahdollistavan tavoitteiden saavuttamisen. Yhtälailla nuoren passiivisen toiminnan kerrotaan estävän asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. Toisin sanoen nuori on olennainen osa onnistumista. (Ojala 2016; Saurama 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin tunnistamisvaiheessa on ensisijaisena tarkoituksena vain tunnistaa riskejä. Yksittäistä tunnistettua riskiä voidaan kuitenkin lähteä suoraan käsittelemään riskienhallintaprosessin seuraavilla vaiheiden, jos sen todetaan olevan kokonaisuuden kannalta niin tarkoituksenmukaista. Muutoin riskiperusteisessa käsittelymallissa pelkästään tunnistetaan riskejä. Moniammatillisen ryhmän on varauduttava palaamaan takaisin tunnistamisvaiheeseen, mikäli toimintatavaksi on valittu yksittäisen riskitekijän perusteellisempi arviointi yhdellä kertaa. (Finnish Standards Association 2009b, 41; Ojala 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin seuraavana vaiheena riskien tunnistamisen jälkeen analysoida (taulukko 1; taulukko 3) seuraavaksi riskeihin liittyviä syitä ja seurauksia. Eryistä painoarvoa annetaan syiden analysoimiseen. Seurausten osalta hyödynnetään tarkistusluettelon (liite 7) oikeanpuoleista riskitekijäluetteloa ja tarvittaessa voidaan siihen suorittaa tarvit-

tavia riskitekijätäydennyksiä. (Finnish Standards Association 2010, 19; Venhola 2016; Ojala 2016.)

Riskienhallintaprosessin riskien merkityksenarviointiin (taulukko 1) kuuluu käsiteltyjen riskien priorisointia, jotta löydetään riskien joukosta merkittävimmän riskit. Tunnistetut riskien jaetaan ensin palvelutarvekartoituksen tasojen mukaisiin ryhmiin. Syrjäytyvän nuoren palvelutarvekartoituksen taso määrittelee sen, että mikä palvelutarvekartoituksen tason riskiryhmä priorisoidaan kaikkein tärkeimmäksi. Tämän jälkeen kyseisen palvelutarvekartoituksen tason riskejä verrataan syrjäytyvälle nuorelle asetettuihin tavoitteisiin. Asetettuja tavoitteita vakavimmin uhkaavat riskit edelleen priorisoidaan kaikkein tärkeimmiksi, ja joille on syytä kohdistaa ensimmäisenä korjaavia toimenpiteitä. (Finnish Standards Associationin 2010, 19; Saurama 2016.) Tässä opinnäytetyössä ei voitu riskienhallintaprosessissa soveltaa riskien merkityksen arviointiin todennäköisyyksien ja seurausten ristiintaulukointimenetelmää haastatteluiden perusteella (taulukko 2).

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin toimenpidevaiheessa (taulukko 1; taulukko 3) aloitetaan hallintatoimenpiteiden suorittaminen kaikkein tärkeimmiksi priorisoiduille riskeille. Riskeille suoritettavilla toimenpiteillä pyritään riskin poistamiseen, välttämiseen, pienentämiseen tai siirtämiseen. Palvelutarvekartoituksen tasojen 2, 3, ja 4 mukaisille riskeille tehdään suunnitellun toimenpiteen jälkeen arviointi jäljelle jääneen riskin sekä tehdyn toimenpiteen riittävyydelle osalta. Mikäli todetaan riskienhallintatoimenpiteiden olevan riittämättömiä, kohdistetaan jäljelle jääneeseen riskiin uusia riskienhallintatoimenpiteitä. Tämän jälkeen arvioidaan uudelleen jäljelle jäänyttä riskitasoa hyväksyttävyyden osalta. (Vuori 1998, 2; Valtiovarainministeriö 2009; Saurama 2016.)

Riskienhallintaprosessin toimenpiteitä voidaan toteuttaa oman henkilökunnan että ulkopuoleisten yhteistyökumppanien toimesta. Jokaiselle riskienhallintatoimenpiteelle määritellään vastuuhenkilö moniammatillisesta ryhmästä. Tämän lisäksi toimenpiteet on aikataulutettava. (Vuori 1998, 2; Saurama 2016.)

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin seurantavaiheessa (taulukko 1; taulukko 3) varmistetaan proaktiivisesti, että tehdyillä korjaavilla toimenpiteillä on suunnitellun mukaisia pysyviä vaikutuksia syrjäytyvän nuoren elämässä. Samalla seurataan, että syrjäytyvän nuoren toimintaympäristö on aiemmin määritellyn mukainen. Mikäli toimintaympäristössä on tapahtunut kokonaisuuden kannalta merkittäviä muutoksia, suoritetaan tältä osin uudelleen riskienhallintaprosessin mukaisia toimia aloittaen riskienhallintaprosessin toimintaympäristövaiheesta. (Finnish Standards Association 2009b, 47; Ojala 2016; Saurama 2016.)

Riskienhallintaprosessin seurantavaiheen seuranta suoritetaan palvelutarvekartoituksen tasojen kolme ja neljä osalta proaktiivisesti, jotta toimintaympäristön muutostilanteissa pystytään reagoimaan riittävän ajoissa turhien kustannusten välttämiseksi. Seurannassa hyödynnetään myös toisen käden tietoa, jota on saatavilla. Käytettävissä olevaan tietoon perustuen suoritetaan kokonaisarviointi siitä, että onko syrjäytyvän nuoren osalta tarvetta aloittaa riskienhallintaprosessin mukaisia toimenpiteitä jostain riskienhallintaprosessin vaiheesta. Proaktiivisia yhteydenottoja tehdään palvelutarvekartoituksen tasojen kolme ja neljä nuorille kokonaisuuden kannalta perustellun tiheystarpeen mukaisesti. Palvelutarvekartoituksen tasojen yksi ja kaksi osalta tehdään yhteydenpitotyötä proaktiivisesti. Yhteydenpidon tiheystarve on kuuden ja kahdentoista kuukauden kuluttua asiakkuuden päättymisestä. Yhteydenpito tehdään nuoreen millä tahansa vuorovaikutteisuuden mahdollistavalla kommunikointivälineellä. (Ojala 2016; Saurama 2016.)

Tarkistusluettelo (liite 7) on käyttökelpoinen, todellisuuden mukainen ja kattava luettelo, osa-aluekokonaisuuksista ja riskitekijöistä, joita syrjäytyvät nuoret kohtaavat. Tarkistusluettelo (liite 7) voidaan täydentää teema-alueiden, teemaosa-alueiden, osa-aluekokonaisuuksien tai riskitekijöiden osalta, mikäli sen katsotaan olevan tarpeellista. Tarkistusluettelo (liite 7) sisältää lähtökohtaisesti kaikki merkittävimmät syrjäytyvän nuoren elämässä esiintyvät riskitekijät muutettuina osa-aluekokonaisuuksiksi. Muutamia lisäyksiä ja muutoksia tarkistusluetteloon (liite 3) on tarpeellista tehdä ja näitä lisäyksiä käsitellään tekstissä myöhemmin. (Venhola 2016; Ojala 2016; Saurama 2016).

Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessiin tarkoitetun tarkistusluettelon (liite 7) riittävästä kattavuudesta kertoo se, että tarkistusluettelon (liite 7) osa-aluekokonaisuuksien ja riskitekijöiden joukossa on sellaisia osa-aluekokonaisuuksia ja riskitekijöitä, joiden johdosta Nuorisokeskukseen saapuvalla nuorelle ei voida enää tehdä mitään kyseessä olevien osa-aluekokonaisuuksien ja riskitekijöiden osalta. Vaikka haastatteluissa esitettiin tällaisten osa-aluekokonaisuuksien ja riskitekijöiden poistamista lopullisesta tarkistusluettelosta (liite 7), tullaan ne kuitenkin jättämään lopulliseen versioon. (Saurama 2016.) Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessiin tarkistusluettelo, jossa on riittävän kattavasti tunnistettu syrjäytyvän nuoren elämään vaikuttavia riskitekijöitä.

Tarkistusluettelo (liite 3) nähtiin myös liian ongelmakeskeisenä. Ongelmakeskeisyyden sijasta pitäisi enemmänkin painottaa syrjäytyvän nuoren vahvuuksia. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli laatia tarkistusluettelo riskienhallintaprosessin riskien tunnistamisvaiheeseen. Näin ollen vahvuuksista koostuvan tarkistusluettelon tekeminen on alunperinkin rajautunut pois tästä opinnäytetyöstä. (Ojala 2016; Saurama 2016.)

Tarkistusluettelon (liite 7) teemaosa-alueet kuvaavat hyvin käytäntöä ja ovat näin ollen totuuden mukaisia. Tarkistusluettelon (liite 7) osa-aluekokonaisuudet vastaavat myös käytäntöä. Näin ollen tarkistusluettelo (liite 7) tukee riskienhallintaprosessin tunnistamisvaihetta (Finnish Standards Association 2010, 55; Venhola 2016; Ojala 2016).

Tarkistusluettelo (liite 7) sisältää arkaluonteista tietoa syrjäytyvän nuoren osalta, joten tarkistusluettelo (liite 7) ei näytetä nuorelle tapaamisissa. Nuori ei myöskään saa itse alkaa poimimaan luettelosta häntä koskettavia riskitekijöitä. Tarkistusluettelo (liite 7) on tarkoitettu moniammatillisen ryhmän asiantuntijoiden käyttöön tapaamisissa ja tarvittaessa uuden työntekijän perehdytyksessä riskienhallintaprosessiin. Tarkistusluettelo (liite 7) tukee myös asiantuntijoiden työskentelyä. Tapaamisissa tarkistusluettelon (liite 7) vasenta saraketta käytetään ohjaamaan keskustelua. (Venholan 2016; Ojala 2016.)

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alueesta arvioitava henkilö itse (taulukko 4), puuttuu vasemmanpuoleisesta sarakkeesta osa-aluekokonaisuus nuori on kulttuurinsa vanki. Riskitekijöiksi tälle osa-aluekokonaisuudelle lisättiin oikeanpuoleiseen sarakkeeseen ehdotetun mukaisesti kulttuuri rajoittaa nuorta, kulttuuri asettaa nuorelle vahvoja normeja ja yhteiskunta vierastaa nuoren kulttuuriin liittyviä tekijöitä. (Saurama 2016.)

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitava henkilö itse (taulukko 4), osa-aluekokonaisuus luonteenpiirre (taulukko 5) ei sovi kokonaisuuteen, koska siltä puuttuu riskiperusteisuus. Kyseisen sarakkeen riskitekijät kuvaavat nuoren asennetta, joka johtuu toimintaan motivoivan tekijän puuttumista. Näin ollen ehdotettiin, että teeman arvioitava henkilö itse, osa-aluekokonaisuus luonteenpiirre poistetaan tarkistusluettelosta (liite 3). Kyseinen osa-aluekokonaisuus luonteenpiirre poistettiin lopullisesta versiosta. (Venhola 2016.)

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitava henkilö itse (taulukko 4), osa-aluekokonaisuus seksuaalinen käyttäytyminen (taulukko 5) ehdotettiin nimettävän uudelleen. Osa-aluekokonaisuuden uudeksi nimeksi ehdotettiin seksuaalinen identiteetti. Osa-aluekokonaisuuden oikeanpuoleiseen riskitekijä-sarakkeeseen ehdotettiin lisättävän riskitekijöiksi vaikeus käsitellä homoseksuaalisuutta, seksuaaliset ylilyönnit, seksi kumppanien tiuha vaihtuminen ja välinpitämättömyys itsestä seksuaalisessa kontekstissa. (Venhola 2016.) Lopulliseen tarkistusluetteluun (liite 7) tehtiin edellä mainitut muutokset ja lisäykset.

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitava henkilö itse (taulukko 5), osa-aluekokonaisuus omat yhteiskunnalliset oikeudet (taulukko 5) ehdotettiin tehtävän lisäyksiä riskitekijöiden osalta. Riskitekijöiksi ehdotettiin lisättävän nuori suhtautuu negatiivisesti yhteiskunnan viranomaisiin ja nuori haluaa jäädä yhteiskunnallisten oikeuksiensa ulkopuolelle.

(Ojala 2016.) Lopulliseen tarkistusluetteloon (liite 7) tehtiin edellä mainitut lisäykset ehdotuksen mukaisesti.

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitava henkilö itse (taulukko 5), osa-aluekokonaisuus vastuullisuus (taulukko 5) ehdotettiin tehtävän lisäys riskitekijän osalta. Riskitekijäksi ehdotettiin lisättävän nuori joutuu ottamaan liikaa vastuuta elämässään. (Venhola 2016.) Lopulliseen tarkistusluetteloon (liite 7) tehtiin edellä mainittu lisäys.

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitava henkilö itse (taulukko 5), osa-aluekokonaisuus oppiaine vaikeudet (taulukko 5) riskitekijä nuorella on oppimisvaikeuksia ehdotetaan muutettavaksi omaksi osa-aluekokonaisuudeksi oppimisvaikeudet, koska siihen liittyy monia riskitekijöitä. Tähän uuteen osa-aluekokonaisuuteen kerrotaan liittyvän riskitekijöinä lukemisen nopeutta, vieraiden sanojen lukemisen hankaluutta, luetun tekstin muistamisen vaikeutta, lukemisen välttelyä, vieraiden kieltenoppimisen vaikeutta, oikeinkirjoitusta, päässälaskutaitoa, puheenseuraamisen vaikeutta isossa ryhmässä, kykyä lausua pitkiä sanoja, kykyä ottaa vastaan puhelinviestejä sekä välittää niitä, keskeytysten vaikutusta toiminnan jatkamiseen, erehtymistä päivämäärien ja kellonaikojen osalta, hallitsetko kuukausien järjestyksen, osaatko luetella kuukaudet sekä etu- että takaperin, kykyä muistaa puhelinnumeroita, alttiutta huolimattomuusvirheille, kykyä täyttää lomakkeita, vaikeuksia muistaa ihmisten nimiä, kertotaulun oppimista koulussa, käsitteiden oikea ja vasen sekoittamisen mahdollisuutta, kyky ilmaista asioita kirjallisesti sekä kartan lukutaito tai suunnistaminen uudessa paikassa. Edellä olevan riskitekijäluettelon perusteella lisätään uusi osa-alue oppimisvaikeudet. Uuteen osa-alueeseen lisätään riskitekijöiksi lukemisnopeus, vieraiden sanojen lukemisen vaikeus, luetun tekstin muistamisen vaikeus, lukemisen välttely, vieraiden kieltenoppimisen vaikeus, oikeinkirjoitustaito, päässälaskutaito, puheenseuraamisen vaikeus isossa ryhmässä, kyvyttömyys lausua pitkiä sanoja, kertotaulun oppimisen vaikeus koulussa ja kyvyttömyys ilmaista asioita kirjallisesti. (Venhola 2016.) Lopulliseen tarkistusluetteloon (liite 7) tehtiin edellä mainitut muutokset ja lisäykset.

Tarkistusluettelon (liite 3) teemaosa-alue arvioitavan henkilön asunto ja asuminen (taulukko 5), osa-aluekokonaisuus irtaimiston laatu (taulukko 5) ehdotetaan lisättävän riskitekijä. Lisättäväksi riskitekijäksi ehdotetaan virikkeiden paljous kotona. (Venhola 2016.) Lopulliseen tarkistusluetteloon (liite 7) tehtiin edellä mainittu lisäys.

7.1 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämän opinnäytetyön teon yhteydessä nousi esille jatkotutkimusehdotuksia. Jatkotutkimusehdotukset ovat vain mahdollisia ajatuksen tasolla olevia ehdotuksia. Niitä ei ole sen enempää tarkoitus tässä vaiheessa jalostaa varsinaisiksi opinnäytetyöaiheiksi.

Riskienhallintaprosessin riskien tunnistamisvaiheeseen ehdotetaan jatkotutkimukseksi tämän opinnäytetyön lopullisen tarkistusluettelon (liite 7) osa-aluekokonaisuuksien ja riskitekijöiden osalta sellaista tutkimustyötä, jossa tutkimuksen kautta tunnistetaan tarkistusluettelon (liite 7) osa-aluekokonaisuuksia ja riskitekijöitä, joille ei enää Nuorisokeskuksessa tehdä riskienhallintaprosessin toimenpidevaiheessa hallintatoimenpiteitä. Tämän jälkeen näiden osa-aluekokonaisuuksien ja riskitekijöiden osalta etsitään nuoren elämässä ollutta hetkeä, missä näille osa-aluekokonaisuuksille ja riskitekijöille olisi voitu tehdä vaikutuksia aikaansaavia hallintatoimenpiteitä. Seuraavissa alaluvuissa esitellään tämän jatkotutkimukseen liittyviä perusteluita haastatteluihin perustuen.

7.1.1 Oikea-aikainen puuttuminen syrjäytymiseen

Sauraman (2016) mukaan tarkistusluettelon (liite 7) teemaosa-alueen arvioitava henkilö itse (taulukko 4) ja tämän osa-aluekokonaisuuden koulussa tukitarpeet ja riskitekijä nuorella on tarvetta oppilashuollolle. Mitä jos oppilashuolto ei toimikkaan odotetunlaisesti? Lakisääteisesti oppilashuolto järjestetään, mutta se on kuitenkin tehotonta. Tehoton oppilashuolto näytetään muun muassa Nuorisokeskuksen nuorissa. Käytännön esimerkki tehottomuudesta on esimerkiksi se, että nuori on ollut neljä kuukautta poissa koulusta ja tänä aikana hänelle on yritetty soittaa puhelimella muutamia kertoja. Mutta koska nuori ei ole vastannut soittoihin, on hänet lopulta ikään kuin unohdettu kotiin, eikä hänen kouluun saamiseksi ole tehty sen enempää. Oppilashuoltopalveluun sisältyy muun muassa koulupsykologiapalveluita, kuraattoripalveluita, terveydenhuollon palveluita ja niin edelleen.

Koulukiusaaminen on Sauraman (2016) mielestä yksi tekijä, joka sisältyy lähes jokaisen Nuorisokeskuksen nuorten elämään itsensä kertomana. Koulukiusaamistapausten osalta on olemassa koulumaailman tunnustamia KIVA-kouluhankkeita, joilla kerrotaan ratkaistavan kiusaamislanteita. Nuorisokeskuksen nuorten kertomuksien mukaan näin ei kuitenkaan ole, vaan kiusaaminen jatkuu kouluissa hankkeista huolimatta.

Mikäli oppilaalla on oppimisvaikeuksia, niin ratkaisu oppilaan ongelmiin Sauraman (2016) mielestä ei ole päästää häntä peruskoulusta pois armo viisi -arvosanoilla, koska tällöin tiedetään, että oppilaan toisen asteen opinnot tulevat varmasti keskeytymään. Järvenpäässä on olemassa toisen asteen opintolinja, jossa on kaksi kolmesta opiskelijasta keskeyttää opinnot. Oppimisvaikeuksia tulisikin tunnistaa jo peruskouluvaiheessa. On myös tapauksia, joissa oppimisvaikeudet on tunnistettu, mutta näiden korjaamiseksi ei ole tehty mitään perusasteella.

Saurama (2016) kiteyttää edellä kerrotut esimerkit yhteen, eli yhteiskunnassa on valtava määrä tarjolla erilaisia palveluita alkaen neuvolan, varhaiskasvatuksen, perusasteen ja toisen asteen osalta. Vaikka nuoren polku kulkee kaikkien näiden palveluiden läpi, useiden viran-

omaisten silmien editse, niin siitä huolimatta osa nuorista päätyy lopulta Nuorisokeskuksen asiakkaiksi edelleen täynnä ongelmia ja haasteita kuuluen pahimmillaan palvelutarvekartoituksen haastavimpaan neljänteen tasoon.

7.1.2 Verkostoanalyysin hyödyntäminen syrjäytymisessä

Haastattelussaan Venhola (2016) kuvailee erittäin hyvin hänen käyttämää tekniikkaa riskien tunnistamisen osalta. Venholan (2016) mukaan tunnistettujen subjektiivisten riskien jälkeen, lähes poikkeuksetta, aletaan hahmottamaan nuorta hänen henkilöverkon kautta. Verkostoon piirretään, johdattelevien kysymysten kautta, ihmisiä, jotka jollain tavalla liittyvät nuoren elämään. Nuori itse on luonnollisesti sijoitettuna keskelle verkostoa. Ihmisverkoston piirtämisen avulla konkretisoidaan nuorelle hänen elämäänsä liittyvät ihmiset. Ihmisverkostopiirroksen avulla on nuoren huomattu hahmottavan elämänsä kokonaisuutta paremmin. Ihmiset koostuvat sekä tavallisista ihmisistä että yhtäläillä muun muassa viranomaistahoista. Näihin ihmisiin liittyviä tarinoita ja tapahtumia pystytään täten kertomaan erilaisilla symboleilla ja yhtäläillä ihmisten välistä vuorovaikutusta kuvataan symboleilla. Nuoren asioiden läpikäynnin aikana keskitytään erityisesti keskeytyneisiin asioihin tai vaille jäämiseen. Ihmisverkostopiirros paljastaa myös nuoren kavereiden määrän ja vaikutuksen tämän elämään.

Nuoren ongelmien selvittäminen ei Venholan (2016) näkemyksen mukaan ole ongelmakeskeistä, vaan verkostossa tapahtuvia asioiden seurausten läpikäyntiä. Venhola (2016) näkee kuitenkin läpikäytävien seurausten ja liitteenä olevan tarkistusluettelon (liite 3) riskien olevan yhdenmukaisia, mutta käytännössä niitä ei käsitellä tarkistusluettelon (liite 3) mukaisessa siiloutuneessa jaottelussa. Pikku hiljaa saadaan näin muodostettua nuoren elämänhistoriaa ihmisten kautta. Tällainen riskien tunnistamistekniikka vaikutti haastattelutilanteessa erittäin toimivalta ja mielenkiintoiselta. Tekniikka perustuu verkostoanalyysiin ja tältä osin voisi seuraavana opinnäytetyöaihe olla syrjäytyvien nuorten riskien tunnistaminen verkostoanalyysiä hyödyntäen. Tämän opinnäytetyön lopullinen tarkistusluettelo (liite 7) voisi toimia esimerkiksi kehitetyssä verkostoanalyysimenetelmässä johdattelevien kysymysten alustana.

7.2 Tutkimuksen reliabelius ja validius

Reliabeliuksella tarkoitetaan sitä, että tehty työ on uudelleen mitattavissa ja tällöin uusitusta suorituksesta saadaan ei-sattumanvaraisia tuloksia. Reliabelius voidaan todeta esimerkiksi niin, että kaksi tutkimustyön arvioijaa päätyvät tutkimuksen toistettavuuden osalta samaan tulokseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 216.)

Validiuksella tarkoitetaan sitä, että tutkimustyössä on onnistuttu tutkimaan juuri sitä, mitä on ollut tarkoituskin tutkia. Tutkimukseen käytettävät menetelmät eivät aina välttämättä

vastaa sitä, mitä tutkija on niiden olettanut vastaavan. Esimerkiksi haastattelutilanteissa tutkija voi ymmärtää kysyttäessä haastateltavan vastauksen eri tavalla kuin haastateltava on tarkoittanut. Mikäli tällainen virheellinen tulkinta edelleen päätty tutkimustyössä aineistoon, ei tutkimustyötä voida enää pitää totena ja pätevänä. (Hirsjärvi ym. 1997, 216-217.)

Laadullisessa tutkimuksessa ydinasioita ovat henkilöt, paikat ja tapahtumat. Validius tarkoittaa tällöin sitä, että kuvaus ja siihen linkittyvät selitykset ja tulkinnat ovat yhteensopivia. Tällöin kysymys on siitä, että sopiiko tutkijan kertoma selitys kuvaukseen, toisin sanoen onko selitys luotettava. Luotettavuutta parannetaan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkassa selostuksessa on käyty läpi tutkimuksen kaikki vaiheet. Aineiston tuottamisen olosuhteet kerrotaan selvästi ja totuudenmukaisesti. Haastatteluihin sisältyy selostus olosuhteista ja paikoista, joissa haastattelut on suoritettu, haastatteluun käytetty aika, häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelusta ja tutkijan oma näkemys haastattelutilanteesta. Lukijalle kerrotaan tehtyjen luokitteluiden alkujuuret ja perusteet. Tutkijan tekemät tulkinnat perustellaan. Suoran haastatteluotteet ovat oivia menetelmiä tähän tarkoitukseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 217-218.)

Tässä opinnäytetyössä jalkautettiin ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi Nuorisokeskukseen huomioiden kohderyhmänä syrjäytyvät nuoret. Kohderyhmänä syrjäytyvä nuori asetti riskienhallintaprosessin eri vaiheiden läpiviennille haasteita. Nämä haasteet olivat kuitenkin ratkaistavissa. Seuraavaksi on käydään läpi opinnäytetyön tutkimusprosessi.

Tämä opinnäytetyön sai alkunsa, kun Nuorisokeskuksen päällikkö sai tietää minun päässeen opiskelemaan Turvallisuusjohtamisen YAMK -opintoja. Vuoden 2014 lopulla Järvenpään Kehäkarhujen kamppailulajisalin toiminnanjohtajan toimistossa suunniteltiin ensimmäisiä ajatuksia opinnäytetyöni aiheeksi. Tuolloin kävi selväksi, että Nuorisokeskus kaipasi riskienhallintaprosessia toimintaansa. Samalla ideoitiin riskienhallintaprosessin riskien tunnistamisvaiheeseen tarkistusluetteloa nopeuttamaan riskien tunnistusvaihetta.

Tämän jälkeen tavattiin vielä muutaman kerran aloitettua opintoni tammikuussa 2015, jolloin esittelin ajatukseni ISO31000-standardin mukaisen riskienhallintaprosessin jalkauttamisesta Järvenpään Nuorisokeskukseen, jossa huomioidaan syrjäytyvät nuoret. Näiden näkemysten saattamana laitettiin opinnäytetyön tekeminen käyntiin.

Syksyllä 2015 pidin alustavan opinnäytetyöseminaarini aiheesta. Samalla kertaa minulle osoitettiin ohjaavaksi opettajaksi yliopettaja Jarmo Heinonen. Heinosen kanssa on oltu yhteydessä sopivin väliajoin, kun jotain sopivassa laajuudessa oli saatu valmiiksi. Yhteydenpidon taa-juus tihentyi opinnäytetyöni edistymisen mukaisesti.

Opinnäytetyöni suunnitelman tein yliopettaja Jukka Ojasalon luennolla antamien ohjeiden mukaisesti. Ojasalon ohjeiden lisäksi mukailin Hirsjärven ym. (1997) Tutki ja kirjoita -teosta. Suunnitelma toimi hyvänä pohjana, kun siirryttiin varsinaiseen opinnäytetyön kirjoituspohjaan, koska opinnäytetyösuunnitelmassa oli pitkälti mietitty johdannon sisältö.

Varsinaisen opinnäytetyöni aloitin käsitteiden avaamisella. Käsitteiden avaamiseen käytettiin kansainvälisesti tunnustettuja standardeja. Tältä osin tutkimustyö on täysin toistettavissa. Standardien lisäksi joitain käsitteitä täydennettiin muilla aineistoilla.

Erityisesti syrjäytynyt nuori -lukuun haluttiin panostaa laaja-alaiseen syrjäytyneen nuoren määrittelyn osalta, koska yhtä selkeää määritelmää ei ole. Usean eri tulokulman kautta pystyttiin kertomaan lukijalle syrjäytyvän nuoren käsite. Syrjäytyvä nuori -luvun ensimmäinen alaluku käsitteli syrjäytyntä nuorta yleisesti ja jälkimmäinen alaluku keskittyi kohderyhmään liittyvien riskitekijöiden löytämiseen. Löytyneistä riskitekijöistä koottiin opinnäytetyöni erilliseen liitteeseen (liite 2) kirjallisesta aineistosta löytyneet riskitekijät syrjäytyvän nuoren osalta. Tältä osin opinnäytetyöni on toistettavissa.

Toinen merkittävä käsite on riskienhallintaprosessikokonaisuus. Riskienhallintaprosessikokonaisuus käsitteenä pohjautui useaan alakäsitteeseen. Merkittävin niistä oli kansainvälisesti tunnustettu ISO31000-standardi. Kyseinen standardi on sisällöllisesti laaja ja tässä opinnäytetyössä siitä tarvittiin vain riskienhallintaprosessi kaikkine vaiheineen (taulukko 1). ISO31000-standardin mukainen riskienhallintaprosessi kirjoitettiin auki ja tämän lisäksi sovellettiin prosessin eri vaiheissa aivorihi- ja potentiaalisten ongelmien analyysi -menetelmiä sekä ISO31010-standardin mukaista tarkistusluetteloa. Tältä osin opinnäytetyöni on täysin toistettavissa.

Alun perin opinnäytetyöni tutkimusmenetelmäksi valitsin toimintatutkimuksen, mutta opinnäytetyöni ohjaavan opettajan kanssa katsottiin teemahaastattelun soveltuvan paremmin tutkimusmenetelmäksi. Teemahaastattelun toteutus perustui Hirsjärven ym. (1997) Tutki ja kirjoita- sekä Hirsjärven ja Hurmeen (2011) Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö -teoksiin.

Tutkimuksen ensimmäisellä kierroksella oli tarkoitus saada hahmotettu tutkimusongelma kirjallisen aineiston avulla. Toisella kierroksella jalkautettiin teemahaastatteluiden avulla kirjallisen aineiston perusteella muodostettu viitekehys Järvenpään Nuorisokeskukseen. Tässä vaiheessa kirjoitettiin teemahaastatteluiden runko (liite 4). Ennen kuin toinen kierros voitiin aloittaa, tuli vielä kirjallisen aineiston riskitekijälista (liite 2) koodata käytettävämpään muotoon, jossa samanlaisista riskitekijöistä muodostettiin osa-aluekokonaisuuksia. Nämä taas yhdisteltiin yhteneväisten teemaosa-alueiden (taulukko 4) alle. Teemaosa-alueita muodostui

lopulta viisi kappaletta. Tämän vaiheen lopputuotos löytyy erillisestä liitteestä (liite 3). Tämän vaiheeseen asti on opinnäytetyöni toistettavissa.

Seuraavaksi oli vuorossa teemahaastatteluiden tekeminen. Ennakkoon oli Nuorisokeskuksen päällikön kanssa kartoitettu ja sovittu, että kuinka monta haastattelua ja keiden kanssa tul-taisiin tekemään. Haastatteluiden määrän osalta päädyttiin kolmeen, koska katsottiin, että nämä kolme haastateltavaa henkilöä työskentelevät syrjäytyvien nuorten asioiden parissa ko-konaisprosessin ensi vaiheissa. Nuorisokeskuksen muut työntekijät asettuvat kokonaisprosessin osalta sellaiseen vaiheeseen, että varsinaiset riskienhallinnalliset työt on jo tehty ja heidän tehtävänä on lähtökohtaisesti keskittyä Nuorisokeskuksen ydintoimintaan. Riskienhallinnallisia toimenpiteitä joudutaan edelleen tekemään, muuta ei enää samassa laajuudessa ja syvyydes-sä kuin alussa. Teemahaastattelut pidettiin sovittuina ajankohtina. Kaikki kolme teemahaas-tattelua nauhoitettiin sanelimella, mutta kaiken varalta haastatteluiden yhteydessä tehtiin myös muistiinpanoja paperille. Haastatteluista teki mielenkiintoisen se, että haastateltavat eivät käsittele syrjäytyvien nuorten asioita riskiperusteisesti, vaan lähtökohtana on syrjäyty-vän nuoren vahvuuksien kautta lähteä rakentamaan tulevaisuutta. Haastatteluiden lopputu-loksiin tällä ei kuitenkaan ollut merkitystä. Tämän vaiheeseen asti opinnäytetyöni on teema-haastatteluiden rakentamisen sekä teemahaastatteluiden purkamisen osalta toistettavissa. Teemahaastatteluiden tekeminen toteutettiin ennalta suunnitellun teemahaastattelurungon mukaisesti, mutta haastattelijan aktiivinen osallistuminen haastatteluun vaikutti väkisin tee-mahaastatteluissa käytäviin keskusteluun. Tältä osin teemahaastattelun tuloksissa näkyy tut-kijan subjektiivisuus.

Haastatteluiden jälkeen haastattelut litteroitiin sanelimelta. Haastatteluiden purkamisen yh-teydessä litterointi suoritettiin suoraan riskienhallintaprosessin (taulukko 3) mukaisiin ala-luokkiin ja tarkistusluettelon osalta muodostuneisiin viiteen teemaosa-alueeseen (taulukko 4). Haastatteluiden varsinainen jaottelu suoritettiin excel-ohjelmalla, jotta niiden jatkokyöstä-minen oli helpompaa. Tämän jälkeen aloitettiin kirjoittamaan opinnäytetyön tuloksia. Tulok-set kirjoitettiin edellä mainittujen riskienhallintaprosessin (taulukko 3) alaluokkien ja tarkis-tusluettelon teemaosa-alueiden (taulukko 4) mukaisiin alalukuihin. Tältä osin opinnäytetyöni on toistettavissa.

Viimeisessä vaiheessa yhdistettiin riskienhallintaprosessikokonaisuuden osalta teorian tiedot ja haastatteluiden tuloksiin aiemmin kerrotun mukaisesti. Näin päästiin luomaan pohjaa sille, miten kirjallinen aineisto näkee riskienhallintaprosessikokonaisuuden ja miten käytännön toi-minta asettaa muokkaustarpeita sille. Aiemmin kerrotun riskienhallintaprosessin jaottelu (taulukko 3) mahdollisesti eroavaisuuksien ja yhteneväisyyksien näkemisen jokaisessa vaiheessa. Tältä osin opinnäytetyöni pitäisi olla toistettavissa, mutta kun tutkijan subjektiivisuus vahvis-tuu tutkimuksen loppupuolella, alkaa toistettavuuteen tulemaan orastavia variaatioita.

Lopulta muodostettiin opinnäytetyön johtopäätökset. Johtopäätöksissä todettiin lopullinen toteutusmalli kokonaisuudelle, jolla voitiin jatkaa eteenpäin. Riskienhallintaprosessin jokainen vaihe (taulukko 1; taulukko 3) onnistuttiin muokkaamaan Nuorisokeskuksen näköiseksi. Tarkistusluetteloon sisällytettiin kattavasti Nuorisokeskuksen riskienhallintaprosessin riskien tunnistamisvaiheessa tarvittavat tukitoiminnot riskeihin liittyvien osa-aluekokonaisuuksien (taulukko 4) avulla. Opinnäytetyöni pitäisi olla toistettavissa, mutta kun tutkijan subjektiivisuus lisääntyy, alkaa toistettavuuteen tulemaan orastavia vaihtoehtoja.

Johtopäätösten lisäksi arvioitiin opinnäytetyön reliabiliudesta ja validiudesta. Reliabiliuksen osalta todetaan, että opinnäytetyö on uudelleen toistettavissa. Teemahaastatteluiden osalta saattaisi tulokset olla erilaiset, koska haastattelut ovat tilanne-, aika- ja paikkasidonnaisia. Tämä opinnäytetyö on jo muuttanut haastateltavien käsitystä riskienhallintaprosessista. Näin ollen uudelleen suoritettavien haastatteluiden osalta haastateltavilla olisi enemmän tietoa käytettävissä kuin nyt oli. Toistamalla tutkimushaastattelut voisi päästä mahdollisesti syvällisempään tietoon käsiksi kuin nyt päästiin.

Validiuksen osalta todettakoon, että opinnäytetyössä perehdyttiin riskienhallintaprosessiin kokonaisuutena, sen vaiheisiin ja se jalkautettiin Nuorisokeskukseen. Tässä onnistuttiin saavuttamaan tavoite. Kirjallisen aineiston avulla päästiin erittäin pitkälle riskienhallintaprosessin tarkistusluettelon osalta. Kirjallinen riskitekijäaineisto pystyttiin koodaamaan riskien osalta osa-aluekokonaisuuksiin (taulukko 4) ja näistä muodostamaan teemaosa-alueita. Näiden avulla oli helppo lähteä teemahaastatteluihin. Teemahaastatteluilla onnistuttiin selvittämään riskienhallintaprosessin vaiheissa (taulukko 3) huomioitavat erityisyyden, kun kohderyhmänä oli syrjäytyvät nuoret. Tarkistusluettelon osalta koen saavuttaneeni riittävän saturaatiopisteen, koska ainoastaan yksi riskien osa-aluekokonaisuus tunnistettiin tarkistusluettelo teemahaastatteluissa. Kaikki haastateltavat totesivat haastatteluissa tarkistusluettelon olevan erittäin kattava. Näin ollen Nuorisokeskuksen on hyvä lähteä tulevaisuudessa tunnistamaan syrjäytyvien nuorten osalta riskejä, kun tarkistusluettelo koettiin näin kattavaksi ja riskienhallintaprosessia tukevaksi.

Kokonaisuuden kannalta koen opinnäytetyöni täyttäneen itselleni asettamat tavoitteet. Tämän työn jälkeen itselleni on jäänyt kirkas kuvan ISO31000-standardin riskienhallintaprosessista ja siihen liittyvistä vaiheista. Myös ISO31010-standardin tarkistusluettelon mekaniikka on selkeäni mielessä ja jatkossa samalla periaatteella pystyn muodostamaan tarkistusluettelo kohteesta riippumatta. Tutkimusmenetelmänä teemahaastattelu antoi uusia työkaluja ja tiedontyöstämistapoja, joita hyödyntää jatkossa. Näin ollen kokonaisuutena koen kasvaneeni tietotaidollisesti siitä, kun tammikuussa 2015 astuin vuosien tauon jälkeen Laurean Leppävaaran kampuksen pääovista sisään.

Lähteet

Toimitetut kirjat

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Finnish Standards Association. 2009a. SFS-ISO 9004:2009 Managing for the sustained success of an organization. A quality management approach. Helsinki: Finnish Standards Association.

Finnish Standards Association. 2009b. SFS-ISO 31000:2009 Risk management. Principles and guidelines. Helsinki: Finnish Standards Association.

Finnish Standards Association. 2010. SFS-EN 31010:2010 Risk management. Risk assessment techniques. Helsinki: Finnish Standards Association.

Hirsjärvi S. & Hurme H. 2011. Tutkimushaastattelu, teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Tallinna Raamaturükikoda.

Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 1997. Tutki ja Kirjoita. Tampere: Tammer-paino.

Hopkin, P. 2012. Fundamentals of Risk Management: Understanding, evaluating and implementing effective risk management. London: Kogan Page Limited.

Ilmonen I., Kallio J., Koskinen J. & Rajamäki M. 2010. Johda riskejä - käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämisen muotona - Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä?. Paikkaa ei ole ilmoitettu: Suomen Yliopistopaino Oy.

Leppälä, J. 2006. Yritysturvallisuus käytännössä turvallisuusjohtamisen portfolio. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sanastokeskus TSK. 2014. Kokonaisturvallisuuden sanasto. Kerava: Savion kirjapaino Oy.

Vellani, K. 2007. Strategic Security Management, A Risk Assessment Guide for Decision Makers. United States of America USA: Butterworth-Heinemann.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.

Sähköiset lähteet

Hietanen-Peltola, M. & Korpilahti, U. 2015. Terveellinen, turvallinen ja hyvinvoiva oppilaitos - Opas ympäristön ja yhteisön monialaiseen tarkastamiseen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tulostettu 01.10.2015.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126936/URN_ISBN_978-952-302-505-9.pdf?sequence=1

Järvenpään kaupunki 2015A. Järvenpään historiaa. Viitattu 08.12.2015.

http://jarvenpaa.fi/--Esitteet_ja_lehdet--/sivu.tpl?sivu_id=5290

Järvenpään kaupunki 2015B. Järvenpää-info - tervetuloa!. Viitattu 08.12.2015.

http://jarvenpaa.fi/--Järvenpää-info--/index.tpl?sivu_id=52

Järvenpään kaupunki 2015C. Nuorisokeskus. Viitattu 08.12.2015.

https://www.jarvenpaa.fi/--Nuorisokeskus--/index.tpl?sivu_id=6223

Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim) 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun - nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Tulostettu 01.10.2015.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/holtittomasta_hallittuun.pdf

Kuusela, J. & Vuori, M. 1998. Pk-yrityksen riskienhallinnan työvälinesarja, Yhteenvetolomake. VTT Automaatio. Tulostettu 24.02.2016.

<http://www.pk-rh.fi/uploads/valinesarja/riskienhallintatoimenpiteet-yhteenvetolomake-tyokortti.pdf>

Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, Tulostettu 08.02.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>

Lämsä, A-L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä, Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulun yliopisto. Tulostettu 01.10.2015.

<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789514290213.pdf>

Myrskylä, P. 2012. Hukassa keitä ovat syrjäytyneet nuoret. Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA analyysit nro 19. Tulostettu 01.10.2015.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjaytyminen.pdf>

Määttä, M. & Määttä, A. 2015. Parempia ratkaisuja koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten tukemiseen. Valtion selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 16/2015. Tulostettu 01.10.2015.

http://vnk.fi/documents/10616/1456483/VNK+16_2015.pdf/2efb35eb-0f6e-4428-93bf-5998df7d983d

Notkola V., Pitkänen S., Tuusa M., Ala-Kauhaluoma M., Harkko J., Korkeamäki J., Lehikoinen T., Lehtoranta P., Puumalainen J., Ehrling L., Hämäläinen J., Kankaanpää E., Rimpelä M. & Vornanen R. 2013. Nuorten syrjäytyminen - Tietoa, toimintaa ja tuloksia?. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu 1/2013.

https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/trvj_1+2013.pdf

Räsänen, T. 2000. Pk-yrityksen henkilöriskit. TTL Työturvallisuusosasto. Tulostettu 01.10.2015.

<http://www.pk-rh.fi/uploads/henkiloriskit/pk-yrityksen-henkiloriskit-tyokortti.pdf>

Suomen Yrittäjät. Vuosiluku ei tiedossa. Tiesitkö, että työnantajan on selvitettävä työn haitta- ja vaaratekijät?. Suomen Yrittäjät. Tulostettu 20.11.2015.

<http://www.yrittajat.fi/fi-FI/ratkaisuja/tyon-vaarojen-selvittaminen/>

Ulvinen, V-M. 1998. Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Tulostettu 01.10.2015.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Lasten_ja_nuorten_syrjaytymistx_koskevan_tutkimuksen_mahdollisuudet.pdf

Valtiovarainministeriö 2009. Potentiaalisten ongelmien analyysi. Tulostettu 27.11.2015.

<https://www.vahtiohje.fi/web/guest/liite-3.-potentiaalisten-ongelmien-analyysi>

Vehviläinen, J. 2008. Kuvauksia koulutuksen keskeyttämisestä. Edita Prima Oy. Tulostettu 01.10.2015.

http://www.oph.fi/download/46566_kuvauksia_koulutuksen_keskeyttamsesta.pdf

Vuori, M. 1998. Potentiaalisten ongelmien analyysi. VTT Automaatio. Tulostettu 27.11.2015.

<http://www.pk-rh.fi/uploads/poa-analyysi/potentiaalisten-ongelmien-analyysi-tietokortti.pdf>

Haastattelut

Venhola, R. 2016. Haastattelu 7.3.2016. Järvenpään Nuorisokeskus.

Ojala, I. 2016. Haastattelu 31.3.2016. Järvenpään Nuorisokeskus.

Saurama, J. 2016. Haastattelu 31.3.2016. Järvenpään Nuorisokeskus.

Taulukot

Taulukko 1: Risk management process (Finnish Standards Association 2009a, 35).....	33
Taulukko 2: Riskien arviointi todennäköisyyden ja seurausten perusteella (Suomen Yrittäjät 2015).....	36
Taulukko 3: Teema-alue riskienhallintaprosessi, alaluokat ja sovellettavat menetelmät. .	44
Taulukko 4: Teema-alue, teemaosa-alueet ja osa-aluekokonaisuus -malli.....	45
Taulukko 5: Tarkistusluettelon (liite 3) muutostarpeet teemahaastatteluiden perusteella.	67

Liitteet

Liite 1 Riskien arviointilomake	86
Liite 2 Kirjallisen aineiston riskitekijälista	87
Liite 3 Kirjallisen aineiston muokattu riskitekijälista ennen teemahaastatteluita.....	94
Liite 4 Teemahaastattelun runko	100
Liite 5 Teemahaastatteluiden tulokset kokonaisuudessaan.....	102
Liite 6 Haastateltavien esittely	123
Liite 7 Lopullinen tarkistusluettelo.....	125

Liite 1 Riskien arviointilomake

Pk-yrityksen riskienhallinnan työvälinesarja

Yhteenvetolomake

Riskienhallintatoimenpiteet: suunnittelu, toteutus ja seuranta

Yritys	Tarkastelun kohde	Laattjat	Päiväys	Sivuja

Riski tai ongelma	Riskin syyt	Pahimmat seuraukset	Riskin suuruus	Toimenpiteet	Toteutusajataulu ja vastuhenkilö	Asia hoidettu

Seuraava käsittely ja kokoonkutsuja:

Laattjat: Matti Vuori & Jukka Leppä, VTT Automaatio. Copyright © 1998 PK-RH -hanke. Työvälinesarjan ovat pääasiin nehoitaneet Euroopan sosiaalishaito ja sosiaal- ja terveysministeriö sekä Työsuojelurahasto.
Versio 1.0, 24.9.1998. Tiedosto: kor-kun-työvälinesarja.doc

(Kuusela ja Vuori 1998.)

Liite 2 Kirjallisen aineiston riskitekijälista

Alla oleva riskitekijälista on kirjallisesta aineistosta koottu raakaversio. Raakaversioon ei ole tehty muokkauksia. Listaus on järjestetty tekijä-sarakkeen mukaisesti.

Kirjallisen aineiston riskitekijälista

Tekijä	Riski
Hietanen-Peltola	Nuoret eivät koe tasa-arvoisuutta
Hietanen-Peltola	Nuori tarvitsee tukiopetusta
Hietanen-Peltola	Nuori tarvitsee erityisopettajapalveluita
Hietanen-Peltola	Nuori tarvitsee oppilaan- ja opintojen ohjausta
Hietanen-Peltola	Nuorella on heikko opiskelutekniikka
Hietanen-Peltola	Nuorella on heikko ajankäytön suunnittelutaito
Hietanen-Peltola	Nuorella on heikko esiintymistaito
Hietanen-Peltola	Nuorella on päihteiden käyttöön vaikuttavia elintapoja ja olosuhteita
Hietanen-Peltola	Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten taitojen karttumisen osalta
Hietanen-Peltola	Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten suhteiden karttumisen osalta
Hietanen-Peltola	Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisen hyvinvoinnin karttumisen osalta
Hietanen-Peltola	Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin yhteenkuuluvuuden karttumisen osalta
Kuorelahti	Nuorella on huumeongelmaa
Kuorelahti	Nuorella on alkoholiongelmaa
Kuorelahti	Nuorella on vaikeuksia hyväksyä normeja ja niiden valvoja
Kuorelahti	Nuori ei ole sinnikäs
Kuorelahti	Nuori ei ole maltillinen
Kuorelahti	Nuori ei pysty hillitsemään aggressioitaan
Kuorelahti	Nuori ei pysty ilmaisemaan itseään.
Kuorelahti	Nuorelta puuttuu suunnitelmallisuus elämästä
Kuorelahti	Nuori on ylensyöjä
Kuorelahti	Nuorella puutteita sosiaalisessa kanssakäymisessä
Kuorelahti	Nuorella tietopuutteita maailman, elämän ja ihmisluonteen tuntemuksen osalta
Kuorelahti	Nuorelta puuttuu käyttäytymismallit yhteiskunnassa toimimisesta
Kuorelahti	Nuorelta puuttuu arkielämän taitoja
Kuorelahti	Nuori ei hahmota yhteiskunnan mekaniikkaa
Kuorelahti	Nuoret eivät ole täsmällisiä
Kuorelahti	Nuorilta puuttuu vastuuta
Kuorelahti	Nuoret elävät tässä ja nyt elämää
Kuorelahti	Nuorilla on tuentarvetta koulumenestyksen ongelmien osalta
Kuorelahti	Nuorilla on tuentarvetta kouluaineiden ongelmien osalta
Kuorelahti	Nuoret ovat masentuneita
Kuorelahti	Nuoret ovat ahdistuneita
Kuorelahti	Nuorilla on heikko itsetunto
Kuorelahti	Nuorilla on puhevaikeuksia
Kuorelahti	Nuorilla on lukemisvaikeuksia
Kuorelahti	Nuorilla on kirjoittamisvaikeuksia
Kuorelahti	Nuorilla on oppimisvaikeuksia
Kuorelahti	Nuorilla on keskittymisvaikeuksia

Kuorelahti	Nuorilla on tietämättömyyttä omista kyvyistään
Kuorelahti	Nuoret ovat päämäärättömiä tekemisessään
Kuorelahti	Nuoret eivät kunnioita onnistumisiaan
Kuorelahti	Nuoret syyllistävät epäonnistumisestaan muita
Kuorelahti	Nuoret ovat yksinäisiä
Kuorelahti	Nuoret ovat syrjäänvetäytyviä
Kuorelahti	Nuorilla on puutteelliset sosiaaliset taidot
Kuorelahti	Nuoret ovat aggressiivisia
Kuorelahti	Nuoret käyttävät päihteitä
Kuorelahti	Nuoret syyllistyvät rikoksiin
Kuorelahti	Nuorilta puuttuu vaikuttamisen valta
Kuorelahti	Nuoret ovat passiivisia
Kuorelahti	Nuoret eivät luota itseensä
Kuorelahti	Vanhemmat eivät aseta nuoren toiminnalle rajoja
Kuorelahti	Perhe kokonaisuus on epäselvä, kuka kuuluu perheeseen
Kuorelahti	Vanhempien puolisoiden jatkuva vaihtuminen hämmentää nuorta
Kuorelahti	Vanhemmat eivät tue nuorta
Kuorelahti	Vanhemmat eivät tue koulumenestystä
Kuorelahti	Vanhemmat ovat työttömiä
Kuorelahti	Vanhempi on yksinhuoltaja
Kuorelahti	Vanhemmilla on taloudellisia ongelmia
Kuorelahti	Vanhemmilla on muita ongelmia
Kuorelahti	Vanhemmat ovat välinpitämättömiä nuoren koulumenestyksestä
Kuorelahti	Kaveripiirillä on taipumusta rikkoa normeja
Kuorelahti	Nuorien elämäntyöli häiritsee naapureita
Kuorelahti	Nuorilla on vuokria maksamatta
Kuorelahti	Nuori ei pysty elämään normien mukaista elämää asumisen osalta
Lämsä	Koulunkäyntiongelmia
Lämsä	Päihteiden käytön ongelmia
Lämsä	Näpistelyä
Lämsä	Omaisuusrikollisuutta
Lämsä	Puutteellisen lapsen kasvatustehtävän vahvistaminen päivähoitolla
Lämsä	Kotipalveluille tarvetta
Lämsä	Arkisille kodin- ja perheenhoitoasioiden hoitamiseen tukea
Lämsä	Alkoholin käyttö
Lämsä	Ikäkauteen sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen
Lämsä	Yleistä tarvetta ohjaus ja neuvontapalveluille
Lämsä	Nuorisohuololle tarvetta kotoa itsenäistymisen vaiheessa
Lämsä	Rikollisiin tekoihin syyllistyminen
Lämsä	Valmennusta työelämään
Lämsä	Tarvetta tukihenkilölle
Lämsä	Yksinhuoltajuuteen liittyviä ongelmia
Lämsä	Erotilanteisiin liittyviä ongelmia
Lämsä	Kanssa käymisiä poliisin kanssa
Lämsä	Nuoren oma tausta on epäselvä, tuntematon
Lämsä	Nuori on juureton
Lämsä	Nuori ei selviä ikäkauteensa liittyvien kehitystehtävien ratkaisemisesta
Lämsä	Minäkuvan kehityksessä puutteita

Lämsä	Nuori ei tunne menneisyyttään
Lämsä	Elämönhallintaan liittyviä ongelmia
Lämsä	Nuorella ei ole halua ratkaista esiintyviä ongelmia
Lämsä	Nuorella lähiyhteisön tuen puutteita
Lämsä	Nuori on ammattikouluttautumaton
Lämsä	Tukitarpeet ovat kompensatioperusteisia (ei toimintakyky perusteisia)
Lämsä	Nuorilla on voimavarapuutteita
Lämsä	Nuorella on vaikeuksia muuttaa resursseja hyvinvoinniksi
Lämsä	Nuorella ohjaustarvetta (raha-asiat, työnhaku, koulutus, päihteet, asuminen)
Lämsä	Nuori on riskikäyttäytyjä, jolloin riskit kumuloituvat
Lämsä	Nuori suhtautuu negatiivisesti tarjottuun apuun
Lämsä	Nuoren elämäntapa eroaa normaalina pidetystä nuoren elämäntavasta
Lämsä	Nuori käyttäytyy väkivaltaisesti
Lämsä	Nuoren elämönhallinta on menetetty
Lämsä	Nuoren kodissa ei ole ruokaa kaapeissa
Lämsä	Nuoren tarvitsemat tukitarpeet ovat epäselvät nuorelle
Lämsä	Nuorella ei ole muodollista pätevyyttä ammattiin
Lämsä	Nuorella ei ole työkokemusta ammattiin
Lämsä	Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää
Lämsä	Nuori ei saa tukea vanhemmiltaan
Lämsä	Nuori ei saa tukea perheeltään
Lämsä	Nuori ei saa tukea suvultaan
Lämsä	Nuorelta puuttuu turvallinen elämäntaitojen oppimisympäristö
Lämsä	Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa tietopääomaa
Lämsä	Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa taitopääomaa
Lämsä	Nuorella on heikot vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä
Lämsä	Nuori ei ehdi sopeutua elämässä tapahtuviin muutoksiin
Lämsä	Vanhempien alkoholin käyttö
Lämsä	Vanhempien päihteiden käyttö
Lämsä	Vanhempien mielenterveysongelmat
Lämsä	Lastenhoidon laiminlyönti
Lämsä	Arkitoimintojen avuttomuus
Lämsä	Riitoja omien vanhempiensa kanssa
Lämsä	Riitoja isä- tai äitipuolensa kanssa
Lämsä	Nuorisohuollon tukitarpeita vanhemmille nuoren kotoa itsenäistymisen vaiheessa
Lämsä	Perheväkivaltaa
Lämsä	Vanhempien opastamista raha-asioissa
Lämsä	Vanhempia psykiatrisen hoidon piirissä
Lämsä	Vanhemmilla elämän hallinnan puutteita
Lämsä	Vanhemmilla pulaa rahasta
Lämsä	Vanhemmilla puutetta sosiaalisesta tuesta
Lämsä	Vanhemmilla puutteita elämönhallinnan resursseista
Lämsä	Toinen vanhempi puuttuu lapsen elämästä
Lämsä	Toinen vanhempi ei osallistu perheen taloudellisiin menoihin
Lämsä	Vanhemmilla ei ole halua ratkaista esiintyneitä ongelmia
Lämsä	Vanhemmilla lähiyhteisön tuen puutteita
Lämsä	Perheen toimintatavat eroavat yleisesti hyväksytyistä toimintatavoista
Lämsä	Vanhempien toimintaan sisältyy rikollista elämäntapaa

Lämsä	Vanhemmilla on heikko työmarkkina-asema
Lämsä	Vanhemmilla on erilaisia tukitarpeita
Lämsä	Vanhemmat ovat työttömiä
Lämsä	Vanhemmilla on taloudellisten resurssien niukkuutta
Lämsä	Vanhemmilla on sosiaalisen tukiverkoston puutteita
Lämsä	Vanhemmilla on puutteita kasvatuksessa
Lämsä	Taloudellisen vajeen paikkaaminen tuilla
Lämsä	Ansioyöstä saatava raha ei riitä elämiseen
Lämsä	Yritystoiminnasta saatava raha ei riitä elämiseen
Lämsä	Muista tuloista saatava raha ei riitä elämiseen
Lämsä	Varoista saatava raha ei riitä elämiseen
Lämsä	Tarvetta työttömyyspäivärahalle
Lämsä	Tarvetta opintotuella
Lämsä	Tarvetta sairauspäivärahalle
Lämsä	Tarvetta vanhempainrahalle
Lämsä	Taloudellisella tuella pyritään palauttamaan nuoren toimintakyky
Lämsä	Tarvetta opintolainalle
Lämsä	Toimeentulotuen tarve kertaluonteinen
Lämsä	Tulojen ja menojen selvittäminen tukia varten haastavaa
Lämsä	Taloudellista tukea vanhempien elatusvelvollisuuden perusteella
Lämsä	Toimeentulotukien takaisin maksuvelvoitteita
Lämsä	Vaikeuksia hoitaa raha-asioita
Lämsä	Taloudellisen tuen kohdistuminen ei toteudu
Lämsä	Taloudellisia tukia maksetaan liian suurissa kokonaisuuksissa
Lämsä	Taloudellista tukea maksettava kohdennetuilla maksusitoumuksilla
Lämsä	Nuorella on maksamattomia muita laskuja
Lämsä	Nuorella on erääntyviä laskua
Lämsä	Raha-asioiden hoidossa on opettelutarvetta
Lämsä	Taloudellisia tukia tulee ohjata suoraan ohi nuoren kolmannelle osapuolelle
Lämsä	Rauhaton asuinympäristö
Lämsä	Ensikodit
Lämsä	Turvakodit
Lämsä	Asuminen sukulaisperheen luona
Lämsä	Oma koti soveltumaton kasvuympäristöön
Lämsä	Oma-asunto
Lämsä	Tukiasunto
Lämsä	Vuokra-asunto
Lämsä	Yksin asuja
Lämsä	Avo- tai avioliitossa asuva
Lämsä	Kavereiden luona asuva
Lämsä	Vanhempien luona asuva
Lämsä	Asumisessa huomioitava oma lapsi
Lämsä	Yksityinen vuokra-asunto
Lämsä	Aravavuokra-asunto
Lämsä	Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä kuntovaatimuksia
Lämsä	Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä varusteluvaatimuksia (mm. lämmitys- ja vesijohtojärjestelmiä)
Lämsä	Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen
Lämsä	Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen kaupungin/kunnan sisällä

Lämsä	Vuokria maksamatta
Lämsä	Perheenjäsenten aiheuttamat häiriöt asuinyhteisössä
Lämsä	Koti on puutteellisesti kalustettu
Lämsä	Kodista puuttuu virikkeitä
Lämsä	Nuori häiritsee elämäntavoillaan muita asujia
Lämsä	Nuoreen on kohdistunut häätöjä asunnosta
Lämsä	Nuori asuu ongelmalliseksi tunnistetulla asuinalueella
Lämsä	Kaveripiirillä vaikutusta ongelmien esiintymiseen
Lämsä	Vapaa-ajan harrastetoiminnan tukitarpeita
Lämsä	Nuoren vapaa-ajanviettoa ei seurata riittävästi
Lämsä	Lomaperheelle tarvetta
Määttä	Nuorilta puuttuu läheisiltä ihmisiltä saatava tuki.
Määttä	Nuori ei ole saavuttanut riittäviä oppimisvalmiuksia peruskoulussa
Määttä	Nuorella on puutteita ammattisanastojen kanssa
Määttä	Nuorella on kielellisiä vaikeuksia
Määttä	Nuori ei ole suorittanut peruskoulua loppuun
Määttä	Nuorella on päihdeongelmaa
Määttä	Nuorella on mielenterveysongelmia
Määttä	Nuori tarvitsee tukihenkilöä
Määttä	Nuorella on psykiatrisen hoidon tarpeita
Määttä	Nuorella on puutteita elämäntaitojen hallinnassa
Määttä	Nuorella on puutteita päivärhythmissä
Määttä	Nuorella on puutteita sosiaalisissa taidoissa
Määttä	Nuorella ei ole paikkaa, jossa harjoitella elämäntaitoja
Määttä	Nuori ei ole kärsivällinen (odota palveluiden saamista)
Määttä	Ongelma alkavat kumuloitua nuoren elämässä kärsivällisyyden puutteen takia
Määttä	Nuorella on luottamusongelma aikuisia kohtaan
Määttä	Nuori tarvitsee apua kuntoutumiseen (sosiaalinen kuntoutus, toimintakyky, elämänhallinta)
Määttä	Nuori tarvitsee ammatinvalinnan osalta ohjausta
Määttä	Nuorella on ongelmia elämänhallinnassa
Määttä	Nuorella on ongelmia terveyden osalta
Määttä	Nuorella on ongelmia toimintakyvyssä
Määttä	Nuori käyttäytyy rikollisesti
Määttä	Vanhemmat eivät kykene hoitamaan nuorta
Määttä	Nuorta autetaan liika --> nuoresta tulee passiivinen
Määttä	Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta koulujärjestelmässä
Määttä	Nuorelta puuttuu lähipiirin turvaverkko
Määttä	Lähipiiri ei anna valtaa ja vastuuta nuorelle
Määttä	Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta
Määttä	Nuori on velkaantunut
Määttä	Nuorella ei ole riittävää toimeentuloa
Määttä	Nuorella on taloudellisen tuen tarpeita
Määttä	Nuorella on puutteita talousasioiden hallinnassa
Määttä	Nuorella on puutteita pankkiasioiden hallinnassa
Määttä	Nuorella on heikko sosioekonominen asema
Määttä	Asunnon puute estää opiskeluiden aloittamisen
Määttä	Nuoren asuinolot ovat heikot
Määttä	Nuoren elinympäristö ei ole sovelias

Määttä	Nuorella on puutteita kodinhoidossa
Määttä	Nuorella on puutteita keittiösuorituksissa
Määttä	Nuorella on puutteita siivoussuorituksissa
Määttä	Nuorella on puutteita pesusuorituksissa
Määttä	Nuori tarvitsee apua asumiseen
Määttä	Nuorelta puuttuu kontaktit kantaväestöön
Määttä	Nuori tarvitsee ohjausta järjestötoiminnan piiriin
Määttä	Nuori ei koe olevansa osa yhteiskuntaa
Määttä	Nuori ei ole yhdenkään yhteisön jäsen
Määttä	Nuori ei koe yhteisöllisyyttä
Määttä	Nuori ei ole kontaktissa muiden nuorten kanssa
Määttä	Nuoren nykyinen järjestötoiminta ei tue elämäntaitojen oppimista
Määttä	Nuorella ei ole kavereita
Määttä	Nuori on yhteisöjen ulkopuolella
Notkola	Nuori ei luota aikuiseen
Notkola	Nuorella on päihdeongelmaa
Notkola	Nuori käyttäytyy rikollisesti
Notkola	Nuorella on ainoastaan peruskoulu käytynä
Notkola	Nuorella on ikäviä elämäntapoja (=> huostaanottoja)
Notkola	Nuori on masentunut
Notkola	Nuorella on oppimisvaikeuksia
Notkola	Nuorella on heikko koulumenestys
Notkola	Nuorella on mielenterveysongelmia
Notkola	Nuoren ongelmat kumuloituvat
Notkola	Nuorella on tarvetta kotipalveluille
Notkola	Nuorella on tarvetta perhetyölle
Notkola	Nuorella on tarvetta oppilashuollolle
Notkola	Nuorella on tarvetta nuorisotyölle
Notkola	Nuori on ammattikouluttautumaton
Notkola	Vanhemmat eivät tue nuorta
Notkola	Toinen vanhemmista puuttuu (kuolema)
Notkola	Toinen vanhemmista puuttuu (ero)
Notkola	Nuori ei pysty asumaan vanhempien kanssa
Notkola	Vanhemmat ovat ulkopuoleisia
Notkola	Vanhemmat ovat työttömiä
Notkola	Perheessä on heikot kotiolot
Notkola	Nuori ei saa taloudellista tukea vanhemmiltaan
Notkola	Vanhempien koulutustaso on heikko
Notkola	Nuorelta puuttuu vanhemmat
Notkola	Vanhemmat ovat varattomia
Notkola	Vanhemmilla on sairauksia
Notkola	Vanhemmilla on päihderiippuvuutta
Notkola	Vanhemmat käyttäytyvät väkivaltaisesti
Notkola	Vanhemmat ovat hyväksikäyttäjiä
Notkola	Vanhemmat käyttäytyvät rikollisesti
Notkola	Vanhemmat eivät huolehdi nuoresta
Notkola	Vanhemmilla on mielenterveysongelmia
Notkola	Lähipiiri tarvitsee tukea

Notkola	Nuoren asumisolot on selvitetävä
Notkola	Nuori on asunnoton
Ulvinen	Nuori kokee turvattomuutta, pelkoa ja yksinäjämistä
Vehviläinen	Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää
Vehviläinen	Nuori on työtön
Vehviläinen	Nuorella on päihdeongelmaa
Vehviläinen	Nuori on masentunut
Vehviläinen	Nuori on lyhytjänteinen
Vehviläinen	Nuori on passiivinen
Vehviläinen	Nuori on oikeuksistaan tietämätön
Vehviläinen	Nuorella on elämänhallintaitojen puutteita
Vehviläinen	Nuoret eivät tunne vanhempiensa koulutustasoa
Vehviläinen	Nuorella on sitoutumisvaikeuksia työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan
Vehviläinen	Nuori on ulkopuolinen
Vehviläinen	Nuori on menettänyt elämänhallinnan
Vehviläinen	Nuorella on motivaatio-ongelmia opiskeluiden suhteen
Vehviläinen	Nuori on ahdistunut
Vehviläinen	Nuorella on sosiaalisen pääoman (voimavarat, resurssit) puutteita
Vehviläinen	Nuorella on luottamuspulaa
Vehviläinen	Nuori on häiriökäyttäytyjä koulussa
Vehviläinen	Vanhemmilla on heikko koulutustaso
Vehviläinen	Vanhemmilla on heikko koulumenestys
Vehviläinen	Vanhemmat eivät ohjaa nuorta jatko-opiskeluiden merkeissä
Vehviläinen	Vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi koulutukseen
Vehviläinen	Vanhemmat eivät osaa olla vanhempia
Vehviläinen	Vanhemmat eivät osaa kasvatustyötä
Vehviläinen	Nuori on asunnoton
Vehviläinen	Nuorella ei ole yhteisöistä kumpuavaa sosiaalista pääomaa käytettävissä
Vehviläinen	Nuori ei saa arvostusta yhteisöstään
Vehviläinen	Nuori käyttäytyy negatiivisesti yhteisössään
Vehviläinen	Nuori on yhteisönsä ulkopuolella

(Hietanen-Peltola ym. 2015, 33-41; Kuorelahti ym. 1999, 25-267; Lämsä 2009, 90-214; Myrskylä 2012, 2-7; Määttä ja Määttä 2015, 22-36; Notkola ym. 2013, 243-245; Ulvinen 1998, 86; Vehviläinen 2008, 12-33.)

Liite 3 Kirjallisen aineiston muokattu riskitekijälista ennen teemahaastatteluita

Alla oleva riskitekijälista on kirjallisesta aineistosta koottu ja muokattu riskitekijälista teemahaastatteluita varten. Riskitekijät on jaoteltu omiin osa-alueisiin. Osa-alueet on taas sijoitettu viiden teeman alle.

Kirjallisen aineiston muokatut riskitekijälistat

1. Arvioitava henkilö itse

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Oman historian hahmotus	Nuoren oma tausta on epäselvä, tuntematon Nuori on juureton Nuori ei tunne menneisyyttään
Koulukäyttäytyminen	Nuori on häiriökäyttäytyjä koulussa
Koulussa tukitarpeet	Koulunkäyntiongelmia Nuorella on tarvetta oppilashuollolle Nuorilla on tuentarvetta koulumenestyksen ongelmien osalta Nuori tarvitsee erityisopettajapalveluita Nuori tarvitsee ammatinvalinnan osalta ohjausta Nuori tarvitsee oppilaan- ja opintojen ohjausta
Oppiaine vaikeudet	Nuorella on oppimisvaikeuksia Nuorella on puutteita ammattisanastojen kanssa Nuorella on kielellisiä vaikeuksia Nuorella on heikko koulumenestys Nuori tarvitsee tukiopetusta Nuorilla on tuentarvetta kouluaineiden ongelmien osalta
Opiskelutekniikka vaikeudet	Nuori ei ole saavuttanut riittäviä oppimisvalmiuksia peruskoulussa Nuorella on heikko opiskelutekniikka
Peruskouluopintojen tilanne	Nuori ei ole suorittanut peruskoulua loppuun Nuorella on ainoastaan peruskoulu käytyä
Ammatillisen koulutuksen tilanne	Nuori on ammattikouluttautumaton Nuori on ammattikouluttautumaton Nuorella ei ole muodollista pätevyyttä ammattiin
Työkokemuksen riittävyys ammattiin	Nuorella ei ole työkokemusta ammattiin
Työllisyys	Nuorella on ongelmia toimintakyvyssä Nuori on työtön
Kyky omien lasten kasvatukseen	Puutteellisen lapsen kasvatustehtävän vahvistaminen päivähoitolla Yksinhuoltajuuteen liittyviä ongelmia
Luottamus aikuisiin	Nuorella on luottamusongelma aikuisia kohtaan Nuori ei luota aikuisiin
Luottamus itseensä	Nuorella on luottamuspulaa Nuoret eivät luota itseensä
Mielenterveydellisiä ongelmia	Minäkuvan kehityksessä puutteita Nuorella on mielenterveysongelmia Nuorella on psykiatrisen hoidon tarpeita Nuorella on ongelmia terveyden osalta Nuori on masentunut Nuorella on mielenterveysongelmia Nuori on masentunut Nuori on ahdistunut Nuoret ovat masentuneita Nuoret ovat ahdistuneita
Aggressiivisuus muita kohtaan	Nuori ei pysty hillitsemään aggressioitaan Nuoret ovat aggressiivisia
Vastuullisuus	Nuori suhtautuu negatiivisesti tarjottuun apuun Nuorilta puuttuu vastuuta Nuoret eivät kunnioita onnistumisiaan

	Nuoret syyllistävät epäonnistumisestaan muita
Luonteen piirre	Nuori ei ole sinnikäs Nuori ei ole maltillinen Nuoret eivät ole täsmällisiä Nuori on lyhytjänteinen Nuori on passiivinen Nuori on ylensyöjä Nuorilla on heikko itsetunto Nuoret ovat passiivisia
Mielenkiinnon pysyminen, sitoutuminen	Nuorella on sitoutumisvaikeuksia työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan Nuorella on motivaatio-ongelmia opiskeluiden suhteen Nuori ei ole kärsivällinen (odota palveluiden saamista)
Päihteiden käyttö	Päihteiden käytön ongelmia Alkoholin käyttö Nuorella on päihdeongelmaa Nuorella on päihdeongelmaa Nuorella on päihdeongelmaa Nuorella on huumeongelmaa Nuorella on alkoholiongelmaa Nuoret käyttävät päihteitä
Päihteisiin johtava elintavat	Nuorella on päihteiden käyttöön vaikuttavia elintapoja ja olosuhteita
Rikollinen elämäntapa	Näpistelyä Omaisuusrikollisuutta Rikollisiin tekoihin syyllistyminen Nuori käyttäytyy väkivaltaisesti Nuori käyttäytyy rikollisesti Nuori käyttäytyy rikollisesti Nuoret syyllistyvät rikoksiin
Suhtautuminen lainvalvojiin	Kanssa käymisiä poliisin kanssa Nuorella on vaikeuksia hyväksyä normeja ja niiden valvoja Nuoret eivät koe tasa-arvoisuutta
Seksuaalinen käyttäytyminen	Ikäkauteen sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen
Oman elämän suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus	Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää Nuorelta puuttuu suunnitelmallisuus elämästä Nuoret elävät tässä ja nyt elämää Nuoret ovat päämäärättömiä tekemisessään Nuorella on heikko ajankäytön suunnittelutaito
Kodinhoidon taidot	Kotipalveluille tarvetta Arkisille kodin- ja perheenhoitoasioiden hoitamiseen tukea Nuoren kodissa ei ole ruokaa kaapeissa Nuorella on tarvetta kotipalveluille Nuorelta puuttuu arkielämän taitoja Nuorella on puutteita kodinhoidossa Nuorella on puutteita keittiösuorituksissa Nuorella on puutteita siivoussuorituksissa Nuorella on puutteita pesusuorituksissa Nuori tarvitsee apua asumiseen
Elämäntaitojen hallinta	Elämäntaitojen hallintaan liittyviä ongelmia Nuoren elämäntapa eroaa normaalina pidetystä nuoren elämäntavasta Nuoren elämäntaitojen hallinta on menetetty Nuorella on puutteita elämäntaitojen hallinnassa Nuorella on ongelmia elämäntaitojen hallinnassa Nuorella on elämäntaitojen puutteita Nuori on menettänyt elämäntaitojen hallinnan Nuorella on puutteita päivärutkeudessa Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa tietopääomaa Nuori ei hahmota yhteiskunnan mekaniikkaa Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa taitopääomaa
Elämäntaitojen harjoittelu	Nuori ei selviä ikäkauteensa liittyvien kehitystehtävien ratkaisemisesta

	<p>Nuorella ei ole paikkaa, jossa harjoitella elämäntaitoja</p> <p>Nuorelta puuttuu käyttäytymismallit yhteiskunnassa toimimisesta</p> <p>Nuorelta puuttuu turvallinen elämäntaitojen oppimisympäristö</p> <p>Nuorella on vaikeuksia muuttaa resursseja hyvinvoinniksi</p>
Ongelmien selvittämishalu	<p>Nuorella ei ole halua ratkaista esiintyviä ongelmia</p> <p>Nuorta autetaan liika --> nuoresta tulee passiivinen</p>
Sosiaaliset taidot	<p>Nuorella on puutteita sosiaalisissa taidoissa</p> <p>Nuorella on sosiaalisen pääoman (voimavarat, resurssit) puutteita</p> <p>Nuorella puutteita sosiaalisessa kanssakäymisessä</p> <p>Nuorilla on puutteelliset sosiaaliset taidot</p> <p>Nuori ei pysty ilmaisemaan itseään.</p> <p>Nuorella tietopuutteita maailman, elämän ja ihmislunonteen tuntemuksen osalta</p>
Koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia	<p>Nuorilla on puhevaikeuksia</p> <p>Nuorilla on lukemisaikavaikeuksia</p> <p>Nuorilla on kirjoittamisaikavaikeuksia</p> <p>Nuorilla on oppimisaikavaikeuksia</p> <p>Nuorilla on keskittymisaikavaikeuksia</p> <p>Nuorella on heikko esiintymistaito</p>
Omat yhteiskunnalliset oikeudet	<p>Nuori on oikeuksistaan tietämätön</p> <p>Nuori on ulkopuolinen</p> <p>Nuorella on tietämättömyyttä omista kyvyistään</p>
Riskiä sisältävät elämäntavat	<p>Ongelma alkavat kumuloitua nuoren elämässä kärsivällisyyden puutteen takia</p> <p>Nuoren ongelmat kumuloituvat</p> <p>Nuori on riskikäyttäytyjä, jolloin riskit kumuloituvat</p> <p>Nuorella on ikäviä elämäntapoja (=> huostaanottoja)</p>
Talousasioiden hallinta	<p>Nuorella on heikko sosioekonominen asema</p> <p>Vaikeuksia hoitaa raha-asioita</p> <p>Raha-asioiden hoidossa on opetteluntarvetta</p> <p>Nuorella on puutteita talousasioiden hallinnassa</p> <p>Nuorella on puutteita pankkiasioiden hallinnassa</p>
Tukitarpeen muoto	<p>Nuorisohuollolle tarvetta kotoa itsenäistymisen vaiheessa</p> <p>Tukitarpeet ovat kompensatioperusteisia (ei toimintakyky perusteisia)</p> <p>Nuoren tarvitsemat tukitarpeet ovat epäselvät nuorelle</p> <p>Nuorella on tarvetta nuorisotyölle</p> <p>Valmennusta työelämään</p> <p>Nuorella on tarvetta perhetyölle</p> <p>Nuorilla on voimavarapuutteita</p> <p>Nuorella ohjaustarvetta (raha-asiat, työnhaku, koulutus, päihteet, asuminen)</p> <p>Nuori tarvitsee apua kuntoutumiseen (sosiaalinen kuntoutus, toimintakyky, elämäntaitojen hallinta)</p> <p>Yleistä tarvetta ohjaus ja neuvontapalveluille</p> <p>Lomaperheelle tarvetta</p> <p>Vanhemmilla on erilaisia tukitarpeita</p>
Tukihenkilötarve	<p>Tarvetta tukihenkilölle</p> <p>Nuori tarvitsee tukihenkilöä</p>
Vaikuttaminen omaan elämään	<p>Nuorella on heikot vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä</p> <p>Nuori ei ehdi sopeutua elämässä tapahtuviin muutoksiin</p> <p>Nuorilta puuttuu vaikuttamisen valta</p> <p>Nuori kokee turvattomuutta, pelkoa ja yksinäjämistä</p>

2. Arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Vanhempien koulutustaso	<p>Vanhempien koulutustaso on heikko</p> <p>Vanhemmilla on heikko koulutustaso</p> <p>Vanhemmilla on heikko koulumenestys</p> <p>Nuoret eivät tunne vanhempiensa koulutustasoa</p>
Vanhempien mielenterveyden tila	<p>Vanhempien mielenterveysongelmat</p> <p>Vanhempia psykiatrisen hoidon piirissä</p> <p>Vanhemmilla on sairauksia</p>

	<p>Vanhemmilla on mielenterveysongelmia</p> <p>Vanhemmilla on muita ongelmia</p>
Vanhempien elämähallinnantaidot	<p>Arkitoimintojen avuttomuus</p> <p>Nuorisohuollon tukitarpeita vanhemmille nuoren kotoa itsenäistymisen vaiheessa</p> <p>Vanhemmilla elämän hallinnan puutteita</p> <p>Vanhemmilla puutteita elämähallinnan resursseista</p> <p>Perheen toimintatavat eroavat yleisesti hyväksytyistä toimintatavoista</p> <p>Lähipiiri tarvitsee tukea</p>
Vanhemman puolison pysyvyys	<p>Perhe kokonaisuus on epäselvä, kuka kuuluu perheeseen</p> <p>Vanhempien puolisojen jatkuva vaihtuminen hämmentää nuorta</p>
Vanhempien päihteiden käyttö	<p>Vanhempien alkoholin käyttö</p> <p>Vanhempien päihteiden käyttö</p> <p>Vanhemmilla on päihderiippuvuutta</p>
Vanhemman ja nuoren välit	<p>Riitoja omien vanhempiensa kanssa</p> <p>Riitoja isä- tai äitipuolensa kanssa</p> <p>Erotilanteisiin liittyviä ongelmia</p> <p>Nuori ei pysty asumaan vanhempien kanssa</p>
Vanhempien rikollinen käyttäytyminen	<p>Vanhempien toimintaan sisältyy rikollista elämäntapaa</p> <p>Vanhemmat käyttäytyvät väkivaltaisesti</p> <p>Vanhemmat ovat hyväksikäyttäjiä</p> <p>Vanhemmat käyttäytyvät rikollisesti</p> <p>Perheväkivaltaa</p>
Vanhempien saama lähipiirin tuki	<p>Vanhemmilla puutetta sosiaalisesta tuesta</p> <p>Vanhemmilla lähiyhteisön tuen puutteita</p> <p>Vanhemmilla on sosiaalisen tukiverkoston puutteita</p> <p>Vanhemmat ovat ulkopuoleisia</p>
Vanhempien taloudellinen tilanne	<p>Vanhempien opastamista raha-asioissa</p> <p>Vanhemmilla pulaa rahasta</p> <p>Vanhemmilla on taloudellisten resurssien niukkuutta</p> <p>Vanhemmat ovat varattomia</p> <p>Vanhemmilla on taloudellisia ongelmia</p>
Vanhempien antama tuki nuorelle	<p>Nuorelta puuttuu lähipiirin turvaverkko</p> <p>Lähipiiri ei anna valtaa ja vastuuta nuorelle</p> <p>Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta</p> <p>Vanhemmat eivät tue nuorta</p> <p>Vanhemmat eivät tue nuorta</p> <p>Nuori ei saa tukea vanhemmiltaan</p> <p>Nuori ei saa tukea perheeltään</p>
Vanhempien suhtautuminen koulutukseen	<p>Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta koulujärjestelmässä</p> <p>Vanhemmat eivät ohjaa nuorta jatko-opiskeluiden merkeissä</p> <p>Vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi koulutukseen</p> <p>Vanhemmat eivät tue koulumenestystä</p> <p>Vanhemmat ovat välinpitämättömiä nuoren koulumenestyksestä</p>
Vanhempien työllisyystilanne	<p>Vanhemmilla on heikko työmarkkina-asema</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p>
Vanhempien olemassa olo	<p>Toinen vanhempi puuttuu lapsen elämästä</p> <p>Toinen vanhempi ei osallistu perheen taloudellisiin menoihin</p> <p>Toinen vanhemmista puuttuu (kuolema)</p> <p>Toinen vanhemmista puuttuu (ero)</p> <p>Nuorelta puuttuu vanhemmat</p> <p>Vanhempi on yksinhuoltaja</p>
Vanhempien kasvatukselliset taidot	<p>Vanhemmilla on puutteita kasvatuksessa</p> <p>Vanhemmat eivät huolehdi nuoresta</p> <p>Vanhemmat eivät osaa kasvatustyötä</p> <p>Vanhemmat eivät aseta nuoren toiminnalle rajoja</p> <p>Lastenhoidon laiminlyönti</p> <p>Vanhemmat eivät kykene hoitamaan nuorta</p> <p>Perheessä on heikot kotiolut</p>
Vanhemmuus nuorelle	<p>Vanhemmat eivät osaa olla vanhempia</p>

Vanhempien ongelmien ratkaisuhalu	Vanhemmilla ei ole halua ratkaista esiintyneitä ongelmia
Lähipiirin tukitarjonta	Nuorella lähiyhteisön tuen puutteita Nuori ei saa tukea suvultaan Nuorilta puuttuu läheisiltä ihmisiltä saatava tuki.

3. Arvioitavan henkilön talous

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Tulojen ja menojen tasapaino	Tulojen ja menojen selvittäminen tukia varten haastavaa
Rahankäytön hallinta	Taloudellisia tukia maksetaan liian suurissa kokonaisuuksissa Taloudellista tukea maksettava kohdennetuilla maksusitoumuksilla Taloudellisen tuen kohdistuminen ei toteudu Taloudellisia tukia tulee ohjata suoraan ohi nuoren kolmannelle osapuolelle
Tulojen riittäminen	Ansiotyöstä saatava raha ei riitä elämiseen Yritystoiminnasta saatava raha ei riitä elämiseen Muista tuloista saatava raha ei riitä elämiseen Varoista saatava raha ei riitä elämiseen Nuorella ei ole riittävää toimeentuloa Nuori ei saa taloudellista tukea vanhemmitaan
Taloudelliset tukitarpeet	Taloudellisen vajeen paikkaaminen tuilla Tarvetta työttömyyspäivärahalle Tarvetta opintotuella Tarvetta sairauspäivärahalle Tarvetta vanhempainrahalle Taloudellisella tuella pyritään palauttamaan nuoren toimintakyky Tarvetta opintolainalle Taloudellista tukea vanhempien elatusvelvollisuuden perusteella Nuorella on taloudellisen tuen tarpeita
Taloudellisen tukitarpeen ajallinen tarve	Toimeentulotuen tarve kertaluonteinen
Erääntyneitä menoja	Toimeentulotukien takaisin maksuvelvoitteita Nuorella on maksamattomia muita laskuja Nuori on velkaantunut Vuokria maksamatta Nuorilla on vuokria maksamatta
Erääntyviä menoja	Nuorella on erääntyviä laskua

4. Arvioitavan henkilön asunto ja asuminen

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Asuinalueen vaikutus opiskelurauhaa	Rauhaton asuinympäristö Nuori asuu ongelmalliseksi tunnistetulla asuinalueella Nuoren elinympäristö ei ole sovelias
Vanhempien vaikutus opiskelurauhaa	Perheenjäsenten aiheuttamat häiriöt asuinyhteisössä Nuori häiritsee elämäntavoillaan muita asujia
Omat asuintavat	Nuoreen on kohdistunut häätöjä asunnosta Nuorien elämäntyylillä häiritsee naapureita Nuori ei pysty elämään normien mukaista elämää asumisen osalta
Asunnon laatu	Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä kuntovaatimuksia Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä varusteluvaatimuksia (mm. lämmitys- ja vesijohtojärjestelmiä)
Irtaimiston laatu	Koti on puutteellisesti kalustettu Kodista puuttuu virikkeitä Nuoren asuinolot ovat heikot
Asumismuoto	Ensikodit Turvakodit Oma koti soveltumaton kasvuympäristöön Oma-asunto Tukiasunto Vuokra-asunto Yksityinen vuokra-asunto Aravavuokra-asunto

	Asunnon puute estää opiskeluiden aloittamisen Nuori on asunnoton Nuori on asunnoton
Asuntoyhteisö	Asuminen sukulaisperheen luona Yksin asuja Avo- tai avioliitossa asuva Kavereiden luona asuva Vanhempien luona asuva Asumisessa huomioitava oma lapsi
Muuttaminen	Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen kaupungin/kunnan sisällä
	Nuoren asumisolot on selvittävä

5. Arvioitavan henkilön vapaa-aika

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Kaveripiiri vaikutukset elämään	Kaveripiirillä vaikutusta ongelmien esiintymiseen Kaveripiirillä on taipumusta rikkoa normeja
Kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa	Nuorella ei ole kavereita Nuorelta puuttuu kontaktit kantaväestöön Nuoret ovat yksinäisiä Nuoret ovat syrjäänvetäytyviä
Vapaa-ajan käytön suunnitelmallisuus, aikataulutus	Nuori ei ole kontaktissa muiden nuorten kanssa
Harrastuksen harrastamisen mahdollistaminen	Nuoren vapaa-ajanviettoa ei seurata riittävästi
Harrastuksen harrastaminen	Vapaa-ajan harrastotoiminnan tukitarpeita Nuori tarvitsee ohjausta järjestötoiminnan piiriin Nuori ei ole yhdenkään yhteisön jäsen Nuori on yhteisöjen ulkopuolella Nuori on yhteisönsä ulkopuolella
Sosiaalinen kanssakäyminen muiden harrastajien kanssa	Nuori ei koe yhteisöllisyyttä Nuoren nykyinen järjestötoiminta ei tue elämäntaitojen oppimista Nuorella ei ole yhteisöistä kumpuavaa sosiaalista pääomaa käytettävissä Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten taitojen karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten suhteiden karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisen hyvinvoinnin karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin yhteenkuuluvuuden karttumisen osalta
Käyttäytyminen harrastuksissa	Nuori ei saa arvostusta yhteisöstään Nuori käyttäytyy negatiivisesti yhteisössään Nuori ei koe olevansa osa yhteiskuntaa

Liite 4 Teemahaastattelun runko

Teemahaastattelun toteutus

Haastattelija: Ville Hyytiäinen

Ajankohta:

Haastattelupaikan vaikutus:

Haastattelutilanteen vaikutus:

Haastattelun onnistuminen:

Kesto:

Haastateltava henkilö:

Asema:

Koulutus:

Työkokemus alalta:

Teemat

Teema 1: Riskienhallintaprosessi

- Kysymykset
 - Miten hyvin riskienhallintaprosessi sopii organisaatioonne riskien arvioinnin malliksi?
 - Miltä osin riskienhallintaprosessi poikkeaa tällä hetkellä käyttämästänne toimintamallista riskien arvioinnin osalta?
 - Mitä hyviä ominaisuuksia tulisi poimia riskienhallintaprosessista ja nykyisin käyttämästänne toimintamallista, jotta voitaisiin luoda tehokas riskienhallintaprosessi?
 - Riskienarviointilomakkeen hyödynnettävyys riskienhallintaprosessissa?

- Alaluokat
 - Moniammatillisuus
 - Toimintaympäristö
 - Tunnistaminen
 - Analysointi
 - Toimenpiteet
 - Seuranta

Teema 2: Tarkistusluettelo

- Kysymykset
 - Onko tarkistusluettelon rakenteessa puutteita tai muokkaustarpeita käytettävyyden osalta?
 - Pystyykö tarkistusluettelossa käyttämään riskien tunnistamisessa?
 - Miten tarkistusluettelon käytettävyyttä voidaan parantaa?
- Nuoren riskitekijälista
 - Kysymykset
 - Onko riskien jaottelussa korjattava, jos niin minkälaista?
 - Puuttuuko riskiluettelon riskien joukosta olennaisia riskejä tai kokonaisuuksia?
- Alaluokat
 - 1. Arvioitava henkilö itse
 - 2. Arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri
 - 3. Arvioitavan henkilön talous
 - 4. Arvioitavan henkilön asunto ja asuminen
 - 5. Arvioitavan henkilön vapaa-aika

Liite 5 Teemahaastatteluiden tulokset kokonaisuudessaan

Riskienhallintaprosessi - Moniammatillisuus	
	Syrjäytyvän nuoren tunnistaminen on useiden toimijoiden tietojen yhdistämisen tulosta.
	Syrjäytyneellä nuorella on voi olla haastateltavan mukaan paljonkin viranomaiskontakteja. Näistä viranomaisista mainitaan haastattelussa muun muassa poliisi, sosiaalitoimi, päihde- ja mielenterveyspalveluita tarjoavat tahot sekä oppilasterveyden huollon ja koulumaailman osalta kuraattori, opinto-ohjaaja ja psykologi. Näiden tahojen kautta voidaan lähteä tutustumaan syrjäytyneen nuoren elämään ja siihen vaikuttaviin tekijöihin.
	Syrjäytyvien nuoren asioiden käsittelyssä on tärkeää tehdä työtä moniammatillisesti.
	Moniammatillisuudesta on hyötyä, kun työskennellään ryhmänä.
	Ryhmätyöskentelyssä työntekijöiden henkilökohtaiset tavoitteet kumpuavat ammatillisen substanssiosaamisen kautta.
	Haastateltavan mukaan moniammatillinen ryhmä koostuu Nuorisokeskuksen rakennuksessa työskentelevistä henkilöistä. Heitä ovat etsivänuorisotyön tekijät, palveluohjaaja, sosiaaliohjaaja.
	Nuorisokeskuksen ulkopuolelta on myös käytettävissä asiantuntijoita esimerkiksi aikuis-sosiaalityön tekijöitä, TYP-tiimi sekä TE-hallinto.
	Nuoren asioiden käsittelytilaisuudessa henkilöiden määrä on harvoin yli kolmea henkilöä. Haastateltavan mielestä 5 henkilöä yhdessä käsittelytilaisuudessa on aivan maksimihenkilö-määrä. Suhteella yksi nuori ja neljä työntekijää on jo liikaa henkilöitä käsittelytilaisuuteen.
	Käsittelytilaisuuden pitotilanteet on hyvä olla rauhallisessa tilassa, mutta aivan ehdoton välttämättömyys tämä ei ole. Tilojen viihtyvyyteen, esimerkiksi kalustamalla, voisi panostaa enemmän.
	Nuorisokeskus on moniammatillinen työpajayksikkö, jossa työskennellään moniammatillisesti ja, jossa on yhdessä rakennuksessa nuorten työllisyyttä kohentamassa keskeiset moniammatilliset tahot. Nuorisokeskuksesta kuitenkin puuttuu keskeisimmistä moniammatillisista tahoista tärkein eli työ- ja elinkeinotoimisto, joka toimii valtionhallinnon piirissä.
	Samassa rakennuksessa työskentelevien moniammatillisten tahojen vaikuttavuus on erittäin tehokasta, koska tällaisella järjestellä nuori ei joudu kiertämään fyysisesti toisistaan etäällä olevien toimijoiden luona.

	<p>Käsittelytilaisuuksien osalta moniammatillisessa ryhmässä jokaiselle työntekijälle on asetettu henkilökohtaiset tavoitteet oman työtehtävän kautta. Samassa rakennuksessa työskentelevien moniammatillisten tahojen tavoitteellisuus ja tehokas vaikuttavuus kumpuavat näiden tahojen perustehtävän riittävästä ymmärtämisestä. Perustehtävän ymmärryksen rakentaminen alkaa heti perehdytyksessä yhteistyössä ja -ymmärryksessä Nuorisokeskuksen päällikön ja perehdytettävän kesken. Toinen vaikuttavuuden tehokkuuden mahdollistava tekijä on se, että moniammatilliset tahot tietävät oman tehtävänkuvansa lisäksi myös toisten tahojen tehtävän-kuvat. Tehtävänkuvien tiedostamisen kautta on onnistuttu purkamaan päällekkäisiä työtehtäviä. Kolmas tekijä vaikuttavuuden tehokkuuden lisäämiseen on tiedonsiirron ja palaverikäytäntöjen kehittäminen. Neljäs vaikuttavuuden tehokkuuden mahdollista tekijä on moniammatillisen ryhmän itse suorittama oman koulutustarpeen arvioiminen.</p>
	<p>Moniammatillisen ryhmän tulisi koostua ainakin Nuorisokeskuksen ohjaamon palveluohjaajasta, etsivänuorisotyöstä, sosiaalityöstä, koko terveydenhuollon yksiköstä, keskeisimpinä työpajat ja erityisluokka, toisin sanoen jatkoluokka, vielä aiemmin mainitun TE-toimiston lisäksi. Moniammatillisen ryhmän koostumus riippuu kuitenkin paljon nuoren palvelutarpeen segmentoinnista. Jos nuorella on vain vähän palvelutarvetta, voi tällöin riittää muutaman tahon työ-panos nuorelle esimerkiksi urasuunnittelun muodossa. Jos nuorella on paljon palvelutarvetta, tarvitaan asioiden hoitamiseen muun muassa etsivänuorisotyöntekijä, sosiaalityöntekijä, terveydenhuollon yksikkö, ohjaamon palveluohjaaja sekä työpajat. Mitä heikompi kuntoisempi nuori on, sitä enemmän viranomaisia tarvitaan hänen asioiden hoitamiseen.</p>
	<p>Ulkopuoleisista viranomaisista mukana ovat esimerkiksi velkaneuvontayksiköt, sairaalat, kuntoutus- ja hoitolaitokset, asuntotoimistot sekä paikalliset yrittäjät ja elinkeinoelämän edustajat. Yrittäjät ja elinkeinoelämän edustajat mahdollistavat nuorelle muun muassa työpaikan, edesauttavat työelämäkyvyn saavuttamista ja tätä kautta pystytään kohentamaan nuoren omaa hyvinvointia myös rahallisilla saavutuksilla sekä nuorelle itselleen että yhteiskunnalle esimerkiksi vaikkapa verojen muodossa.</p>
Riskienhallintaprosessi - Toimintaympäristö	
	<p>Käytettävissä olevat tiedot ovat luonnollisesti viranomaisten näkemyksiä tapauksesta. Viranomaisten näkemykset on yleensä saatavissa lausuntoina paperisessa muodossa. Haastateltavan mukaan viranomaisilta</p>

	<p>saatavia lausuntoja ja muita tietolähteitä ei tule käydä läpi liian syvä- lisesti. Viranomaisten lausunnot ovat ihmisten kirjoittamia, yksipuolei- sia näkemyksiä, toisin sanoen yhden ihmisen tulkintaa asiasta. Varsinai- sena tietolähteenä tuleekin käyttää nuorta itseään. Tunnistaa asioita, joita hän haluaisi itse muuttaa tai mistä hän on muutoin huolestunut.</p>
	<p>Moniammatillisessa käsittelytilanteessa aina joku taho toimii syrjäyty- neen nuoren asioiden hoitamisen omistajana. Syrjäytyneen nuoren asi- oiden käsittelytilanteessa on tärkeää luoda molemminpuolinen luotta- muksellinen suhde, jossa molemmat osapuolet pystyvät luottamaan toisiinsa. Onnistuneen luottamuksen saavuttamiseen vaaditaan muun muassa nuoren kokemus häntä hyödyttävästä ongelmien käsittelystä. Samalla nuori hyväksytään juuri sellaisena kuin hän on ja hänen asioil- leen yritetään oikeasti tehdä jotain konkreettista. Tämän kokonaisuus- den kautta aletaan yleensä pääsemään myös asioiden kokonaiskäsitte- lyssä eteenpäin. Yhtenä tavoitteena on myös saada nuori itse hahmot- tamaan ongelmia aiheuttavat tekijät hänen elämässään. Kun nuori ky- kenee hahmottamaan näitä ongelmatekijöitä, alkaa hän myös muutta- maan käyttäytymistään positiivisempaan suuntaan. Käyttäytymisen suunnanmuutoksen johdosta päästään tavoittelemaan asetettuja ta- voitteita. Tavoiteasetannassa tulee kuitenkin huomioida nuoren itsensä hyväksymät tavoitteet. Ensimmäisiä aitoja haluja muutokseen ovat yli- päättään nuoren vapaaehtoinen osallistuminen toimintaan.</p>
	<p>Sosiaaliohjaajan käsittelemät asiat koostuvat pitkälti talousasioiden kanssa työskentelystä. Raha-asioita käydään läpi todella paljon. Näin ollen sosiaaliohjaajalle ohjautuvatkin pääsään-töisesti sellaiset nuoret, joilla ei ole minkäänlaisia tuloja, eikä päivisin ole mitään tekemistä. Tulottomat nuoret tulevat yleensä toimeentuloluukun kautta. Näistä nuorista ei yleensä ole muuta tietoa. Heikoimmillaan nuorista on saata- vissa nimilistä ja sosiaaliturvatunnus, joilla lähdetään liikkeelle. ”Osas- ta nuorista on jo ennakkoon tietoa etsivänuorisotyöntekijöille” Ojala (2016). Tällöin moniammatillista tietämystä pystytään hyödyntämään työtehtävissä, kun työskennellään samassa rakennuksessa.</p>
	<p>Työskentelyyn voidaan lähteä suunnitelmallisesti tai suunnittelematta, riippuen nuoresta saatavien tietojen perusteella. Mikäli käsittelytilai- suutta varten on hyvin niukasti pohjatietoa, niin tätä ei nähdä ongel- mana. Tilaisuuksia valmistellaan sen verran kuin on tietoja käytettävissä. Näin ollen tilaisuus voi olla valmistelemaan tai valmisteltu. Pääasi- assa kuitenkin nuoreen päästään tutustumaan paperisten asiakirjojen muodossa. Välillä voidaan myös soittaa nuorelle puhelimella ja tätä</p>

	<p>kautta tunnustella ilmapiiriä tulevaa käsittelytilaisuutta varten. Puhe- linsoitolla on myös mahdollisuus motivoida nuorta saapumaan tilaisuus- teen. Tilaisuus voi olla myös nuoren itsensä varaama. Tällöin nuorella on yleensä selkeä kuva siitä, mistä on tarve keskustella.</p>
	<p>Tapaamisille on aina asetettu jokin tavoite. Käsittelytilaisuuksien ta- voitteet määritellään aina tilaisuuksien alkajaisiksi. Nuorelle kerrotaan aina miksi hänet on kutsuttu tilaisuuteen tai miksi tavataan. Käsittelyti- laisuus on kokonaisuuden kannalta aina pilkottu aihealuekokonaisuuk- siin. Mikäli nuoresta on niukasti käytettävissä tietoja, käyttää haasta- teltava kokemuksen kautta tärkeiksi havaittuja aihealuekokonaisuuksia. Aihealuekokonaisuuksiin päästään käymällä nuoren asioita läpi palvelu- tarvearvion kautta. Palvelutarvearviossa on jaoteltu kaikki elämän osa- alueet. Osa-alueita ovat mitä tehdään päivisin, koulutus- ja työhistoria, perhetilanne, asuminen, päihde- ja mielenterveys, velka. Liikkeelle lähdetään arjesta ja päivärytmistä, läheisistä ihmisistä ja perheestä aina kohti vaikeampia osa-alueisiin. Nuoren asioidenkäsittely ei ole läh- tökohdiltaan ongelmakeskeistä, joten käsittely ei lähde liikkeelle ris- keistä.</p>
	<p>Nuoren asioiden suhteen hänelle tehdään aina selkeä tavoiteasetanta. Nuorelle osoitettujen tavoitteiden kautta lähdetään käsittelemään hän- nen asioitaan. Tavoite määräytyy pelkästään nuoren lähtötilanteen pe- rusteella. Nuoren ensimmäinen tavoite on voi olla hyvinkin pieni. Esi- merkiksi tiettyyn kellonaikaan herääminen ja säännölliseen päiväryt- miin oppiminen. Suuremmat tavoitteet voivat olla esimerkiksi ammatti- koulutuskinnon suorittaminen vuoden päästä. Tavoitteen määrittelyssä voi kulua puolikin vuotta, ennen kuin pienäkään tavoitetta voidaan asettaa. Tavoiteasetannan löytämisestä haastateltava mainitsee tapa- uksen, jossa oikean syyn tunnistamiseen meni 3 vuotta aikaa, kunnes se tunnistettiin. Esimerkiksi varhaislapsuudessa tapahtuneiden riskien syi- den selvittäminen vie muun muassa paljon aikaa. Tällöin on mahdol- lista, että pitkään on hoidettu väärästä riskiä.</p>
	<p>Ennen kuin moniammatillisten tahojen hyödynnettävyyteen päästään, on tärkeää selvittää nuoren palvelutarve. Ammatilliset tahot näkevät syrjäytyvän nuoren jokseenkin eritavalla. Esimerkiksi sosiaalityö ja et- sivänuorisotyö näkevät nuoren monikompleksisena vyyhtinä ja pitkäkes- toisena prosessina, mikäli nuori aiotaan vielä saada mukaan yhteiskun- nan toimintaan. Kun taas haastateltava ja ohjaamon palveluohjaaja sekä työvoimaviranomaiset näkevät ongelman vain koulutuksen ulko- puolelle jäämisenä. Näin ollen näkemys syrjäytyvistä nuorista eri toimi-</p>

	joilla määrittäyty pitkälti sen mukaan, millaisten riskitekijöiden kanssa he ovat tekemisissä.
	Kaikkein helpoimmassa ensimmäisessä segmentissä nuorelle riittää pelkästään ohjaus- ja neuvontatyö. Tällöin nuorelle kerrotaan esimerkiksi yhteishakujen tai oppilaitoshakujen ajankohdista, vapautuneista oppisopimuspaikoista, tai vapaista palkkatyöpaikoista. Tällöin nuori ohjautuu saman tien eteenpäin ilman sen ihmeellisempiä riskitekijöitä. Toisessa segmentissä nuorilta puuttuu toisen asteen tutkinto eli perusasteen jälkeinen koulutus. Nuorilla ei myöskään ole sen ihmeellisempiä terveydellisiä, taloudellisia tai muita isompia huolia, jotka voisivat estää nuoria pääsemästä työmarkkinoille. Ainoana puutteena on vain koulutus. Nykyaikana on erittäin vähän enää tarjolla työtä kouluttautumattomille henkilöille, joten koulutukseen ohjaaminen on kaikkein tärkeintä. Näihin nuoriin liittyy myös oppimisvaikeudet ja nämä oppimisvaikeudet estävät perinteisen tutkintotavan suorittamisen. Yksilöllisten opintopolkujen kautta, esimerkiksi oppisopimus, nuorten on kuitenkin mahdollista saavuttaa koulutus. Toisen segmentin nuoret ovat usein kädentaitureita. Kolmannen segmentin nuorilla saattaa olla toisen asteen tutkinto tai sitä ei ole, mutta heillä on jokin tukitoimi, joka siivittää ja hallitsee heidän prosessiaan.
	Usein tällainen tukitoimi on päihde ja mielenterveys, terveys, asunnotomuutta, omantaloudenhallinnan vaikeudet, jne. Tällöin tällainen tukitoimi määrittää ja ohjaa nuoria heidän elämänpoluillaan ja nuorilla on tällöin muun muassa elämänhallinnan ongelmia. Myös sosiaalisissa taidoissa on puutteita. Näille nuorille on tyypillistä, että he kuntoutuvat hyvin, mutta kuntoutumiseen tarvitaan moniammatillista ryhmää, sekä samalla uraohjausta ja työpajoilla työelämän tai opiskeluelämän valmiuksien hankkimista. Neljännen segmentin nuoret on niin sanottuja etuusasiakkaita, joista näyttäisi työelämään kuntoutuvan puolet ryhmästä. Näille nuorille on tyypillistä moniongelmallisuus. Ääriesimerkeinä kaksisuuntaiset mielialahäiriöt, skitsofreniat, mahdollisesti kulttuurinsa vankina olevat henkilöt kuten romanitaustainen henkilö, rikollisjärjestön jäsen jne. Lähtötilanteessa nämä henkilöt ovat kaukana työmarkkinoista, mutta pitkäkestoisen, laadukkaan ja kokonaisvaltaisen ohjaus-työn kautta puolet selviää työmarkkinoille. Tässä kerrottua jaottelua käyttää muun muassa työpajajayhdistys sekä työ- ja elinkeinotoimisto.
	”Toimintaympäristön määrittely on pitkälti nuoren tilanteen peilaamista nelitasoisen palvelutarvekartoituksen kautta” (Saurama 2016). Läh-

	<p>tökohta tilaisuuksiin menoon on, että niihin valmistaudutaan etukäteen. Valmistautumiseen sisältyy esimerkiksi kysymyslistojen hyödyntäminen. Mutta koska moniammatillisen ryhmän jäsenet pääsääntöisesti työskentelevät samassa rakennuksessa, pystytään valmistautumistyötä tekemään yhtälailla keskustelemalla tulevasta tilaisuudesta. Valmistautumista tapahtuu erilaisissa variaatioissa.</p>
	<p>Tilaisuudelle on määritelty yhteinen tavoite esimerkiksi riskien tunnistaminen. Mikäli nuorelle ei onnistuta löytämään nuoresta itsestään kumpuavaa tahtotilaa, joka motivoi häntä jatkamaan kohti lopullista tavoitetta, on tällöin melko hyödytöntä vain laittaa nuorta vain johonkin koulutusohjelmaan, johon nuori ei tunne minkäänlaista intohimoa.</p>
Riskienhallintaprosessi - Tunnistaminen	
	<p>Haastateltavan mukaan käsittelytilaisuudessa lähdetään liikkeelle selaisista tunnistetuista subjektiivisista riskeistä, jotka nuori yleensä pysyy itse sanottamaan. Tämän jälkeen käsittelytilaisuutta jatketaan tunnistettujen riskien osalta niin, että oikeilla kysymyksillä yritetään löytää näihin subjektiivisiin riskeihin todellisia ongelmatekijöitä. Näiden todellisten ongelma-tekijöiden tunnistaminen voi olla yllättävänkin aikaa vievää, joten tässä vaiheessa saatetaan pysyä pidemmänkin aikaa. Ongelmien taustalla olevat todelliset ongelmatekijät ovat kuitenkin niitä, joiden kautta on vasta mahdollista päästä eteenpäin kokonaisuuden kannalta.</p>
	<p>Tunnistettujen subjektiivisten riskien jälkeen liikkeelle lähdetään lähes poikkeuksetta nuoren henkilöverkoston kautta. Niistä ihmisistä, jotka jollain tavalla liittyvät nuoren elämään. Käytännössä nuoren elämästä aletaan piirtämään konkreettista verkostokarttaa henkilöiden osalta ja kartassa on nuori itse sijoitettu keskelle kaikkea. Ihmisverkoston piirtämisen avulla on helppo konkretisoida nuorelle hänen elämänsä ihmiset ja nuorten on myös havaittu hahmottavan elämänsä kokonaisuutta paremmin ihmisverkostopiirroksen avulla. Sitä mukaan, kun nuoren verkostoon alkaa hahmottumaan ihmisiä, pystytään samalla kertomaan näihin ihmisiin ja verkostoon liittyviä elämäntarinoita. Nämä ihmiset koostuvat tavallisista ihmisistä ja yhtälailla muun muassa viranomaistoista. Ihmisverkostopiirros on samalla yhdenlainen kuvaus nuoren elämänsä historiasta. Ihmisverkostopiirroksessa ihmisiä kuvataan erilaisilla symboleilla ja yhtälailla ihmisten välistä vuorovaikutusta kuvataan symboleilla. Ihmisverkostopiirroksen kokokin on jo omiaan kertomaan nuoren elämään liittyvistä tekijöistä.</p>
	<p>Muun muassa yhdeksi käsiteltäväksi asiaksi haastateltava mainitsee</p>

	<p>myös tarkastuslistassa mainittavan asumisasiat. Ihmisverkostopiirroksista esiin nousevista asioista tehdään esimerkiksi johdattelevia kysymyksiä siihen, keiden viranomaisten kanssa on mahdollisesti oltu tekemisissä.</p>
	<p>Haastateltavan mukaan nuoren ongelmien selvittäminen ei ole ongelmakeskeistä, vaan verkostossa tapahtuvia asioiden seurausten läpikäyntiä. Läpikäynti käsittää muun muassa liite-tiedoston mukaisen tarkastuslistan riskien läpikäyntiä. Läpi käynti ei kuitenkin ole tarkastuslistan mukaisen siiloutuneen jaottelun mukaista, vaan kokonaisuus koostuu tarkastuslistan yksittäisistä kokonaisuuksista. Haastateltava varmistaa tässä vaiheessa, että onhan tarkastuslistassa huomioitu päihde- ja mielenterveysasiat, oppimisvaikeudet ja neurologiset vaikeudet. Käytännössä läpi nuoren asioita, keskitytään erityisesti keskeytyneisiin asioihin. Käsittelytilanteita yhdistävät usein vaille jääminen ja keskenjääminen. Ihmisverkostopiirros paljastaa myös nuoren kavereiden määrän ja vaikutuksen tämän elämään.</p>
	<p>Käsittelytilaisuudessa edetään aina objektiivisesti eli asiaperusteisesti. Lähtökohta on, että tunnistetuista riskeistä ei jäätäisi riitelemään. Käytännössä silloin tällöin tilaisuudessa jäädytään kuitenkin kiistelemään tai haastamaan jostain tunnistetuista riskeistä. Muun muassa raha-asioita käsiteltäessä on välillä vaikea päästä eteenpäin haastamisen takia. Haastaminen kohdistuu nimenomaan sosiaaliohjaajaan. Haastaminen perustuu muun muassa nuoren tyytymättömyyteen vallitsevaan tilanteeseen, joten tällöin jäädytään jankkaamaan vastaan. Näissä tilanteissa korostuvat erityisesti ihmisen käsittelytaidot, jotta jumiutuneesta tilanteesta päästään eteenpäin.</p>
	<p>Tilaisuudessa ei rajata asioiden käsittelyä esimerkiksi kieltämällä käsittelemästä jonkin tietyn aihealueen asioita. Kokoajan täytyy tehdä taustalla arviota siitä, että pystyykö nuori jatkamaan asioiden käsittelemistä kuinka pitkään. Mikäli kesken kaiken nuori ottaa esiin osa-alueiden ulkopuolelta olevan asian, niin tälle yllättävälle suunnalle annetaan yhtäläillä mahdollisuus ja sitä lähdetään työstämään.</p>
	<p>Riskien tunnistaminen lähtee liikkeelle siitä, että ensin jutellaan mukavia ja tutustutaan nuoren kanssa. Keskustelu aloitetaan helpoilla peruskysymyksillä. Työntekijöille vieraan nuoren asioita hoidetaan aina kahden työntekijän voimin. Nuoren kannustaminen etenemään kohti parempaa on myös tärkeää. Samassa yhteydessä voidaan puhua nuoren tämän hetkisten käyttäytymismallien mahdollisesta johtamisesta jonkinlaiseen positiivisiin tai negatiivisiin lopputuloksiin. Tilaisuuksien</p>

	<p>yhteydessä on myös mahdollista hyödyntää käytettävissä olevilla viestivälineellä tavoitettavia asiantuntijoita.</p>
	<p>Joidenkin nuorten kanssa joudutaan liikkumaan pitkäänkin riskien tunnistamisen sekä syiden ja seurausten käsittelyvaiheissa. Eteenpäin lähdetään jonkin riskin perusteella, katsellaan siihen liittyviä syitä ja seurauksia, mutta lopulta joudutaan palaamaan takaisin tunnistamisvaiheeseen ja lähtemään uudelleen liikkeelle uuden tunnistetun riskin kautta.</p>
	<p>Riskien tunnistamisen osalta voidaan tunnistaa pelkästään riskejä, mutta yhtälailla voidaan alkaa käsittelemään tunnistettua riskiä syvällisemminkin. Esimerkiksi nuorelle saatetaan varata riskien tunnistamislanteessa tapaamisaika toisen viranomaisen kanssa, jos se nähdään tarpeelliseksi. Mutta ei ole myöskään epätavallista, että riskin tunnistaminen riittää ja toimenpiteisiin palataan myöhemmin. Mikäli riskejä tunnistetaan useita, on tällöin pakkokin tehdä niistä lista ja myöhemmin palata tekemään niille toimenpiteitä. Tällöin tunnistetut riskit jäävät alustavasti tunnistamisen tasolle.</p>
	<p>Haastateltavan mielestä aivoriihitekniikka on juuri se menetelmä, jota tällä hetkellä käytetään. Menettelytapa on avoin ja sillä ei ole sen suurempia rajoitteita. Potentiaalisten ongelmien analyysille tyypillinen kolmen riskin kerääminen paperilapulle voisi olla mielenkiintoinen tapa kokeilla uutta toimintamallia riskien tunnistamisvaiheeseen. Haastateltava ottaisi aluksi kokeilumielessä nuoren mukaan kirjaamaan paperilapulle kolmea riskiä vuorollaan.</p>
	<p>Pelkkien riskien sijaan voisi olla hyvä myös tunnistaa nuoren vahvoja puolia, joilla voisi olla mahdollista parantaa nuoren motivaatiotasoa. Nuorille on tyypillistä, että he eivät tunnista omia vahvuuksiaan. Hiukan toisenlaista toimintamallia on kyllä kokeiltu, jossa nuori on ollut kuuntelemassa, kun hänestä keskustellaan moniammatillisesti. Näin koitettiin saada aikaiseksi enemmän vaikuttavuutta asioiden hoidossa. Tällä kertaa tällainen menetelmä oli ollut onnistunut kokemus.</p>
	<p>Paperilappujen ja nuoren käyttämistä kokonaisuutena ei nähdä huonona yhdistelemänä, koska käsittelytilaisuuksissa muutoinkin verbaalisesti keskustellaan nuoreen liittyvistä riskeistä. Ammatillaisen täytyy kuitenkin olla sen verran varuillaan, että aivan kaikki riskejä ei ehkä kannata laittaa paperille nuoren luettavaksi. Näin avoimen menettelytavan kannalta olisi hyvä suorittaa asiakaskohtaista valintaa, eli kaikille nuorille ei sovi näin avoin ja läpinäkyvä toimintatapa. Pelkässä moniammatillisessa käsittelytilanteessa ilman nuorta kolmen riskin kirjaaminen</p>

	paperilapulle olisi oiva tapa viedä käsittelytilaisuutta eteenpäin. Aina-kin tätä kannattaisi kokeilla.
	Nuoren osalta käsittelytilaisuudessa lähdetään vahvuuksien kautta rakentamaan urasuunnittelua ja siinä samalla tehdään korjaavia toimenpiteitä haasteille ja ongelmille. SWOT-analyysiä voidaan käyttää esimerkiksi tunnistamismenettelynä. Työelämänvalmiuksien puutteiden osalta voidaan hyödyntää Nuorisokeskuksen kehittämää ERS-koulutusta työelämään liittyen.
	”Nuoren vahvuuksien ja tahtotilojen kautta pystytään löytämään motivaatiolähteitä, jotka muutetaan toiminnaksi” Saurama (2016). Kasvatustieteissä puhutaan käsitteestä emansipaatio. Emansipaatioissa nuori tunnistaa itse itsessään korjattavia asioita sekä myös omia vahvuuksia ja alkaa prosessoimaan tätä kokonaisuutta mielessään. Työntekijöiden tehtävä on tällöin kulkea nuoren rinnalla ja antaa ohjausta tarvittavissa määrin nuorelle. Riskin tunnistamisvaiheessa jo lähdetään tunnistettua riskiä pääsääntöisesti korjaamaan moniammatillisesti, mutta yhtälailla tunnistettuja riskejä voidaan käsitellä vasta jatkotilaisuuksissa.
Riskienhallintaprosessi - Analysointi	
	Haastateltavan ensimmäinen näkemys riskienhallinnan arviointilomakkeesta on, että se ei hänen mielestään sovellu syrjäytyneen nuoren riskien analysointiin. Lomakkeen tulisi auttaa nuorta paremmin hahmottamaan tilanteen kokonaisuutta. Haastateltava kuitenkin toteaa hetken kuluttua, että nuoren sosiaalisen ihmisverkostopiirroksen kautta tunnistettaisiin riskejä ja tämän jälkeen niitä käsiteltäisiin arviointilomakkeen mukaisten kohtien mukaisesti. Eli tunnistettujen riskien syyt ja seuraukset käydään läpi sekä suunnitellaan tehtävät toimenpiteet riskin osalta. Riskilukua, riskien priorisointiin, ei käytetä koska tapausten osalta yleensä edetään yhden teeman mukaisesti. Arviointilomakkeen syy-kohta on avaintekijä riskien käsittelytilanteessa. Nuorelle on tyypillistä, että hän ei pysty hahmottamaan tapausten taustalla olevia syitä. Osa nuorista on itse löytänyt omasta mielestään toimivan hoitomekanismin ongelmiinsa. Itse tunnistettu hoitomekanismi voi olla erityisenkin paha käyttäytymistapa, joka johtaa entistä pahempiin seurauksiin.
	Näin ollen juurisyyn löytäminen ongelmille on avaintekijä onnistuneiden ratkaisuiden löytymiselle ja tässä auttaa nimenomaan nuoren historian läpikäynti. Esimerkiksi on tapauksia, jossa huumeiden käytöllä on omatoimisesti hoidettu jotain ongelmaa, mutta huumeidenkäyttö onkin johtanut päihdeongelmiin ja talousvaikeuksiin. Eli oikeiden syi-

	den löytymisen ja toimenpidesuoritusten kautta löydetään myös ratkaisuja.
	Tunnistettujen riskien merkittävyyden arviointi (ei riskiä, hallinnassa oleva riski, hallitsematon riski) on silloin käyttökelpoinen työskentelyvaihe riskienhallintaprosessissa, mikäli riskejä tunnistettaisiin useita. Tällaisessa tilanteessa on helpompi hahmottaa sitä, että mistä riskistä on hyvä lähteä liikkeelle. Tällöin on helpompi löytää sellainen riski, johon pystyttäisiin vaikuttamaan kaikkein tehokkaimmin. Käsittelytilaisuudessa tällaista karkeaa luokittelua tehdään, mutta yleensä se tapahtuu asiantuntijan osalta automaationa, eikä sitä suoriteta selkeänä vaiheena prosessissa. Osittain haastattelun edetessä riskin merkittävyyden arvioinnissa on tarkemmin ottaen kyse riskien priorisoinnista toisiin riskeihin nähden, eikä pelkästään yksittäisen riskien merkittävyyden arvioinnista.
	Riskien priorisointiin tarvittavaa riskilukua ei määritellä todennäköisyydet * seuraukset -periaatteella, vaan ennemminkin elämänperustarpeiden kautta. Ammattilaisilla tällaista priorisointia tapahtuu automaationa kokemuksen kartuttamana. Riskien priorisoinnissa voidaan hyödyntää periaatetta, jossa täytyy ensin olla elämänperustarpeiden hallinnassa ennen kuin voidaan lähteä ratkomaan seuraavia ongelmia. ”Perustarpeina haastateltava mainitsee muun muassa ruuan, lämmön ja katon pään päälle, joku osoite, mistä lähdetään elämään elämää eteenpäin” Ojala (2016). Perustarpeet muistuttavat Maslow’n tarvehierarkian periaatteita. Ilman perustarpeita olemassa oloa ei myöskään voi olla henkisiä pääomia.
	Riskien priorisoinnissa auttaa usein myös se, että minkä riskin nuori itse kokee suurimmaksi ongelmaksi. Esimerkiksi haastateltava mainitsee sen, että jos nuori herää joka aamu eri osoitteesta, niin tällöin koulunkäynti on vaikeaa. Myös täysin hallitsematon päihteiden käyttö ei mahdollista oman asuntonsa säilyttämistä pidemmän päälle.
	Riskien merkittävyyden arvioinnille on tarvetta. Käytännössä merkittävyyden arviointia kyllä tapahtuu osana prosessia, mutta se ei ole selkeää prosessivaihe, vaan taustalla tapahtuva toiminto. Merkittävyyden arviointi perustuu pitkälti työntekijän hankkimaan ammatilliseen kokemukseen, jolloin arviointia tapahtuu jatkuvasti taustalla. Tunnistettujen riskien syistä ja seurauksista keskustellaan moniammatillisesti muun muassa asiakasriihissä ja tavoitteena on luonnollisesti ratkaisuiden löytäminen.
	Riskien priorisoinnille (riskiluku) on tarvetta. Haastattelutilanteessa

	<p>näytetty vaihtoehto todennäköisyydet (3 vaihtoehtoa) * seuraukset (3 vaihtoehtoa) oli haastateltavan mielestä kohtalaisen yksinkertaiselta ja näytti helpolta. Kiireen ja suuren työvolyymien hetkellä kaivataan juuri tällaista yksinkertaista tapaa priorisoida riskejä.</p>
Riskienhallintaprosessi - Toimenpiteet	
	<p>Käsillä olevia tapauksia käsitellään joka perjantai moniammatillisesti. Tällöin ryhmän mieltii yhdessä tapauksen eteenpäin viemisen kannalta seuraavia toimenpiteitä. Ryhmässä sovitaan muun muassa siitä, että kuka suorittaa kotikäynnin nuoren luona, tuleeko mahdollisesti muita ryhmän jäseniä mukaan kotikäynnille, miksi on ylipäättään tarpeellista käydä kotikäynnillä, täytyykö joitain suoritteita tehdä, jne. Riskeille aletaan suorittamaan toimenpiteitä, kun niitä on käsitelty riittävällä tasolla, vaikkakin vielä ei tiedettäisi, että ollaanko jo käsittelemässä ongelmien juurisyyt. Mikäli näyttää siltä, että sillä hetkellä valitut toimenpiteet eivät tuota tuloksia, aletaan ongelman osalta tunnistamaan toista, sitä paremmin, selittävä riskitekijää. Näin on mahdollista, että ongelman käsittelyn kuluessa ja tapauksen osalta ymmärryksen kasvaessa, myös riskitekijät vaihtuvat paremmin tapausta selittäviin riskeihin. Tämä päivänä nuorelle annettava apu on liian ongelmakeskeistä, vaikka ongelmien sijaan pitäisi selvittää minkä takia ongelma on ilmaantunut nuoren elämään. Mikä tekijä selittää nähtävää ongelmaa.</p>
	<p>Toimenpidevaiheen ensimmäinen tärkeä tekijä on työntekijän ja nuoren välille tarvittava molemmien puolinen luottamus. Luottamus syntyy siitä, että työntekijä huolehtii nuoren asioista ja asiat tulevat hoidettua. Sosiaalityö on muun muassa korjaavia suoritteita ja taloudellisia ratkaisuita. Edellisten lisäksi tehdään myös ennalta ehkäiseviäkin suoritteita. Näissä yhteyksissä käsitellään myös riskiin johtavia syitä.</p>
	<p>Talous- ja raha-asiat rasittavat eniten nuoria. Näiden kautta päästää käsittelemään muita asioita. Mikäli nuoren raha-asioita ei ensin hoideta kuntoon, ei myöskään muita asioita päästä hoitamaan. Nuorille on tarpeen rauhassa selittää, miten rahakuviot menevät. Tärkeää on saada nuori ymmärtämään rahakuvioiden kulku. Haastateltava kertoo esimerkiksi käytännön tilanteesta. Raha-asioiden osalta nuorelle tulee postissa päätöspaperi, joka sisältää neljä sivua lakitekstiä, laskelmia, jolloin tällainen asiakirja on hyvin hämmentävä nuorelle. Nuoren saattaa olla vaikea hahmottaa se, että miten esimerkiksi 3 kuukautta sitten saatu raha voi vaikuttaa tähän päivään. Syy-seuraussuhteiden läpikäynti on tärkeää nuoren ymmärryksen kannalta.</p>
	<p>Nuoret hakevat myös muun muassa työmarkkinatukea, Kelan asumistu-</p>

	<p>kea ja toimeentulotukea. Moni heistä saa sairaspäivärahat. Useiden tukimuotojen yhteensovittaminen, milloin haetaan mitäkin taloudellista tukea, mistä haetaan, miksi haetaan, ei ole yksinkertaista. Tukien hakeminen on hyvin byrokraattista. Sosiaaliohjaajan tehtävänä onkin auttaa nuorta tukien hakemisessa. Tarvittaessa yhdessä täytetään tarvittavat hakemukset ja liitellään hakemukseen tarvittavat liitteet.</p>
	<p>Korjaustoimenpidevaiheessa on tärkeää ylläpitää nuoren itsensä tunnistamaa, mutta realistista tahtotilaa tai unelmaa ja siinä samassa voidaan tehdä ongelmia korjaavia toimenpiteitä. Tahtotilojen osalta täytyy kuitenkin olla sen verran tarkkana, että joskus nuorella saattaa olla epärealistisia tahtotiloja ja tällöin työntekijöiden tehtävänä on kuitenkin olla rehellinen nuorta kohtaan tahtotilojen tavoitteellisuuksien osalta. Työntekijöiden tavoitteena on olla sosio-kulttuurisia innostajia, jolloin nuorta kannustetaan tekemään töitä omalla mukavuusalueella mahdollisimman paljon.</p>
	<p>Korjaaviin toimenpiteisiin haetaan ratkaisuita sekä oman henkilökunnan toiminnan kautta että ulkopuoleisten yhteistyökumppanien kautta. Toimenpiteiden osalta jälkiriskin hallintaa tarvitaan esimerkiksi siinä vaiheessa, kun nuori on ensin identifioitu johonkin aiemmin mainituista neljästä kategoriasta ja tämän jälkeen nuorta lähdetään viemään kohti seuraavaa tavoiteltavaa tasoa. Eli jälkiriskiä yritetään hallita kategorioiden painottuvien riskien kautta.</p>
	<p>Korjaustoimenpiteet voidaan toteuttaa myös nuoren henkilökohtaisella ohjaustyöllä, luottamuksen ilmapiirissä. Yhtälailta nuoren työskentelyn yhteydessä työpajoilla tapahtuu korjaavia toimenpiteitä. Esimerkiksi elämänhallinnan taitojen puutteita saadaan korjattua työpajojen varsinaisten opetusten lisäksi ikään kuin lisäsaavutuksina. Esimerkki tällaisesta lisäsaavutuksesta on muun muassa sosiaalistaitojen oppiminen. Korjaavia toimenpiteitä lähdetään toteuttamaan aina ratkaisuperusteisesti.</p>
<p>Riskienhallintaprosessi - Seuranta</p>	
	<p>Seurannan osalta olisi tavoiteltavaa, että kaikille nuorille pystyttäisiin soittamaan tietyin väliajoin proaktiivisesti, vaikka nuoresta ei mitään kuuluisikaan. Nykyinen työmäärä ei enää salli kaikkien nuorien myöhäisempää seuraamista. Tällä hetkellä lähtökohta on, että nuoresta kuullaan jonkin verkoston kautta tai nuori ottaa itse yhteyttä sosiaaliviranomaisiin. Kaupunkina Järvenpään on vielä pieni ja olemassa olevat verkostot toimivat toistaiseksi niin, että aina joku tuntee tai tietää. Seuranta toiminta on muuttunut proaktiivisesta toiminnasta reaktiiviseen</p>

	toimintaan. ”Joitain riskinuria seurataan proaktiivisesti. Syy on se, että heidän aktiivisempi seuraaminen on helpompaa ja halvempaa loppupeleissä.” (Ojala 2016.) Proaktiivisempi nuorten seuraaminen vähentäisi jatkossa työmäärää, koska tällöin pystyttäisiin panostamaan enemmän ennakoivaan työskentelyyn.
	Kun nuori on saanut elämänsä riittävältä osin hallintaan ja pystyy elämään itsenäisesti eli hän on poistunut Nuorisokeskuksen asiakkuuden piiristä, niin häneen ollaan kuitenkin 6 kuukauden kuluttua yhteydessä seurantamielessä. Tämän jälkeen nuoreen ollaan vielä yhteydessä, kun on kulunut 12 kuukautta asiakkuuden päättymisestä. Näin ollen seuranta tapahtuu 6 kuukauden välein kaksi kertaa.
	Seurantaan liittyvä yhteys luodaan perusyhteydenpitovälineiden avulla. Yhteyttä voidaan ottaa muun muassa Facebookin, sähköpostin, puhelimen tai jonkin muun soveltuvan viestivälineen avulla. Yhteydenotossa selvitetään pääasiassa miten nuorella menee elämässä, missä hän on tällä hetkellä, haastatellaan muutoinkin sen hetkisestä elämäntilanteesta.
	Seurantavaihe ei ole osoittanut 6 tai 12 kuukauden osalta mitään vakavia yllätyksiä. Tällä hetkellä nuori on tarvittaessa päässyt palaamaan takaisin asiakkuuden piiriin, mikäli pieniäkään impulsseja on havaittu siitä, että asiat alkaisivat jälleen etenemään ei toivottuun suuntaan. ”Tällä hetkellä jälkiseuranta tuottaa pelkästään positiivisia tuloksia tai sitten sellaisia tuloksia, että nuoreen ei saada yhteyttä” (Saurama 2016). Seurannan paradoksi on siinä, että nuoren vaihtaessa asuinkuntansa, ei hän enää ole Järvenpään kaupungin Nuoriso-keskuksen asiakkuuden piirissä. Nuorisokeskus kun tarjoaa palveluitaan vain järvenpääläisille nuorille.
Tarkistusluettelo - Yleisesti	
	Haastateltava toteaa, että tarkistusluettelo on selkeä lista seurauksista joihin on ongelmatekijän johdosta päädytty. Tarkistusluettelo ei kuitenkaan saa näyttää nuorelle, koska tarkastuslista aiheuttaa varmasti ahdistusta nuorelle. Näin ollen nuori ei saa itse poimia tarkastuslistalta tunnistamiaan riskejä. Tarkastuslistan tulee olla työntekijän hallinnassa ja tiedossa, että minkä tyyppisiä riskejä nuoreen liittyy. Mikäli työntekijä ei tiedä, esimerkiksi vähäisen työkokemuksen takia, niin tarkastuslista on hyvä aputyökalu. Tarkastuslista on hyvä, mutta listan sisältö tulee saada työntekijän selkärankaan, jotta se tulee nuoren asioiden käsittelytilanteessa jouhevasti ja ammattimaisesti käytyä läpi. Haastateltava ei koskaan käyttäisi tarkastuslistaa itse näkyvästi käsitte-

	lytilanteessa, koska nuori voi kokea merkittävää ahdistusta listan mu- sertavuuden takia. Tarkastuslista voisi olla käsittelytilanteessa tausta- aineistona, mutta niin, että nuori kokee tilaisuuden puhtaasti keskuste- lutilaisuutena, jolloin tarkastuslistan aihealueet tulevat käytyä luonte- vasti läpi tarvittavilta osin. Muutoin tarkastuslistassa on haastateltavan mielestä tosi kattavasti kaikki.
	Haastattelun yhteydessä haastateltava esittelee heidän tekemiä ja käyttämiä tietojen keruuasiakirjoja. Nuoren haastattelulomake on ot- sikkotasolla jaettu ensimmäisenä perhesuhteet ja asuminen. Tässä lu- vussa käsitellään erilaisia asumismuotoja kuten yksin asuminen, avo- tai avioliitossa asuminen, vanhempien luona asuminen, onko lapsia tai muuta. Samalla selvitetään nuoren välejä perheeseen sekä ystäviin, asevelvollisuuteen liittyviä asioita, ajokortin olemassa oloa sekä mah- dollisia asiakkuuksia viranomaisiin päin.
	Haastattelun lopuksi mietitään jatkotoimenpiteitä ja muuta huomioon- otettavaa. Lopuksi määritellään myös seuraava yhteydenotto ja mah- dollisuus hyödyntää annettuja tietoja yhteistyöverkoston kesken. Vii- meisenä kohtana molemmat osapuolen allekirjoittavat haastattelulo- makkeen.
	Kirjallisen aineiston perusteella löydetyistä riskeistä muodostetut osa- alueet ovat haastateltavan mielestä aivan oikein. Ne ovat juuri niitä osa-alueita, joita käytetään aktiivisesti käsittelytilaisuuksissa. Muodos- tetussa tarkistusluettelossa on yhtäläinen jaottelu haastattelutilaisuuks- issa käytettyihin jaotteluihin nähden. Tarkistuslistan vasenta saraketta tulisi hyödyntää käsittelytilaisuudessa keskustelua ohjaavana polkuna. Vasen sarake toimii samalla käsiteltävää asiaa rajaavana tekijänä.
	Uudelle työntekijälle lista on hyvä. Tarkistusluettelon avulla uuden työntekijän on helppo ymmärtää se, että miten laajasti asiat vaikutta- vat toisiinsa. Tarkistusluettelon avulla uuden työntekijänä on helpompi ottaa kokonaisuutta hallintaan, eikä asioiden hahmottamiseen menisi niin paljon aikaa kuin nyt ilman tarkistusluettelo. Lopullisena tavoit- teena on tietenkin se, että kasvaessa ammattilaiseksi tarkistusluettelo tulee jo luonnostaan selkärangasta käsittelytilaisuuksissa. Tarkistus- luettelo myös pienentää käsittelytilaisuudessa työntekijän unohtamisen mahdollisuuksia osa-alueiden osalta. Tarkistusluettelo ei tietenkään voida lukea avoimesti.
	Tarkistusluettelon ongelmana on sen ongelmakeskeisyys, vaikka tilai- suuksia käsitellään mahdollisuuksien ja myönteisyyden kautta. Tarkis- tuslista on kuitenkin oikein hyvä kysymyspatteristo. Siitä käy selkeästi

	ilmi, että mitä kaikkea täytyisi ottaa huomioon käsittelytilaisuudessa.
	Tarkistuslistan viisi osa-alueetta ovat ne kaikkein tärkeimmät osa-alueet kokonaisuuden kannalta. Haastateltava korostaa tarkistuslistan olevan erittäin kattava. Tarkistuslistalla on pääasiassa kaikki yleisesti esiintyvät ongelmat, mutta osa näistä ongelmista on sellaisia, että nuoren kulkeman elämänpolun saapuessa Nuorisokeskukseen ei mitään enää ole tehtävissä. Näin ollen tällaiset riskit voisi poistaa tältä listalta. Kaikki tarkistuslistan riskin kuitenkin näkyvät Nuorisokeskuksen nuorten elämässä.
	Näin ollen koulumaailman rakenteissa olisi selkeästi kehitettävää. Rakenteiden osalta olisi tärkeää selvittää, mistä esiintyvät ongelmat kumpuavat. Onko se ihmisten osaamisen puutetta, onko se johtamistaitojen puutetta vai edesauttavatko nykyiset suuret työmäärät ongelmien ylläpysymistä, jolloin esimerkiksi koulukiusaamista ei saada pienennettyä koulumaailmassa. Kiusaaminen kuitenkin näyttelee merkittävää osaa syrjäytyneiden nuorten elämässä.
	Osalle syrjäytyneistä nuorista on opettajien opetustavat ja puhetyylin niin vieraita, että nuori ei ymmärrä ollenkaan opetusta ja tämä taas johtaa turhautumiseen koulussa. Nuorisokeskuksessa tämä havaitaan nuoren itsensä kertomana, kuinka hän ei ole ymmärtänyt sanaakaan opettajan teoriatuntiopetuksesta. Tämänkin osalta täytyisi tunnistamistyötä kehittää kouluissa.
	Yhteiskunnassa on valtava määrä tarjolla erilaisia palveluita alkaen neuvolan, varhaiskasvatuksen, perusasteen ja toiselta asteen osalta. Vaikka nuoren polku kulkee kaikkien näiden palveluiden läpi, useiden viranomaisten silmien editse, niin siitä huolimatta osa nuorista päätyy lopulta Nuorisokeskuksen asiakkaiksi edelleen täynnä ongelmia ja haasteita kuuluu pahimmillaan edellä mainittuun neljanteen segmenttiin.
Tarkistusluettelo - Arvioitava henkilö itse	
	Toimintakyky tulisi nostaa tarkastuslistalla omaksi kokonaisuudeksi. Nuoren toimintakykyä tarkastellaan hyvin monesta eri näkökulmasta. Nuori voi kokea olevansa toimintakykyinen, mutta jatkokysymyksillä voidaan kuitenkin kyseenalaistaa toimintakykyä. Esimerkiksi jos toimintakyky on hyvä, niin miksi nuori on sitten kuitenkin ollut kotona puoli vuotta tekemättä mitään työtä? Toimintakyky on haastava käsite, koska se on sidoksissa nuoren itselleen asettamaan tahtotilaan. Jos nuoren tahtotilana on esimerkiksi pelata videopelejä vuorokausi putkeen ja hän pystyy siihen, niin hänen toimintakyky on tältä osin olla kunnossa. Jos päivärytmin ylläpitäminen on vaikeaa, niin tällöin nuorella ei ole

	<p>toimintakyky kunnossa tältä osin. Toimintakykyyn liittyy se, että jos nuori on oppinut esimerkiksi rauhoittamaan itsensä kannabiksella, niin nuori yrittää tällöin hoitaa kiihtynyttä mielentilaansa kannabiksella. Tällöin opittu ratkaisumenetelmä on enemmän haitaksi nuorelle kuin hyödyksi. Toimintakykyyn liittyy myös asioiden välttely. Nuorella voi olla toimintakykyä olla käymättä koulua ja väärentää erilaisia papereita vanhemmilleen, mutta koulussa tarvittavaa toimintakykyä nuorella ei ole.</p>
	<p>Tällöin herää kysymyksiä, mitä koulussa on tapahtunut, mitä nuori välttelee, mikä koulussa on vaikeaa? Toimintakyky on teemana haastava, koska jotta voitaisiin tunnistaa hyvää toimintakykyä, pitäisi määrittellä käsite yleisesti hyvänä pidettävä toimintakyky elämän osa-alueilla. Elämän osa-alueita voisi tarkastella esimerkiksi haastateltavan antaman mielenterveyden käsi-kartan avulla. Osalla nuorista on sellaisia elämän osa-alueita, jotka ovat täysin halvaantuneita, joita ei ole. Tarkastusluettelossa oleva teema oman elämän suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus ovat yhtäläisiä toimintakykyä, sekä yhtäläisiä kodinhoidon taito.</p>
	<p>Elämän taitojenhallinta on parempi kokonaisuuden käsite kuin pelkästään elämän hallinta, koska elämässä tapahtuu paljon sellaisia asioita, joita itse ei voida hallita.</p>
	<p>Tarkastusluettelon teema luonteenpiirre, johon on sisällytetty riskit nuori ei ole sinnikäs, nuori ei ole maltillinen, nuoret eivät ole täsmällisiä kiinnittivät haastateltavan huomiota. Teemassa ihmetystä herätti myös riski nuori on ylensyöjä. Viimeinen riski olikin haastava sijoitettava allekirjoittaneelle, eikä sille tuntunut löytyvän sopivaa teemaa. Tämän takia se on sijoitettu soveltumattomaan teemaan. Pois jättäminen olisi kuitenkin ollut allekirjoittaneen mielestä liian subjektiivinen päätös ja tämän takia nuori on ylensyöjä -riski on mukana haastattelussa. Jos nuori sanoo olevansa laiska, niin se ei todellisuudessa pidä paikkaansa, vaan tällöin nuori välttelee jotain. Luontaisesti ihminen ei ole laiska. Nuori saattaa esimerkiksi vetäytyä jostain sellaisesta, joka pelottaa häntä tai jossa nuori pelkää epäonnistuvansa. Luonteenpiirre teemassa pitäisi olla ennemminkin kyse temperamentista. Ikääntyessä ihminen oppii hillitsemään temperamenttiaan, joka näkyy hänen luonteenpiirteessään. Haastateltavan mukaan luonteenpiirteet teeman voisi poistaa kokonaan pois tarkastusluettelosta.</p>
	<p>Tarkoituksena on löytää asioita, joissa nuoret ovat hyviä ja vahvoja. Toteamalla olevansa laiska ei ole vastaus varsinaisiin syihin, vaan syyllä on olemassa selittävämpi syytekijä. Muita vastaavia sanoja ovat huono</p>

	ja epäonnistunut.
	Haastateltavan mukaan riskitekijä passiivisuus liittyy usein päihteisiin ja pelkoihin. Lisäksi passiivisuuteen liittyvät usein mielenterveystaustaa ja masennusta. Näistä on seurauksena nuoren passiivisuus.
	Seksuaalinen käyttäytymisen kohdalla olisi parempi puhua seksuaalisesta identiteetistä. Identiteettiin liittyy muun muassa homoseksuaalisuus ja mahdollisesti sen peittelystä syntyneet ongelmat. Maanisuuteen saattaa liittyä seksuaalisia ylilyöntejä, kumppanit vaihtuvat tiuhaan ja ei välitetä itsestään. Seksuaaliset identiteettikysymykset nousevat esiin, kun työskennellään nuorten kanssa. Nuoret kokevat, että he eivät kelpaa tai että he ovat vääränlaisia. Hyväksynnän hakeminen voi tapahtua kokeiluiden kautta.
	Nuorilla on tietämättömyyttä omista kyvyistään teema on valtava osa-alue. Kyse on ennemminkin omien vahvuuksien tunnistaminen. Tähän pitäisi myös panostaa jo peruskoulussa.
	Nuorella on ikäviä elämäntapoja (=huostaanottoja) haastateltava toteaa, että eihän kyse ole hänen elämäntavoistaan. Allekirjoittanut on kuitenkin ilmaissut kohdan epäselvästi, koska kyseessä on kuitenkin nuoren toteuttama käyttäytyminen ja hänen lapsensa on joutunut huostaan otetuksi.
	Nuori voi myös joutua ottamaan liikaa vastuuta kontolleen. Esimerkiksi on tapauksia, joissa nuori joutuu huolehtimaan itseään nuoremmista sisarruksistaan. Pahimmillaan nuoremmat sisarukset ovat vaippaikäisiä.
	Poliisin rekistereissä osalla nuorista on rikosrekisterimerkintä. Rikosrekisterimerkintä on ikävä merkintä omissa tiedoissa. Se muun muassa automaattisesti poistaa mahdollisuudet työskennellä tietyissä ammateissa.
	Luvussa Koulutus ja työhistoria käsitellään koulutustaustaa. Peruskoulun suoritusta tai suorittamattomuutta sekä syvällisemmät selvityksen suorittamattomuuden syiden osalta. Samalla kysytään mahdollisesta 10-luokan suorittamisesta sekä lukio tai ylioppilassuorituksista sekä edelleen mahdollisista keskeytyksistä ja sen syistä. Lisäksi tehdään edellisten mukaiset selvitykset ammattioppilaitosten osalta. Työhistorian osalta selvitetään varsinaista työhistoriaa sekä siellä mahdollisesti tunnistettuja haasteita.
	Luvussa Terveys nuori arvioi omaa fyysistä ja psyykkistä terveyttä. Selvitetään allergioita ja perussairauksia sekä mahdollisia lääkityksiä. Kysytään päihteiden käytön frekvenssiä ja yksilöidään käytettäviä päihteitä sekä niiden käytöstä aiheutuvia seurauksia.

	<p>Luvussa Elämänhallinta selvitetään nuoren tavallista päivärytmiä. Samalla käydään läpi nuoren taloustilannetta. Lisäksi selvitetään nuoren itsensä tunnistamina vahvuuksia ja heikkouksia sekä harrastuksia ja mahdollisia muutostarpeita itsessään.</p>
	<p>Oppimisvaikeuksien osalta Järvenpään nuorisokeskuksessa käytetään omaa tunnistuslistaa, jossa on 22 kysymystä. Lukemiseen liittyen selvitetään lukemisen nopeutta, vieraiden sanojen lukemisen hankaluutta, luetun tekstin muistamisen vaikeutta sekä mahdollista lukemisen välttelyä. Seuraavaksi selvitetään vieraiden kieltenoppimisen vaikeutta, oikeinkirjoitusta, päässälaskutaitoa, puheenseuraamisen vaikeutta isossa ryhmässä, kykyä lausua pitkiä sanoja. Sitten selvitetään kykyä ottaa vastaan puhelinviestejä sekä välittää niitä, keskeytysten vaikutusta toiminnan jatkamiseen, erehtymistä päivämäärien ja kellonaikojen osalta, hallitsetko kuukausien järjestyksen ja osaatko luetella ne sekä etu- että takaperin. Tämän jälkeen kysytään kykyä muistaa puhelinnumeroita, alttiutta huolimattomuusvirheille, kykyä täyttää lomakkeita, vaikeuksia muistaa ihmisten nimiä. Viimeinen kysymyspatteristo selvittää kertotaulun oppimista koulussa, käsitteiden oikea ja vasen sekoittamisen mahdollisuutta, kyky ilmaista asioita kirjallisesti sekä kartan lukutaito tai suunnistaminen uudessa paikassa.</p>
	<p>Tarkistusluetteloön tulisi lisätä nuoren negatiivinen asenne viranomaisia kohtaan sekä nuoren halu jäädä yhteistyön ulkopuolelle. Nuori ei edes halua tulla yhteiskunnan tarjoamien palveluiden äärelle. Nuori kokee pelkoa ja epäuskoa palveluita kohtaan. Mahdollisesti edellä mainittuja asioita voisi sijoittaa omat yhteiskunnalliset oikeudet -luvun alle.</p>
	<p>Tarkistusluettelossa on mainintana nuori on tietämätön oikeuksistaan pitää paikkansa. Yhtälailta nuori voi olla myös haluton omiin oikeuksiinsa. Muutoin tarkistusluettelossa on muuta alueet kohdallaan.</p>
	<p>Tarkistuslistan riskeistä arvioitava henkilö itse ja tämän osa-alueen alakokonaisuus koulussa tukitarpeet ja sieltä riskitekijä nuorella on tarvetta oppilashuollolle. Mitä jos oppilashuolto ei toimikkaan odotetunlaisesti. Eli lakisääteisesti oppilashuolto järjestetään, mutta se on kuitenkin tehotonta. Tehoton oppilashuolto näyttäytyy muun muassa Nuorisokeskuksen nuorissa. Käytännön esimerkki tehottomuudesta on esimerkiksi se, että nuori on ollut neljä kuukautta poissa koulusta ja tänä aikana hänelle on yritetty soittaa puhelimella muutamia kertoja. Mutta koska nuori ei ole vastannut soittoihin, on hänet lopulta ikään kuin unohdettu kotiin, eikä hänen kouluun saamiseksi ole tehty sen enempää. Oppilashuoltopalveluun sisältyy muun muassa koulupsykologiapalveluita,</p>

	kuraattoripalveluita, terveydenhuollon palveluita, jne.
	Koulukiusaaminen on yksi tekijä, joka sisältyy lähes jokaisen Nuorisokeskuksen nuorten elämään itsensä kertomana. Koulukiusaamistapausten osalta on olemassa koulumaailman tunnustamia KIVA-kouluhankkeita, joilla kerrotaan ratkaistavan kiusaamistilanteita. Nuorisokeskuksen nuorten kertomuksien mukaan näin ei kuitenkaan ole, vaan kiusaaminen jatkuu kouluissa hankkeista huolimatta.
	Esimerkiksi luonteenpiirteiden osalta, nuori ei ole sinnikäs, haetaan kasvatuksellisia interventioita Nuorisokeskuksen työntekijöiden avulla. Kun taas esimerkiksi aggressioista ja itsehillintävaikeuksista kärsiville nuorille haetaan apua muun muassa terapiaa tarjoavien yhteistyökumppanien kautta. Työttömän nuoren osalta yhteistyökumppanina on elinkeinoelämän edustaja, TE-toimisto ja koulutuksen järjestäjät.
	Jos oppilaalla on oppimisvaikeuksia, niin ratkaisu oppilaan ongelmiin ei ole päästää häntä peruskoulusta pois armo viisi -arvosanoilla, koska tällöin kuitenkin tiedetään, että oppilaan toisen asteen opinnot tulevat varmasti keskeytymään. Järvenpäässäkin on olemassa toisen asteen opintolinja, jossa on 60 %:n luokkaa opintojenkeskeyttäneiden osuus. Oppimisvaikeuksia tulisi tunnistaa jo peruskouluvaiheessa. On myös tapauksia, joissa oppimisvaikeudet on tunnistettu, mutta näiden korjaamiseksi ei ole tehty mitään perusasteella.
	Osalle syrjäytyneistä nuorista on opettajien opetustavat ja puhetyylin niin vieraita, että nuori ei ymmärrä ollenkaan opetusta ja tämä taas johtaa turhautumiseen koulussa. Nuorisokeskuksessa tämä havaitaan nuoren itsensä kertomana, kuinka hän ei ole ymmärtänyt sanaakaan opettajan teorialuokan opetuksesta. Tämänkin osalta täytyisi tunnistamistyötä kehittää kouluissa.
	Esimerkiksi nuori on juureton. Tätä on erittäin haastava lähteä korjaamaan jälkikäteen. Asiasta voidaan kuitenkin joltain osin yrittää keskustella.
	Tarkistuslistalta näyttäisi puuttuvat sellainen riskitekijä kuin nuoret ovat kulttuurinsa vankeja. Esimerkkinä tällaisista nuorista ovat romani-taustaiset nuoret. Kulttuuri rajoittaa sekä asettaa vahvoja normeja, jotka saattavat estää nuorta työllistymästä. Toinen esimerkki voisi olla vahvasti islaminuskoinen nainen. Yhdessä tapauksessa jouduttiin kaikki keskustelut ja kysymykset islaminuskaiselle naiselle esitettiin hänen miehensä kautta. Uraohjaus oli erittäin haastava tässä tapauksessa, koska kaikki kerrottu, joka koski naista, kerrottiin miehen kertomana ja miehen itsensä sanomana. Myös rikollisjärjestöihin liittyviin nuoriin liit-

	<p>tyy yhtälaila vahvaa kulttuurillisuuden vankeutta. Näille nuorille on haastavaa löytää muun muassa työpaikkaa, koska yritysmaailma vierastaa rikollisjärjestöihin jollain asteella kytkeytyviä nuoria. Heidät nähdään ikään kuin riskitekijöinä. Myös tietynlaiset käyttäytymisnormistot aiheuttavat ongelmia yritysmaailmassa.</p>
	<p>Esimerkiksi nuoren taustasta johtuvista käyttäytymisnormeista johtuen nuori voi joutua keskeyttämään työnteon ja soittamaan tai vastaamaan tiettyihin puhelinnumeroihin milloin tahansa. Yritysmaailmassa vierastetaan myös esteettisiä asioita kuten näkyviä tatuointeja, jne. Yhtälaila myös poliittinen aatemaailma voi asettaa nuoren aatteensa vangiksi. Esimerkiksi melko vähäisiäkin haasteita omaava nuori oli kerran ilmoittanut, että hän ei aio tehdä päivääkään töitä kapitalistille.</p>
	<p>Kulttuuriensa vankien kohdalla yleensä aika ja osaaminen eivät riitä ratkaisemaan ongelmia, koska ne ovat juurtuneet niin syväälle nuoren elämään. Näistä kuitenkin poikkeuksen tekee rikollistaustaa omaavat henkilöt. Heidän osalta muutoksia on kuitenkin saatu aikaiseksi.</p>
	<p>Nuorille yksinhuoltajaäideille on ollut tyypillistä vahva identiteetti kasvattaa lastaan ilman miestä. Mutta kun voimavarat ovat loppuneet, on masennuksen riski alkanut kasvaa nuoren naisen elämässä. Tällöin alkaa myös esiintymään tarvetta tukitoiminnoille.</p>
Tarkistusluettelo - Arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri	
	<p>Nuoren vanhemman puolison vaihtumisen riski nousee usein esiin ja nuoren kotiin tuodaan toistuvasti uusi henkilö. Usein nämä uudet tyypit eivät ole kovinkaan hyviä tyyppisiä. Tällöin nuoren elämästä poistetaan turvallisuudentunne kotioloista ja tällöin kotona voi tapahtua mitä vain.</p>
	<p>Vanhempien rikollinen käyttäytyminen on todellisuutta. Osassa perheitä nuoret altistuvat toisen vanhemman rikolliselle elämäntavalle. Pahimmillaan molemmat vanhemmat saattavat olla suorittamassa vankilatuomiota yhtä aikaa.</p>
Tarkistusluettelo - Arvioitavan henkilön talous	
	<p>Talousasioiden osalta luottotietojen menetys on merkittävä riski. Luottotietojen menettäminen johtaa useiden uusien riskien äärelle. Muun muassa kotivakuutuksen saaminen vaikeutuu tai estyy, jne.</p>
	<p>Tarkistusluettelon riskeistä rahojen riittämättömyys on iso riski, koska se lisää tyytymättömyyttä viranomaisiin päin. Samalla koetaan, että kukaan oikeasti huolehdi nuorten asioista, eikä tee suoritteita niiden eteen. Nuori kokevat aina välillä, että heitä huijataan. Näistä lähtökohdista täytyy ensi saada luotua luottamusta, jotta tilanne saadaan</p>

	tältä osin rauhoitettua.
Tarkistusluettelo - Arvioitavan henkilön asunto ja asuminen	
	Tarkastuslistan riskitekijä muuttaminen on oikeasti olemassa oleva riskitekijä, koska osa nuorista näkee muuttamisen toiselle paikkakunnalle ongelmia pakoon ratkaisuksi. Muuttamalla paikkakunnalta toiselle yritetään jättää taakse ongelmia ja näin ratkaista niitä, vaikka todellisuudessa muutos ei ongelmia ratkaise. Muuttamisratkaisun tekeminen on hyvin yleistä syrjäytyneiden nuorten ryhmälle.
	Riski nuoren kodista puuttuu virikkeitä on mielenkiintoinen. Ennenkin virikkeiden olemassa olo on omiaan sitomaan nuoria kotioloihin. Tällöin vetäytyään herkemmin syrjään, eikä saada tarvittavia ihmiskontakteja.
	Asunnon menettämisen pelko tai asunnottomuus vievät paljon voimavaroja. Tällöin nuoren rahkeet eivät riitä muuhun. Myös talousasiat koostuvat rahankäytöhallinnasta, veloista ja luottotietojen tilanteesta.
Tarkistusluettelo - Arvioitavan henkilön vapaa-aika	
	Tarkistusluettelossa vapaa-aika -kokonaisuuden alla olevaan riskiin nuorella ei ole kavereita liittyy pohjaton yksinäisyys. Nuoren elämästä puuttuu selkeästi ihmiskontakteja.

Liite 6 Haastateltavien esittely

Riia Venhola	
	Tämän opinnäytetyön ensimmäinen haastateltava oli Järvenpään kaupungin Nuorisokeskuksen etsivänuorisotyön työntekijä Riia Venhola. Venhola on koulutukseltaan sosionomi AMK. Hän on myös suorittanut psykoterapian valmennusopinnot sekä erityispedagogian perusopinnot. Venhola on työskennellyt haastatteluhetkellä päihde- ja mielenterveysalalla yhteensä 14 vuotta, joista 6 viimeistä vuotta hän on työskennellyt etsivänuorisotyössä.
	Venholan Riian haastattelu suoritettiin maanantaina 7.3.2016 kello 12.00-14.00 välisenä aikana. Haastattelupaikkana toimi Venholan oma työhuone, jossa haastattelu päästiin suorittamaan. Haastattelun aikana oli ainoastaan yksi haastattelun keskeyttänyt tilanne, kun toinen työntekijä joutui keskeyttämään haastattelun hetkeksi. Haastattelijä ei kuitenkaan koe, että tästä keskeytyksestä olisi ollut haittaa haastattelulle. Haastattelu nauhoitettiin sanelimella haastattelun kirjoitustyötä varten. Kokonaisuudessaan haastattelutilanne oli haastateltavan mielestä onnistunut.
Ilona Ojala	
	Tämän opinnäytetyön toisena haastateltava oli Järvenpään kaupungin Nuorisokeskuksen sosiaaliohjaaja Ilona Ojala. Ojala on koulutukseltaan sosionomi AMK. Ojala on työskennellyt haastatteluhetkellä alalla yhteensä 15 vuotta, joista 3 viimeistä vuotta hän on työskennellyt sosiaaliohjaajana.
	Ojalan Ilonan haastattelu suoritettiin torstaina 31.3.2016 kello 08.00-10.00 välisenä aikana. Haastattelupaikkana toimi Ojalan oma työhuone, jossa haastattelu päästiin suorittamaan. Haastattelu ei keskeytynyt kertaakaan haastattelun aikana. Haastattelu nauhoitettiin sanelimella haastattelun kirjoitustyötä varten. Kokonaisuudessaan haastattelutilanne oli haastateltavan mielestä onnistunut.
Juha Saurama	
	Tämän opinnäytetyön kolmantena haastateltava oli Järvenpään kaupungin Nuorisokeskuksen palvelupäällikkö Juha Saurama. Saurama on koulutukseltaan yhteisöpedagogi YAMK ja kasvatustieteiden kandi. Li-

	<p>säksi Saurama on suorittanut räätälöidyn JET-koulutuksen, joka on suuntautunut nuorisopuolelle. Saurama on työskennellyt haastattelu- hetkellä nuorisotyönparissa yhteensä 25 vuotta, joista 6 viimeistä vuot- ta hän on työskennellyt palvelupäällikkönä.</p>
	<p>Sauraman Juhan haastattelu suoritettiin torstaina 31.3.2016 kello 10.00-12.00 välisenä aikana. Haastattelupaikkana toimi Sauraman oma työhuone, jossa haastattelu päästiin suorittamaan. Haastattelu ei kes- keytynyt kertaakaan haastattelun aikana. Haastattelu nauhoitettiin sanelimella haastattelun kirjoitustyötä varten. Kokonaisuudessaan haastattelutilanne oli haastateltavan mielestä onnistunut.</p>

Liite 7 Lopullinen tarkistusluettelo

1. Arvioitava henkilö itse

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Oman historian hahmotus	Nuoren oma tausta on epäselvä, tuntematon Nuori on juureton Nuori ei tunne menneisyyttään
Koulukäyttäytyminen	Nuori on häiriökäyttäytyjä koulussa
Koulussa tukitarpeet	Koulunkäyntiongelmia Nuorella on tarvetta oppilashuollolle Nuorilla on tuentarvetta koulumenestyksen ongelmien osalta Nuori tarvitsee erityisopettajapalveluita Nuori tarvitsee ammatinvalinnan osalta ohjausta Nuori tarvitsee oppilaan- ja opintojen ohjausta
Oppiaine vaikeudet	Nuorella on puutteita ammattisanastojen kanssa Nuorella on kielellisiä vaikeuksia Nuorella on heikko koulumenestys Nuori tarvitsee tukiopetusta Nuorilla on tuentarvetta kouluaineiden ongelmien osalta
Opiskelutekniikka vaikeudet	Nuori ei ole saavuttanut riittäviä oppimisvalmiuksia peruskoulussa Nuorella on heikko opiskelutekniikka
Peruskouluopintojen tilanne	Nuori ei ole suorittanut peruskoulua loppuun Nuorella on ainoastaan peruskoulu käytyä
Ammatillisen koulutuksen tilanne	Nuori on ammattikouluttautumaton Nuori on ammattikouluttautumaton Nuorella ei ole muodollista pätevyyttä ammattiin
Työkokemuksen riittävyys ammattiin	Nuorella ei ole työkokemusta ammattiin
Työllisyys	Nuorella on ongelmia toimintakyvyssä Nuori on työtön
Kyky omien lasten kasvatukseen	Puutteellisen lapsen kasvatustehtävän vahvistaminen päivähoitolla Yksinhuoltajuuteen liittyviä ongelmia
Luottamus aikuisiin	Nuorella on luottamusongelma aikuisia kohtaan Nuori ei luota aikuisiin
Luottamus itseensä	Nuorella on luottamuspulaa Nuoret eivät luota itseensä
Mielenterveydellisiä ongelmia	Minäkuvan kehityksessä puutteita Nuorella on mielenterveysongelmia Nuorella on psykiatrisen hoidon tarpeita Nuorella on ongelmia terveyden osalta Nuori on masentunut Nuorella on mielenterveysongelmia Nuori on masentunut Nuori on ahdistunut Nuoret ovat masentuneita Nuoret ovat ahdistuneita
Aggressiivisuus muita kohtaan	Nuori ei pysty hillitsemään aggressioitaan Nuoret ovat aggressiivisia
Vastuullisuus	Nuori suhtautuu negatiivisesti tarjottuun apuun Nuorilta puuttuu vastuuta Nuoret eivät kunnioita onnistumisiaan Nuoret syyllistävät epäonnistumisestaan muita nuori joutuu ottamaan liikaa vastuuta elämässään
Mielenkiinnon pysyminen, sitoutuminen	Nuorella on sitoutumisvaikeuksia työhön, opiskeluun, vapaa-aikaan Nuorella on motivaatio-ongelmia opiskeluiden suhteen Nuori ei ole kärsivällinen (odota palveluiden saamista)
Päihteiden käyttö	Päihteiden käytön ongelmia Alkoholin käyttö Nuorella on päihdeongelmaa Nuorella on päihdeongelmaa Nuorella on päihdeongelmaa

	<p>Nuorella on huumeongelmaa Nuorella on alkoholioingelmaa Nuoret käyttävät päihteitä</p>
Päihteisiin johtava elintavat	Nuorella on päihteiden käyttöön vaikuttavia elintapoja ja olosuhteita
Rikollinen elämäntapa	<p>Näpistelyä Omaisuusrikollisuutta Rikollisiin tekoihin syyllistyminen Nuori käyttäytyy väkivaltaisesti Nuori käyttäytyy rikollisesti Nuori käyttäytyy rikollisesti Nuoret syyllistyvät rikoksiin</p>
Suhtautuminen lainvalvojiin	<p>Kanssa käymisiä poliisin kanssa Nuorella on vaikeuksia hyväksyä normeja ja niiden valvoja Nuoret eivät koe tasa-arvoisuutta</p>
Seksuaalinen identiteetti	<p>Ikäkauteen sopimaton seksuaalinen käyttäytyminen Vaikeus käsitellä homoseksuaalisuutta Seksuaaliset ylilyönnit Seksi kumppanien tiuha vaihtuminen Välinpitämättömyys itsestä seksuaalisessa kontekstissa</p>
Oman elämän suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus	<p>Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää Nuoren elämä on tulevaisuuden osalta suunnittelematonta, tässä ja nyt -elämää Nuorelta puuttuu suunnitelmallisuus elämästä Nuoret elävät tässä ja nyt elämää Nuoret ovat päämäärättömiä tekemisessään Nuorella on heikko ajankäytön suunnittelutaito</p>
Kodinhoidon taidot	<p>Kotipalveluille tarvetta Arkisille kodin- ja perheenhoitoasioiden hoitamiseen tukea Nuoren kodissa ei ole ruokaa kaapeissa Nuorella on tarvetta kotipalveluille Nuorelta puuttuu arkielämän taitoja Nuorella on puutteita kodinhoidossa Nuorella on puutteita keittiösuorituksissa Nuorella on puutteita siivoussuorituksissa Nuorella on puutteita pesusuorituksissa Nuori tarvitsee apua asumiseen</p>
Elämäntaitojen hallinta	<p>Elämänhallintaan liittyviä ongelmia Nuoren elämäntapa eroaa normaalina pidetystä nuoren elämäntavasta Nuoren elämänhallinta on menetetty Nuorella on puutteita elämäntaitojen hallinnassa Nuorella on ongelmia elämänhallinnassa Nuorella on elämänhallintaitojen puutteita Nuori on menettänyt elämänhallinnan Nuorella on puutteita päivärytmeissä Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa tietopääomaa Nuori ei hahmota yhteiskunnan mekaniikkaa Nuorelta puuttuu elämässä tarvittavaa taitopääomaa</p>
Elämäntaitojen harjoittelu	<p>Nuori ei selviä ikäkauteensa liittyvien kehitystehtävien ratkaisemisesta Nuorella ei ole paikkaa, jossa harjoitella elämäntaitoja Nuorelta puuttuu käyttäytymismallit yhteiskunnassa toimimisesta Nuorelta puuttuu turvallinen elämäntaitojen oppimisympäristö Nuorella on vaikeuksia muuttaa resursseja hyvinvoinniksi</p>
Ongelmien selvittämishalu	<p>Nuorella ei ole halua ratkaista esiintyviä ongelmia Nuorta autetaan liika --> nuoresta tulee passiivinen</p>
Sosiaaliset taidot	<p>Nuorella on puutteita sosiaalisissa taidoissa Nuorella on sosiaalisen pääoman (voimavarat, resurssit) puutteita Nuorella puutteita sosiaalisessa kanssakäymisessä Nuorilla on puutteelliset sosiaaliset taidot Nuori ei pysty ilmaisemaan itseään. Nuorella tietopuutteita maailman, elämän ja ihmisluonteen tuntemuksen osalta</p>
Koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia	Nuorilla on puhevaikeuksia

	<p>Nuorilla on lukemisvaikeuksia Nuorilla on kirjoittamisvaikeuksia Nuorilla on oppimisvaikeuksia Nuorilla on keskittymisvaikeuksia Nuorella on heikko esiintymistaito</p>
Omat yhteiskunnalliset oikeudet	<p>Nuori on oikeuksistaan tietämätön Nuori on ulkopuolinen Nuorilla on tietämättömyyttä omista kyvyistään Nuori suhtautuu negatiivisesti yhteiskunnan viranomaisiin Nuori haluaa jäädä yhteiskunnallisten oikeuksiensa ulkopuolelle</p>
Riskiä sisältävät elämäntavat	<p>Ongelma alkavat kumuloitua nuoren elämässä kärsivällisyyden puutteen takia Nuoren ongelmat kumuloituvat Nuori on riskikäyttäytyjä, jolloin riskit kumuloituvat Nuorella on ikäviä elämäntapoja (=> huostaanottoja)</p>
Talousasioiden hallinta	<p>Nuorella on heikko sosioekonominen asema Vaikeuksia hoitaa raha-asioita Raha-asioiden hoidossa on opetteluntarvetta Nuorella on puutteita talousasioiden hallinnassa Nuorella on puutteita pankkiasioiden hallinnassa</p>
Tukitarpeen muoto	<p>Nuorisohuollolle tarvetta kotoa itsenäistymisen vaiheessa Tukitarpeet ovat kompensatioperusteisia (ei toimintakyky perusteisia) Nuoren tarvitsemat tukitarpeet ovat epäselvät nuorelle Nuorella on tarvetta nuorisotyölle Valmennusta työelämään Nuorella on tarvetta perhetyölle Nuorilla on voimavarapuutteita Nuorella ohjaustarvetta (raha-asiat, työnhaku, koulutus, päihteet, asuminen) Nuori tarvitsee apua kuntoutumiseen (sosiaalinen kuntoutus, toimintakyky, elämänhallinta) Yleistä tarvetta ohjaus ja neuvontapalveluille Lomaperheelle tarvetta Vanhemmilla on erilaisia tukitarpeita</p>
Tukihenkilötarve	<p>Tarvetta tukihenkilölle Nuori tarvitsee tukihenkilöä</p>
Vaikuttaminen omaan elämään	<p>Nuorella on heikot vaikutusmahdollisuudet omaan elämäänsä Nuori ei ehdi sopeutua elämässä tapahtuviin muutoksiin Nuorilta puuttuu vaikuttamisen valta Nuori kokee turvattomuutta, pelkoa ja yksinjäämistä</p>
Nuori on kulttuurinsa vanki	<p>Kulttuuri rajoittaa nuorta Kulttuuri asettaa nuorelle vahvoja normeja Yhteiskunta vierastaa nuoren kulttuuriin liittyviä tekijöitä</p>
Oppimisvaikeudet	<p>Lukemisenopeus Vieraiden sanojen lukemisen vaikeus Luetuntekstin muistamisen vaikeus Lukemisen välttely Vieraiden kielenoppimisen vaikeus Oikeinkirjoitustaito Päässälaskutaito Puheenseuraamisen vaikeus isossa ryhmässä Kyvyttömyys lausua pitkiä sanoja Kertotaulun oppimisen vaikeus koulussa Kyvyttömyys ilmaista asioita kirjallisesti</p>

2. Arvioitavan henkilön vanhemmat ja lähipiiri

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Vanhempien koulutustaso	<p>Vanhempien koulutustaso on heikko Vanhemmilla on heikko koulutustaso Vanhemmilla on heikko koulumenestys Nuoret eivät tunne vanhempiensa koulutustasoa</p>

Vanhempien mielenterveyden tila	<p>Vanhempien mielenterveysongelmat</p> <p>Vanhempia psykiatrisen hoidon piirissä</p> <p>Vanhemmilla on sairauksia</p> <p>Vanhemmilla on mielenterveysongelmia</p> <p>Vanhemmilla on muita ongelmia</p>
Vanhempien elämänhallinnantaidot	<p>Arkitoimintojen avuttomuus</p> <p>Nuorisohuollon tukitarpeita vanhemmille nuoren kotoa itsenäistymisen vaiheessa</p> <p>Vanhemmilla elämän hallinnan puutteita</p> <p>Vanhemmilla puutteita elämänhallinnan resursseista</p> <p>Perheen toimintatavat eroavat yleisesti hyväksytyistä toimintatavoista</p> <p>Lähipiiri tarvitsee tukea</p>
Vanhemman puolison pysyvyys	<p>Perhe kokonaisuus on epäselvä, kuka kuuluu perheeseen</p> <p>Vanhempien puolisojen jatkuva vaihtuminen hämmentää nuorta</p>
Vanhempien päihteiden käyttö	<p>Vanhempien alkoholin käyttö</p> <p>Vanhempien päihteiden käyttö</p> <p>Vanhemmilla on päihderiippuvuutta</p>
Vanhemman ja nuoren välit	<p>Riitoja omien vanhempiensa kanssa</p> <p>Riitoja isä- tai äitipuolensa kanssa</p> <p>Erotilanteisiin liittyviä ongelmia</p> <p>Nuori ei pysty asumaan vanhempien kanssa</p>
Vanhempien rikollinen käyttäytyminen	<p>Vanhempien toimintaan sisältyy rikollista elämäntapaa</p> <p>Vanhemmat käyttäytyvät väkivaltaisesti</p> <p>Vanhemmat ovat hyväksikäyttäjiä</p> <p>Vanhemmat käyttäytyvät rikollisesti</p> <p>Perheväkivaltaa</p>
Vanhempien saama lähipiirin tuki	<p>Vanhemmilla puutetta sosiaalisesta tuesta</p> <p>Vanhemmilla lähiyhteisön tuen puutteita</p> <p>Vanhemmilla on sosiaalisen tukiverkoston puutteita</p> <p>Vanhemmat ovat ulkopuoleisia</p>
Vanhempien taloudellinen tilanne	<p>Vanhempien opastamista raha-asioissa</p> <p>Vanhemmilla pulaa rahasta</p> <p>Vanhemmilla on taloudellisten resurssien niukkuutta</p> <p>Vanhemmat ovat varattomia</p> <p>Vanhemmilla on taloudellisia ongelmia</p>
Vanhempien antama tuki nuorelle	<p>Nuorelta puuttuu lähipiirin turvaverkko</p> <p>Lähipiiri ei anna valtaa ja vastuuta nuorelle</p> <p>Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta</p> <p>Vanhemmat eivät tue nuorta</p> <p>Vanhemmat eivät tue nuorta</p> <p>Nuori ei saa tukea vanhemmiltaan</p> <p>Nuori ei saa tukea perheeltään</p>
Vanhempien suhtautuminen koulutukseen	<p>Vanhemmat eivät pysty tukemaan nuorta koulujärjestelmässä</p> <p>Vanhemmat eivät ohjaa nuorta jatko-opiskeluiden merkeissä</p> <p>Vanhemmat suhtautuvat välinpitämättömästi koulutukseen</p> <p>Vanhemmat eivät tue koulumenestystä</p> <p>Vanhemmat ovat välinpitämättömiä nuoren koulumenestyksestä</p>
Vanhempien työllisyystilanne	<p>Vanhemmilla on heikko työmarkkina-asema</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p> <p>Vanhemmat ovat työttömiä</p>
Vanhempien olemassa olo	<p>Toinen vanhempi puuttuu lapsen elämästä</p> <p>Toinen vanhempi ei osallistu perheen taloudellisiin menoihin</p> <p>Toinen vanhemmista puuttuu (kuolema)</p> <p>Toinen vanhemmista puuttuu (ero)</p> <p>Nuorelta puuttuu vanhemmat</p> <p>Vanhempi on yksinhuoltaja</p>
Vanhempien kasvatukselliset taidot	<p>Vanhemmilla on puutteita kasvatuksessa</p> <p>Vanhemmat eivät huolehdi nuoresta</p> <p>Vanhemmat eivät osaa kasvatustyötä</p> <p>Vanhemmat eivät aseta nuoren toiminnalle rajoja</p> <p>Lastenhoidon laiminlyönti</p> <p>Vanhemmat eivät kykene hoitamaan nuorta</p>

	Perheessä on heikot kotiolut
Vanhemmuus nuorelle	Vanhemmat eivät osaa olla vanhempia
Vanhempien ongelmien ratkaisuhalu	Vanhemmilla ei ole halua ratkaista esiintyneitä ongelmia
Lähipiirin tukitarjonta	Nuorella lähiyhteisön tuen puutteita Nuori ei saa tukea suvultaan Nuorilta puuttuu läheisiltä ihmisiltä saatava tuki.

3. Arvioitavan henkilön talous

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Tulojen ja menojen tasapaino	Tulojen ja menojen selvittäminen tukia varten haastavaa
Rahankäytön hallinta	Taloudellisia tukia maksetaan liian suurissa kokonaisuuksissa Taloudellista tukea maksettava kohdennetuilla maksusitoumuksilla Taloudellisen tuen kohdistuminen ei toteudu Taloudellisia tukia tulee ohjata suoraan ohi nuoren kolmannelle osapuolelle
Tulojen riittäminen	Ansiotyöstä saatava raha ei riitä elämiseen Yritystoiminnasta saatava raha ei riitä elämiseen Muista tuloista saatava raha ei riitä elämiseen Varoista saatava raha ei riitä elämiseen Nuorella ei ole riittävää toimeentuloa Nuori ei saa taloudellista tukea vanhemmiltaan
Taloudelliset tukitarpeet	Taloudellisen vajeen paikkaaminen tuilla Tarvetta työttömyyspäivärahalle Tarvetta opintotuella Tarvetta sairauspäivärahalle Tarvetta vanhempainrahalle Taloudellisella tuella pyritään palauttamaan nuoren toimintakyky Tarvetta opintolainalle Taloudellista tukea vanhempien elatusvelvollisuuden perusteella Nuorella on taloudellisen tuen tarpeita
Taloudellisen tukitarpeen ajallinen tarve	Toimeentulotuen tarve kertaluonteinen
Erääntyneitä menoja	Toimeentulotukien takaisin maksuvelvoitteita Nuorella on maksamattomia muita laskuja Nuori on velkaantunut Vuokria maksamatta Nuorilla on vuokria maksamatta
Erääntyviä menoja	Nuorella on erääntyviä laskua

4. Arvioitavan henkilön asunto ja asuminen

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Asuinalueen vaikutus opiskelurauhaa	Rauhaton asuinympäristö Nuori asuu ongelmalliseksi tunnistetulla asuinalueella Nuoren elinympäristö ei ole sovelias
Vanhempien vaikutus opiskelurauhaa	Perheenjäsenten aiheuttamat häiriöt asuinyhteisössä Nuori häiritsee elämäntavoillaan muita asujia
Omat asuintavat	Nuoreen on kohdistunut häätöjä asunnosta Nuorien elämäntyyli häiritsee naapureita Nuori ei pysty elämään normien mukaista elämää asumisen osalta
Asunnon laatu	Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä kuntovaatimuksia Asunnot eivät täytä yleisesti hyväksytyjä varusteluvaatimuksia (mm. lämmitys- ja vesijohtojärjestelmiä)
Irtaimiston laatu	Koti on puutteellisesti kalustettu Kodista puuttuu virikkeitä Nuoren asuinolot ovat heikot Virikkeiden paljous kotona
Asumismuoto	Ensikodit Turvakodit Oma koti soveltumaton kasvuympäristöön Oma-asunto Tukiasunto

	Vuokra-asunto Yksityinen vuokra-asunto Aravavuokra-asunto Asunnon puute estää opiskeluiden aloittamisen Nuori on asunnoton Nuori on asunnoton
Asuntoyhteisö	Asuminen sukulaisperheen luona Yksin asuja Avo- tai avioliitossa asuva Kavereiden luona asuva Vanhempien luona asuva Asumisessa huomioitava oma lapsi
Muuttaminen	Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen Asuinpaikan jatkuva vaihtaminen kaupungin/kunnan sisällä Nuoren asumisolot on selvitettävä

5. Arvioitavan henkilön vapaa-aika

OSA-ALUEKOKONAISUUS	RISKITEKIJÄ
Kaveripiiri vaikutukset elämään	Kaveripiirillä vaikutusta ongelmien esiintymiseen Kaveripiirillä on taipumusta rikkoa normeja Nuorella ei ole kavereita Nuorelta puuttuu kontaktit kantaväestöön Nuoret ovat yksinäisiä Nuoret ovat syrjäänvetäytyviä Nuori ei ole kontaktissa muiden nuorten kanssa
Kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa	Nuoren vapaa-ajanviettoa ei seurata riittävästi Vapaa-ajan käytön suunnitelmallisuus, aikataulutus Harrastuksen harrastamisen mahdollistaminen
Harrastuksen harrastaminen	Vapaa-ajan harrastotoiminnan tukitarpeita Nuori tarvitsee ohjausta järjestötoiminnan piiriin Nuori ei ole yhdenkään yhteisön jäsen Nuori on yhteisöjen ulkopuolella Nuori on yhteisönsä ulkopuolella
Sosiaalinen kanssakäyminen muiden harrastajien kanssa	Nuori ei koe yhteisöllisyyttä Nuoren nykyinen järjestötoiminta ei tue elämäntaitojen oppimista Nuorella ei ole yhteisöistä kumpuavaa sosiaalista pääomaa käytettävissä Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten taitojen karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisten suhteiden karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin sosiaalisen hyvinvoinnin karttumisen osalta Nuori ei kuulu joukkue- tai ryhmäliikuntapiireihin yhteenkuuluvuuden karttumisen osalta
Käyttäytyminen harrastuksissa	Nuori ei saa arvostusta yhteisöstään Nuori käyttäytyy negatiivisesti yhteisössään Nuori ei koe olevansa osa yhteiskuntaa